

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS

URBANISTIKOS KATEDRA

Martynas Dagys

**VILNIAUS MIESTO PIETINĖS NAUJAMIESČIO RAJONO DALIES
VIEŠŲJŲ ERDVIŲ SISTEMA** (architektūrinė-urbanistinė koncepcija)

**THE SYSTEM OF PUBLIC SPACES IN THE SOUTHERN PART OF
NAUJAMIEŠČIS IN VILNIUS** (architectural-urban concept)

Baigiamasis magistro darbas

Architektūros studijų programa, valstybinis kodas 62405M102

Urbanistinių kompleksų architektūros specializacija

Menotyros mokslo kryptis

Vilnius, 2009

VILNIAUS GEDIMINO TECHNIKOS UNIVERSITETAS

ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS

URBANISTIKOS KATEDRA

TVIRTINU

Katedros vedėjas

(Parašas)

prof. dr. S. Čereškevičius

(Vardas, pavardė)

(Data)

Martynas Dagys

**VILNIAUS MIESTO PIETINĖS NAUJAMIESČIO RAJONO DALIES
VIEŠŲJŲ ERDVIŲ SISTEMA** (architektūrinė urbanistinė koncepcija)

**THE SYSTEM OF PUBLIC SPACES IN THE SOUTHERN PART OF
NAUJAMIEŠČIS IN VILNIUS** (architectural-urban concept)

Baigiamasis magistro darbas

Architektūros studijų programa, valstybinis kodas 62405M102

Urbanistinių kompleksų architektūros specializacija

Menotyros mokslo kryptis

Vadovas prof. Algis Vyšniūnas

(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė)

(Parašas)

(Data)

Konsultantas

(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė)

(Parašas)

(Data)

Konsultantas

(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė)

(Parašas)

(Data)

Konsultantas

(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė)

(Parašas)

(Data)

Vilnius, 2009

Architektūros fakultetas
Urbanistikos katedra

Humanitarinių mokslų sritis
Architektūros kryptis
**Urbanistinių kompleksų
architektūros specializacija**
Architektūros magistro programa

TVIRTINU _____
K-dros vedėjas prof.dr.S.Čereškevičius
2009 m. kovo mėn. _____ d.

Studentui

MARTYNUI DAGIUI

(vardas , pavardė)

Baigiamojo darbo (tezių) tema :

**VILNIAUS MIESTO PIETINĖS NAUJAMIESČIO RAJONO DALIES
VIEŠŲJŲ ERDVIŲ SISTEMA**
(architektūrinė – urbanistinė koncepcija)

Patvirtinta 2009 m. _____ mėn. _____ d. dekanų įsakymu Nr. _____

Baigiamojo darbo (tezių) užbaigimo terminas 2009 m. birželio mėn. ____ d.

BAIGIAMOJO DARBO (TEZIŲ) UŽDUOTIS :

1. ĮVADAS

- Problema , problemos atsiradimo priežastys ir išplitimo laipsnis, temos aktualumas;
- Darbo tikslas ir uždaviniai;
- Tyrimo objektas;
- Sąvokos, tyrimų kryptys ir moksliniai darbo metodai ir principai;
- Galiojančių projektų ir teritorijų planavimo dokumentų vertinimas;
- Baigiamojo darbo struktūra.

2. ANALITINĖ – METODINĖ DALIS

- Erdvės samprata, erdvė kaip kūrybos objektas ir viešųjų ryšių objektas;
- Viešųjų erdvių samprata, tipologija. Reprezentacinės viešosios erdvės;
- Urbanistinių erdvių tipai ir jų deriniai;
- Miesto erdvinis karkasas.

3. EKSPERIMENTINĖ – TIRIAMOJI DALIS

- Vilniaus miesto senamiesčio, istorinio centro ir priemiesčio samprata ir jos kitimas naujomis sąlygomis;
- Sovietinės urbanistikos pasekmės Vilniaus miesto Naujamiesčio rajone centrinėje dalyje ir prieigose;
- Nagrinėjamos teritorijos erdvinis karkasas, jo tobulinimo alternatyvos;
- Analizės išvados ir rekomendacijos.

4. EKSPERIMENTINĖ – PROJEKTINĖ DALIS

- Nagrinėjamos teritorijos urbanistinės struktūros pagrindiniai tobulinimo principai;
- Nagrinėjamos teritorijos architektūrinė – urbanistinė koncepcija (M1:2000. M1:1000);
- Siūlomo užstatymo fragmento detalizacija (architektūrinis – urbanistinis kompleksas) (M1:500, M1:200).

5. GALUTINĖS MAGISTRO STUDIJŲ TEZĖS. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.

Baigiamojo darbo (tezių) rengimo konsultantai :

1. prof.habildr. P.Juškevičius _____

2. _____

3. _____

(vardas , pavardė ; mokslinis laipsnis ir vardas)

Vadovas _____
(parašas) **prof. Algis Vyšniūnas**
(vardas , pavardė ; mokslinis laipsnis ir vardas)

Užduotį, programą, kalendorinį grafiką gavau : _____
(studento vardas, pavardė; parašas; data) **Martynas Dagys**

V G T U

Architektūros fakulteto

Urbanistikos katedros

magistrantūros studijų baigiamojo darbo (magistrantas Martynas Dagys)

**VILNIAUS MIESTO PIETINĖS NAUJAMIESČIO RAJONO DALIES
VIEŠŲJŲ ERDVIŲ SISTEMA**
(architektūrinė – urbanistinė koncepcija)

P R O G R A M A

1. Darbo tikslas ir uždaviniai

Atkūrus Lietuvos nepriklausomą valstybę 1990 metais, pasikeitė miestų istorinių centrų pagrindiniai tvarkymo principai :

- Iš naujo kuriasi žemės nuosavybės modulinis tinklas (kartais visai nesutampa su istoriškai susiklosčiusia posesijine sistema);
- Sovietiniais metais dėl direktyviškai vykdomų statybų atsirado daug įvairių deformacijų urbanistinėje struktūroje (pramoninės ir komunalinės zonos centrinėje miesto dalyje), todėl dabar yra ypač aktualu išsaugoti išlikusius vertingus urbanistinės struktūros elementus;
- Šiuo metu yra labai didelis investicinis poreikis statyti aukštybinius pastatus miesto istorinėje dalyje, vyksta devastuotų teritorijų konversija;
- Labai silpnai išvystyta viešųjų erdvių sistema miestų centruose.

Pagrindinis strateginis darbo tikslas – reabilituoti tradicinį urbanistinės erdvės supratimą, tobulinant miesto erdves, jų struktūrą ir kompoziciją, remiantis tradicijomis ir istorine patirtimi. Pateikti pasiūlymus kaip tobulinti viešųjų erdvių sistemą Naujamiesčio rajono Vilniuje pietinėje dalyje.

Pagrindiniai uždaviniai:

1. Apibrėžti savokas – istorinė miesto dalis, istorinis centras, senamiestis, vertingos teritorijos ir pan.;
2. Identifikuoti Naujamiesčio rajono Vilniuje pietinėje dalyje vertingų urbanistinių struktūrų (arba jų fragmentų) ribas, nustatyti pagrindinius ribų identifikavimo ir žymėjimo principus;
3. Surasti optimalų santykį tarp istoriškai susiklosčiusių struktūrų ir sovietinių laikų deformacijų.
4. Įvertinti nagrinėjamos teritorijos konversijos pagrindinius principus ir pasekmes;
5. Įvertinti naujo urbanistinio komplekso pasekmes istoriškai susiklosčiusiam Vilniaus miesto vizualiniam identitetui;
6. Įvertinti esamų vertingų vizualinių ryšių sistemą;
7. Įvertinti galimybę įrengti naujas “regyklas” ir sukurti naujų vizualinių ryšių sistemą.

Baigiamojo darbo rezultatas - nauja urbanistinės struktūros (ir viešųjų erdvių sistemos) Naujamiesčio rajono Vilniuje pietinėje dalyje architektūrinė - urbanistinė koncepcija.

2. Darbo metodika (miestas, rajonas, nagrinėjama teritorija)

2.1. Vilniaus miestas:

- Išskiriami pagrindiniai Vilniaus miesto urbanistinės struktūros formavimosi etapai ir ypatumai;
- Išnagrinėti galiojančias paveldosaugos, gamtosaugos ir kt. apsauginės zonas, jų logiką, motyvus, argumentus;
- Išnagrinėti gamtinių elementų įtaką miesto vizualiniam identitetui ir urbanistinei struktūrai.

2.2. Vilniaus miesto centrinė dalis (Naujamiesčio rajono Vilniuje pietinė dalis):

- Įvertinti sovietinės urbanistikos pasekmes Vilniaus miesto centrinėje dalyje ir prieigose (Naujamiesčio rajono Vilniuje pietinėje dalyje);
- Įvertinti po 1990 metų įvykčius urbanistinės struktūros pokyčius;
- Išnagrinėti nagrinėjamą teritoriją kaip sudėtinę Vilniaus miesto centrinės dalies urbanistinės struktūros dalį;
- Nustatyti istorinio centro (branduolio) ribas (ten, kur jos neaiškios);
- Nustatyti urbanistinės struktūros formavimosi etapus ir ypatumus;
- Išnagrinėti pagrindinius nagrinėjamą teritorijos morfotipus, deformacijas, anomalijas;
- Išnagrinėti tūrinės – erdvinės kompozicijos kokybę;
- Išnagrinėti nuosavybės formos (posesijinės sistemos) kitimo įtaką urbanistinei struktūrai, konversijos pasekmes;
- Išnagrinėti gamtinių elementų įtaką Vilniaus miesto centrinės dalies vizualiniam identitetui ir urbanistinei struktūrai.
- Išnagrinėti galiojančias Senamiesčio apsauginės zonas, jų logiką, motyvus, argumentus;

2.3. Nagrinėjama teritorija (Naujamiesčio rajono Vilniuje pietinėje dalyje.):

- Išskiriami pagrindiniai Naujamiesčio rajono Vilniuje pietinėje dalyje\ urbanistinės struktūros formavimosi etapai ir ypatumai;
- Kokybiškai įvertinama urbanistinė struktūra, nustatant tipologinius ir morfologinius urbanistinės erdvės elementus;
- Socialinio užsakymo analizė, teritorijos konversijos galimybių studija;
- Bendro naudojimo (viešųjų) erdvių sistemos sukūrimas;
- Urbanistinio modelio išskyrimas;

Atsiskaitymo etapai : I peržiūra – kovo 9 d.; II peržiūra – kovo 23 d.; III peržiūra – balandžio 6 d.; IV peržiūra – balandžio 20 d.; V peržiūra – gegužės 11 d.; VI peržiūra – gegužės 25 d.; VII peržiūra – birželio 8 d.; pilnos apimties BD įteikimas recenzentui – birželio 10 d.; BD gynimas katedroje – birželio ____ d.; BD gynimas MLSK – birželio __ d.

3. Detalizuojamas architektūrinis kompleksas.

- 3.1. Nagrinėjamą teritorijos urbanistinės struktūros pagrindiniai tobulinimo principai. Pateikiami motyvuotai, raštu;
- 3.2. Nagrinėjamą teritorijos architektūrinė – urbanistinė koncepcija (M1:2000. M1:1000);
- 3.3. Siūlomo užstatymo fragmento detalizacija (architektūrinis – urbanistinis kompleksas) (M1:500, M1:200).

4. Baigiamojo darbo sudėtis

- 4.1. Įvadas;
- 4.2. Tyrimo objektas ir problematika (problema , aktualumas , išplitimo laipsnis);
- 4.3. Analitinė – metodinė dalis (teorinis problemos nagrinėjimas , analogų studijos);
- 4.4. Eksperimentinė – tiriamoji dalis (analizė);
- 4.5. Eksperimentinė – projektinė dalis (fizinės erdvės planavimas);
- 4.6. Išvados ir rekomendacijos . Galutinės magistro studijų tezės;
- 4.7. Projektiniai pasiūlymai , planavimo pasekmės , sprendinių įgyvendinimo programa;
- 4.8. Maketas.

5. Rekomenduojama literatūra , šaltiniai

- Alistratovaitė Inesa. Erdvė urbanistikoje: jos suvokimo aspektai // Urbanistika ir architektūra Nr.3, XXVI tomas. Vilnius “Technika” 2002
- Benevolo Leonardo. Europos miesto istorija. Vilnius “Baltos lankos” 1998
- Bentkutė Salvinija. Mentalinis miesto įvaizdis ir jo tyrimo metodinės prielaidos // Urbanistika ir architektūra Nr.2, XXVII tomas. Vilnius “Technika” 2003
- Bučas Jurgis. Urbanistikos paveldo saugotinos teritorijos // Urbanistika ir architektūra Nr.1-2, Vilnius “Technika” 1995
- Bučas Jurgis. Kraštovarkos pagrindai. Kaunas “Technologija” 2001
- Burinskienė Marija. Subalansuota miestų plėtra. Vilnius, Technika, 2003
- Daunora Zigmąs. Vilniaus miesto centrinės dalies vizualinio identiteto apsaugos prioritetai // Urbanistika ir architektūra Nr.1, XXVII tomas. Vilnius “Technika” 2003
- Dijokienė Dalia. Istoriniai priemiesčiai: genezė, raida, vertė, tvarkymas (Lietuvos miestų pavyzdžiu) / Daktaro disertacijos santrauka, Vilnius “Technika” 2002
- Grunskis Tomas. Sociokultūrinio konteksto įtaka miesto visuomeninių erdvių formavimui / Daktaro disertacijos santrauka, Vilnius “Technika” 2002
- Harvey Jack. Urban Land Economics. Macmillan 1992
- Juškevičius Pranciškus. Miestų planavimas. Vilnius, Technika, 2003
- Krier Rob. Architecture and urban design, England : Architectural Monographs, 1993
- Krier Rob. Urban space, Hong Kong, 1989
- Krier Rob. Town spaces (Contemporary Interpretations in Traditional Urbanism), Birkhauser 2003
- Lynch Kevin. Obraz goroda. Moskva, Strojizdat, 1982
- Vyšniūnas Algis. Ar architektūros kompozicijos kriterijai tinka urbanistikai ? / Architektūros kompozicijos tyrimai (Mokslinių straipsnių rinkinys). Vilnius “Technika” 2003, ISBN 9986-05-684-5;
- Vyšniūnas Algis. Aukštybinių pastatų išdėstymo reglamentavimo Vilniaus miesto centriname rajone metodiniai principai / Urbanistika ir architektūra. 2003, XXVII tomas Nr. 4, ISSN 1392 – 1630;
- Vyšniūnas Algis. Idėjos, koncepcijos, mitai ir idėjos. Architektūrinių-urbanistinių idėjų/koncepcijų kaita. (Mokslinių straipsnių rinkinys). Vilnius “Technika” 2004.
- Vyšniūnas Algis. Teritorijų konversija kraštovaizdžio ir miestovaizdžio aspektu / Urbanistika ir architektūra. 2004, XXVIII tomas Nr. 2, ISSN 1392 – 1630;

Kita rekomenduojama literatūra :

1. V.Baršauskienė, Irena Mačerinskienė. Studijų darbų parengimo tvarka. Kaunas “Technologija” 2001;
2. Lotte Rienecker, Peter Stray Jørgensen. Kaip rašyti mokslinį darbą. “Aidai” 2003;
3. Kęstutis Kardelis. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. Kaunas “JUDEX” 2002.

Programą sudarė :

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

Architektūros fakultetas

Urbanistikos katedra

ISBN ISSN

Egz. sk.

Data 2009-06-09

Baigiamasis magistro darbas

Pavadinimas **VILNIAUS MIESTO PIETINĖS NAUJAMIESČIO RAJONO DALIES
VIEŠŲJŲ ERDVIŲ SISTEMA** (architektūrinė-urbanistinė koncepcija)

Autorius **Martynas Dagys**

Vadovas prof. **Algis Vyšniūnas**

Kalba

☒ x

lietuvių

☐

anglų

Anotacija

Baigiamajame magistro darbe nagrinėjama Vilniaus Naujamiesčio viršutinės terasos architektūrinė-urbanistinė erdvinė struktūra ir su ja susijusios urbanistinės plėtros problemos. Apžvelgiama teritorijos istorinė raida, identifikuojami esami vertingi plano struktūros ir užstatymo elementai, lokalizuojamos rekonstrukcijos zonos, vertinamas galimos plėtros poveikis vizualiniam Vilniaus miesto centrinės dalies identitetui. Remiantis atliktomis analizėmis pateikiamos nagrinėjamos teritorijos erdvinio karkaso tobulinimo alternatyvos. Pagal pasirinktą alternatyvą parengta Naujamiesčio rajono pietinės dalies rekonstrukcijos koncepcija. Toliau tobulinta kompozicinė urbanistinių/viešųjų erdvių kokybė teritorijoje apimančioje pagrindinius formuojamų erdvių darinius, parengta urbanistinė koncepcija, detalizuotas koncepcijos fragmentas. Darbo pabaigoje pateikiamos išvados ir siūlymai.

Prasminiai žodžiai: Senamiestis, Naujamiestis, miestovaizdis, vizualinis identitetas, viešojo erdvė, erdvinis karkasas, urbanistinė erdvė, aikštė, gatvė, kompozicinės ašys.

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

Architektūros fakultetas

Urbanistikos katedra

ISBN ISSN

Egz. sk.

Data 2009-06-09

Baigiamasis magistro darbas

Pavadinimas **THE SYSTEM OF PUBLIC SPACES IN THE SOUTHERN PART OF
NAUJAMIESTIS IN VILNIUS** (architectural-urban concept)

Autorius **Martynas Dagys**

Vadovas prof. **Algis Vyšniūnas**

Kalba

☐

lietuvių

☒

anglų

Annotation

Final thesis analyses urban spatial structure of the southern part of Naujamiestis in Vilnius and coherent urban development problems. A survey of historical urban development is made, identified existing valuable elements of plan and spatial structure, localized areas of reconstruction, analysed possibilities and results of further development to visual identity of the central part of Vilnius. According to the made analysis strategic alternatives of urban spatial structure development in the territory are proposed. Basing on the chosen alternative concept of reconstruction in the southern part of Naujamiestis was prepared. Further the work was concentrated on compositional quality of urban spaces, detalization of urban/public space. At the end conclusions and proposals were made.

Prasminiai žodžiai: Old town, Naujamiestis, townscape, visual identity, public space, spatial structure, urban space, street, square, compositional axis.

TURINYS

1. ĮVADAS.....	11
1.1. Problema.....	12
1.2. Problemos atsiradimo priežastys, aktualumas.....	12
1.3. Darbo tikslas ir uždaviniai.....	13
2. ANALITINĖ - METODINĖ DALIS.....	14
1.1. Erdvės samprata planavime ir urbanistikoje. Erdvė kaip kūrybos objektas ir kaip viešųjų ryšių objektas. Viešosios erdvės samprata.....	14
2.2. Urbanistinių erdvių tipai ir jų deriniai.....	17
2.2.1. Aikštė.....	18
2.2.2. Gatvė.....	20
2.3. Miesto erdvinio karkaso identifikavimas teritorijų planavimo dokumentuose.....	21
2.4. Viešųjų erdvių formavimo praktika. Analogų studija.....	23
2.4.1. Esamų erdvių humanizavimas, aplinkos tvarkymas.....	23
2.4.2. Naujų erdvių formavimas.....	24
2.4.3. Urbanistinės koncepcijos apimančios stambias teritorijas.....	26
2.5. Analitinės – metodinės dalies apibendrinimas.....	31
3. ANALITINĖ – TIRIAMOJI DALIS.....	32
3.1. Naujamiesčio pietinės dalies istorinė raida ir kultūros vertybės.....	32
3.1.1. Plano struktūros ir užstatymo morfotipų raida skirtingais istoriniais laikotarpiais	33
3.1.2. Saugomos teritorijos ir jų apsaugos zonos.....	36
3.1.3. Nekilnojamieji kultūros paveldo objektai.....	37
3.1.4. Apibendrinimai.....	39
3.2. Naujamiesčio pietinės dalies urbanistinės struktūros tyrimas.....	40
3.2.1. Vilniaus BP iki 2015 m. sprendiniai analizuojamoje teritorijoje.....	40
3.2.2. Naujamiesčio tankinimo galimybės.....	42
3.2.3. Vilniaus miesto centrinės dalies miestovaizdžių struktūros analizė.....	44
3.2.4. Plėtros galimybės ir poveikis Vilniaus centrinės dalies vizualiniam identitetui.....	46
3.2.5. Plano struktūros vertinimas.....	50
3.3. Analitinės – tiriamosios dalies apibendrinimas.....	52

4. EKSPERIMENTINĖ – PROJEKTINĖ DALIS.....	54
4.1. Nagrinėjamos teritorijos erdvinio karkaso tobulinimo alternatyvos.....	54
4.2. Pasirinktos erdvinės koncepcijos detalizavimas.....	56
4.3. Pasirinktos nominalios viešosios/urbanistinės erdvės detalizavimas.....	60
5. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS.....	62
VARTOJAMOS SĄVOKOS.....	64
LITERATŪRA IR KITI INFORMACIJOS ŠALTINIAI.....	66
PAVEIKSLŲ, SCHEMŲ IR BRĖŽINIŲ SĄRAŠAS.....	69
PLANŠETŲ SCHEMOS (A3)	71

1. ĮVADAS

Baigiamojo darbo tema „Viešųjų erdvių sistema Naujamiesčio rajono Vilniuje pietinėje dalyje“. Privalu išaiškinti visus terminus, kurie yra darbo pavadinime, todėl didelis dėmesys skiriamas terminams, sąvokoms, taip pat architektūros ir urbanistikos sampratomis ir pan.

Ypač tai pasakyтина apie terminą „viešojo erdvė“, nes realiai egzistuoja daug įvairių ir radikaliai skirtingų nuomonių, sampratų apie „viešąją erdvę“. Tai rodo, kad yra įvairių pažinimų (teorinis aspektas) ir įvairios patirties (praktinis aspektas) su savais žodynais ir diskursais. Todėl šitam išaiškinimui numatomas atskiras baigiamojo darbo aiškinamojo rašto skyrius.

Pagal darbo pobūdį pagrindinis autoriaus dėmesio objektas yra urbanistinė erdvė, kuri yra urbanistinės struktūros elementas. Autorius nekommentuoja socialinių procesų ir funkcijų projektavimo mechanizmų nominaliose urbanistinėse erdvėse, nes tai daugiau būdinga viešojo administravimo ir viešųjų ryšių sektoriui. Taip pat nenagrinėja dizaino, mažosios architektūros formų projektavimo problemų.

Baigiamasis darbas vykdomas VGTU Urbanistikos katedroje, studijų programa „Architektūra“, specializacija „Urbanistinių kompleksų architektūra“.

Darbo pobūdis - konceptualus, nusakantis nagrinėjamos teritorijos urbanistinės – erdvinės plėtros principus. Juridiniai numatomos plėtros reglamentai nėra baigiamojo darbo dėmesio objektas, todėl darbe apsiribojama principinėmis galiojančių teritorijų planavimo dokumentų nuostatomis, jų per daug nekommentuojant.

Baigiamojo darbo išraiška – Vilniaus miesto Naujamiesčio rajono viršutinės terasos architektūrinė – urbanistinė koncepcija, pateikta planšetuose, makete ir aiškinamajame rašte.

1.1. Problema

Pagrindinė problema – neišraiškinga Naujamiesčio rajono Vilniuje viršutinės terasos architektūrinė – urbanistinė erdvinė struktūra. Ši konkreti teritorija ir su ja susijusios urbanistinės plėtros problemos yra pagrindinis darbo objektas.

Formaliai investicinis ir su tuo susiję urbanistinės plėtros procesai vyksta ir gana intensyviai, bet kokybiško galutinio rezultato nėra. Neišvystyta viešųjų erdvių sistema yra chaotiško plėtros proceso pasekmė. Todėl išvestinė problema - architektūrinės erdvinės struktūros projektavimo ir legitimavimo proceso tobulinimas.

1.2. Problemos atsiradimo priežastys, aktualumas

Pagrindinė neišraiškingo Naujamiesčio vizualinio identiteto priežastis – netobula dabartinė urbanistinio planavimo sistema:

- Neįmanoma nustatyti ar parengtų planavimo dokumentų galutinis rezultatas (realizuoti objektai ir jų tarpusavio ryšiai) bus tikrai kokybiškas
- Nėra artikuliuoto architektūrinės erdvinės struktūros projektavimo ir legitimavimo proceso. Tai reiškia, kad Naujamiesčio rajono urbanistinė plėtra vyksta be aiškos urbanistinės koncepcijos
- Naujamiesčio rajono urbanistinė plėtra vyksta, nepaisant viešojo intereso

Yra ir objektyvių problemų atsiradimų priežasčių, susijusių su politinės sistemos pasikeitimais po 1990 m., kurių pasekmės – pasikeitusi nuosavybės santykių sistema, pasikeitusi viešojo sektoriaus samprata ir t.t. Itin intensyvi ir beveik nereguliuojama urbanistinė plėtra yra objektyvus faktas, sukeliantis labai dideles problemas miesto inžinerinei infrastruktūrai, susisiekimo sistemai, želdynų sistemai, paveldui ir t.t.

1.3. Darbo tikslas ir uždaviniai

Atkūrus Lietuvos nepriklausomą valstybę 1990 metais, pasikeitė miestų istorinių centrų pagrindiniai tvarkymo principai :

- Iš naujo kuriasi žemės nuosavybės modulinis tinklas (kartais visai nesutampa su istoriškai susiklosčiusia posesijine sistema);
- Sovietiniais metais dėl direktyviškai vykdomų statybų atsirado daug įvairių deformacijų urbanistinėje struktūroje (pramoninės ir komunalinės zonos centrinėje miesto dalyje), todėl dabar yra ypač aktualu išsaugoti išlikusius vertingus urbanistinės struktūros elementus;
- Šiuo metu yra labai didelis investicinis poreikis statyti aukštybinius pastatus miesto istorinėje dalyje, vyksta devastuotų teritorijų konversija;
- Labai silpnai išvystyta viešųjų erdvių sistema miestų centruose.

Pagrindinis strateginis darbo tikslas – reabilituoti tradicinį urbanistinės erdvės supratimą, tobulinant miesto erdves, jų struktūrą ir kompoziciją, remiantis tradicijomis ir istorine patirtimi. Pateikti pasiūlymus kaip tobulinti viešųjų erdvių sistemą Naujamiesčio rajono Vilniuje pietinėje dalyje. Pasiūlymai pateikiami, įvertinus strategines plėtros alternatyvas.

Pagrindiniai uždaviniai:

8. Apibrėžti savokas – istorinė miesto dalis, istorinis centras, senamiestis, vertingos teritorijos, viešoji erdvė ir pan.;
9. Identifikuoti Naujamiesčio rajono Vilniuje pietinėje dalyje vertingų urbanistinių struktūrų (arba jų fragmentų) ribas, nustatyti pagrindinius ribų identifikavimo ir žymėjimo principus;
10. Surasti optimalų santykį tarp istoriškai susiklosčiusių struktūrų ir sovietinių laikų deformacijų.
11. Įvertinti nagrinėjamos teritorijos konversijos pagrindinius principus ir pasekmes;
12. Įvertinti naujo urbanistinio komplekso pasekmes istoriškai susiklosčiusiam Vilniaus miesto vizualiniam identitetui;
13. Įvertinti esamų vertingų vizualinių ryšių sistemą;
14. Įvertinti galimybę įrengti naujas “regyklas” ir sukurti naujų vizualinių ryšių sistemą.

Baigiamojo darbo rezultatas - nauja urbanistinės struktūros (ir viešųjų erdvių sistemos) Naujamiesčio rajono Vilniuje pietinėje dalyje architektūrinė - urbanistinė koncepcija.

1. ANALITINĖ - METODINĖ DALIS

2.1. Erdvės samprata planavime ir urbanistikoje. Erdvė kaip kūrybos objektas ir kaip viešųjų ryšių objektas. Viešosios erdvės samprata

Bendrajai prasme galima teigti, kad erdvė yra gamtos, socialinių ir humanitarinių mokslų tyrimų objektas (filosofijos, politologijos, sociologijos, menotyros, architektūros, geografijos bei kitų mokslo sričių ir krypčių objektas). Tuo pačiu aišku, kad erdvės sąvoka minėtose mokslo srityse ir kryptyse naudojama skirtingai. Ypač tai pasakytina apie tokį erdvės pobūdį kaip „viešoji erdvė“ (public space) - tai ir fizinė vieša erdvė (trimatė urbanistinė erdvė), ir virtualaus bendravimo vieša erdvė (internetas), ir nuomonės reiškimo vieša erdvė (politiniai debatai TV, radijas, žiniasklaida ir pan.). Kaip pavyzdį galima pateikti Robert Cowan 2005 metais išleistame Urbanistikos žodyne nurodytas kai kurias „viešosios erdvės“ traktuotes:

- Viešąją erdvę (**public open space**) laikomos visos teritorijos (nesvarbu dydis, konfigūracija, planavimo principai), į kurias gali legaliai patekti bet kas ir bet kada be jokių trukdymų. (Robert Cowan. The Dictionary of Urbanism; Streetwise Press, 2005). Čia nekalbama apie uždarus neprivačias erdves (pvz., požeminis metro ar kitokio transporto terminalas, prekybos centrai ir t.t.).
- Sociologas Jurgen Habermas (g. 1929) „viešąją erdvę“ arba „viešosios veiklos sferą“ (**public sphere**) laiko vietą, kurioje žmonės kalba apie gyvenimą ar kitaip organizuoja visuomeninę ir politinę veiklą (Habermas, J. The Structural Transformation of the Public Sphere; Polity, London 1962).
- Katherine Shonfield teigia, kad visas laikas, praleistas ne namie ar darbe yra „viešas laikas“, o visos erdvės, kuriose buvo praleistas tas laikas yra „viešos erdvės“ (**public time space**) (Shonfield, K. At Home with Strangers: public space and the new urbanity; Comedia/Demos 1998).

Viešųjų erdvių tyrimo centro Kopenhagos instituto profesorius Jan Gehl (g.1936) „viešąją erdvę“ suklasifikuoja pagal visas įmanomas funkcijas, todėl „viešoji erdvė“ pagal J.Gehl'ą yra ir eilinė transportinė sankryža, ir aukštos meninės kokybės istorinės „aikštės erdvė“, ir bet kokios būklės (sutvarkyti ir nesutvarkyti) želdynai. Kalbama apie įvairios paskirties neprivatizuotus žemės plotus mieste, bet nekomentuojamos erdvės tipo, meninės kokybės, proporcijų ir panašios problemos. Svarbu socialinis scenarijus, kad tokiose erdvėse nebūtų transporto, triukšmo, būtų saugu, augtų medžiai ir pan.

Čia yra tas atvejis, kai erdvės tipas painiojamas su funkcija, t.y. urbanistinė erdvė (urbanistinės struktūros elementas) sutapatinama su socialine funkcija. Egzistuoja mitas, kad valstybinio rango aikštė, sukonstruota pagal klasikinius urbanistikos principus automatiškai yra nehumaniška, neprieinama žmonėms, todėl nėra europietiška „vieša erdvė“. Vakarų Europos praktika rodo, kad svarbiausios aikštės, sukonstruotos pagal klasikinius urbanistinės kompozicijos principus (dominuoja ašis, geometriniame centre yra monumentas ir pan.), yra ypač populiarios, daugiafunkcės, atlieka kasdieninę „viešosios erdvės“ paskirtį. Kaip sėkmingą realizuotos viešosios erdvės pavyzdį profesorius Jan Gehl nurodo Paryžiaus Vandomų aikštę (Place Vandôme Paris, France. Architect: Pierre Prunet, 1991–1992), kurioje sėkmingai suderinti pėsčiųjų ir transporto interesai.

J.Gehl Lietuvoje yra gerai žinomas, čia lankėsi, skaitė paskaitas, todėl jo samprata greitai surado palankią dirvą Lietuvoje, vien dėl tos paprastos priežasties, kad pagrindinis tokios sampratos objektas – funkcijos pasikeitimas esamoje (dažniausiai nekokybiškoje visomis prasmėmis) erdvėje. Tokio pobūdžio problemos Lietuvoje šiuo metu yra ypač aktualios. Bet kokie funkcijų pakeitimai demokratinėje visuomenėje visada vertinami nevienareikšmiškai vien dėl labai painios viešų ir privačių interesų struktūros. Todėl suprantama, kodėl J.Gehl iš karto tapo populiarius tarp reklamos specialistų, dizainerių ir viešųjų ryšių specialistų, padedančių legitimuoti politinius sprendimus miesto estetinio apiforminimo klausimais. Bet esmė yra ta, kad tokie specialistai neprojektuoja erdvės, jie paprasčiausiai „įsikomponuoja“ į esamą erdvę. Todėl jų negalima vadinti urbanistais, jie tiesiog miesto dizaineriai. D.S.Brown tokią veiklą vadina „**urban furniture**“.

Viešosios erdvės samprata istorijos bėgyje kito kartu su architektūros ir urbanistikos samprata. Visų architektūros ir urbanistikos šaltinių išvardinti neįmanoma ir nėra prasmės, nes tam reikia atlikti atskirą rimtą studiją/analizę. Todėl charakteringi architektūros ir urbanistikos sampratos kitimo pavyzdžiai, pateikti pagal įvadinį amerikiečių architektės Denise Scott Brown straipsnį A.Aymonino, V.P.Mosco „*Contemporary Public Space. Un-volumetric Architecture*“ knygai (SKIRA, Milano 2006). D.S.Brown rašo, kad istorijos eigoje kito architektūros ir urbanistikos samprata. Pateikiami keli pavyzdžiai, bet jie daug ką pasako:

- Vitruvijus architektūrą apibūdina išvardindamas tokias nekonkrečias savybes – **stiprumas, utilitarumas, grožis**. Statant miestą didelis dėmesys kreipiamas į kriterijus, kurie yra daugiau sveiko proto, negu profesiniai kriterijai – miestas turi būti statomas sveikoje aplinkoje, aukštoje vietoje, nevėjuotoje ir saulėtoje vietoje, taip pat tos vietos neturi vengti paukščiai ir gyvūnai ir t.t. Šiais laikais labai panašiai kalba tie, kurie kalba apie „darnią plėtrą“.

- Architektas Louis I.Kahn'as XX amžiaus 60-taisiais teigė, kad architektūra yra „**erdvės kūrimas**“, nors dar 40-taisiais to paties amžiaus metais architektūra suprantama kaip **masės ir tūrio bei formos menas**.
- 50- taisiais architektūros teoretikas Reyner Banham ir inžinierius Buckminster Fuller teigia, kad **inžinierinės struktūros yra taip pat architektūros kūrybos objektas**.
- XX a. pabaigoje ypač paplito nuomonė, kad įmanoma daryti **architektūrą be funkcijos** (decorative communication and allusion for our time), **be tūrio ir masės** (un – volumetric architecture). Todėl dėmesio objektas – plokštuma, paviršius (decoration of surface), nors tai taip pat dažnai vadinama erdve. D.S.Brown teigia, kad panašiai architektūrą ir urbanistiką (be tūrio ir masės) traktuoja regioninio planavimo ir urbanistiniai ekonomistai, kurie erdvinio planavimu (spatial organization) laiko dvimatę teritorijos (žemės ploto) dalį, kuri apibūdinama kelionės laiku ir kaina, žemės ploto įsisavinimo sąnaudomis, darbo, žemės ir kitomis kainomis ir pan. Tokie horizontalūs metodai plokščiame gali praversti organizuojant patalpų grupes, bet ne daugiau.

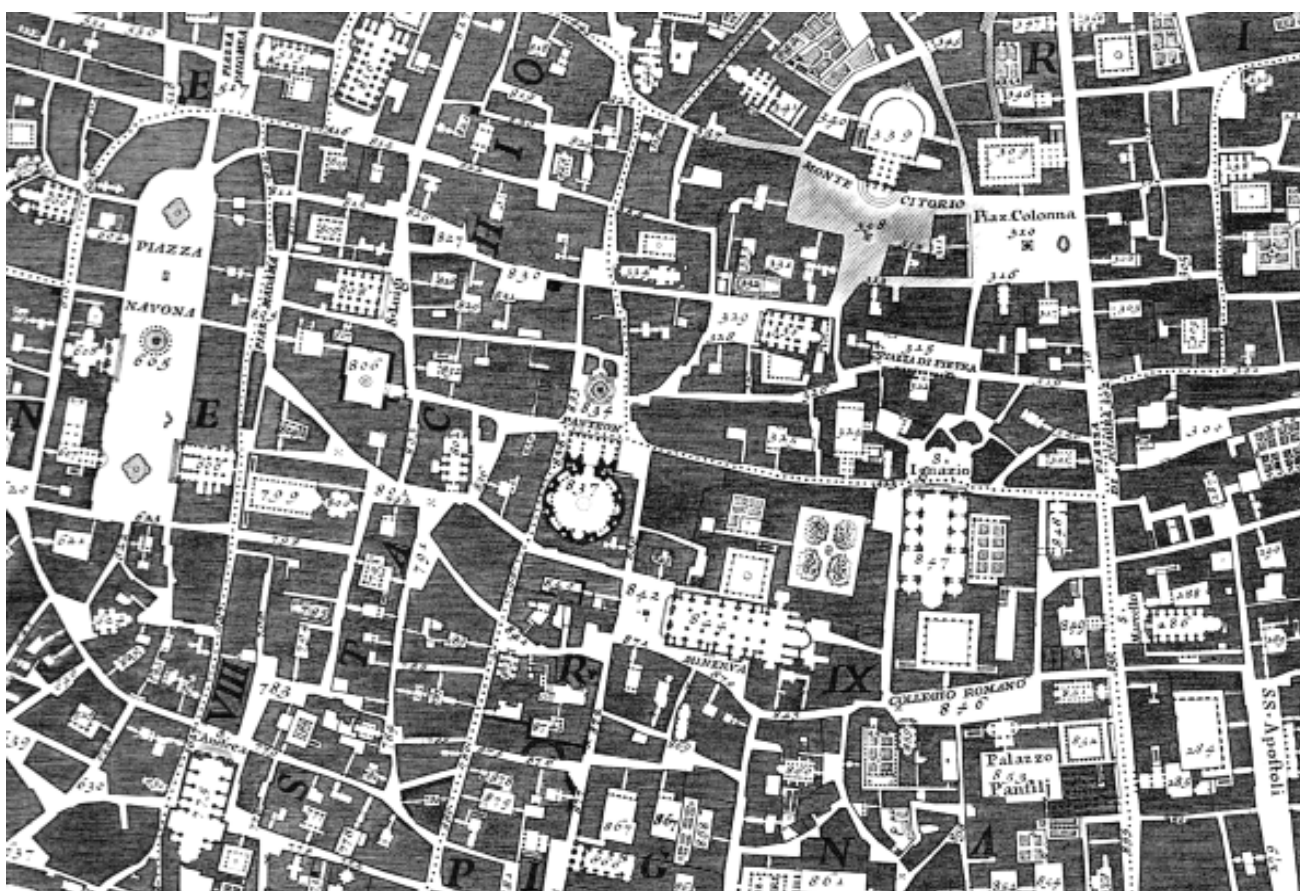
A.Aymonino ir V.P.Mosco knygoje „*Contemporary Public Space. Un-volumetric Architecture*“ (SKIRA, Milano 2006) teigiama, kad **architektūra gali būti be tūrio ir masės** (*architecture can exist without volume and mass*). Autoriai komentuoja erdvinio formavimo priemones ir profesinius instrumentus - paviršius, vertikalė, kevalas, figūros, žemės grafika, technologijos, įvykis ir pan., apsieidami be hipertrofuoto eilinio daikto „poetizavimo“.

Lietuvoje aiškumo taip pat nėra. Pvz., architektas Liucijus Dringelis viešąją erdvę supranta kaip paprasčiausius želdynus, šiuolaikinio meno šalininkas A.Novickas komponuoja dizaino objektus ar elementus bet kokioje erdvėje ir tai vadina viešos erdvės formavimu ir pan.

Toks didelis įvairių ir radikaliai skirtingų nuomonių, sampratų apie „viešąją erdvę“ kiekis rodo, kad esama įvairios pažinimų (teorinis aspektas) ir patirties (praktinis aspektas), su savais žodynais ir diskursais. Vienas kuria erdvę, kitas kuria funkcijas sukurtoje erdvėje, trečias kuria dizaino elementus ir pan., todėl tai nėra lygiaverčiai specialistai.

2.2. Urbanistinių erdvių tipai ir jų deriniai

Michael Graves nagrinėdamas Rob Krier kūrybą teigia, jog urbanistinė kompozicija (urban design) apima visą miesto urbanistinį audinį – pastatus ir atviras erdves tarp jų. Todėl objektų ir erdvės tarpusavio sąveika yra svarbiausias kriterijus miestų kompozicijai vertinti. Kiekvienas miesto struktūros keitimas kuria dinamiką tarp objekto ir erdvės, veikia fizinį ir socialinį supančios aplinkos gyvybingumą [12]. I. Alistratovaitės teigimu, urbanistinę formą kuria du principiniai dalykai – masė ir erdvė. Tūris (masė) negali būti visiškai suvoktas be erdvės, o erdvės negalima identifikuoti be masės. Patys įvairiausi sprendimai, išreiškiami masės ir erdvės santykiu, yra realus pamatas urbanistinei erdvei egzistuoti. Tai viena pagrindinių erdvę formuojančių priemonių per visą miesto raidą [1].

1 pav. Giambattista Nolli 1748 m. Romos plano fragmentas

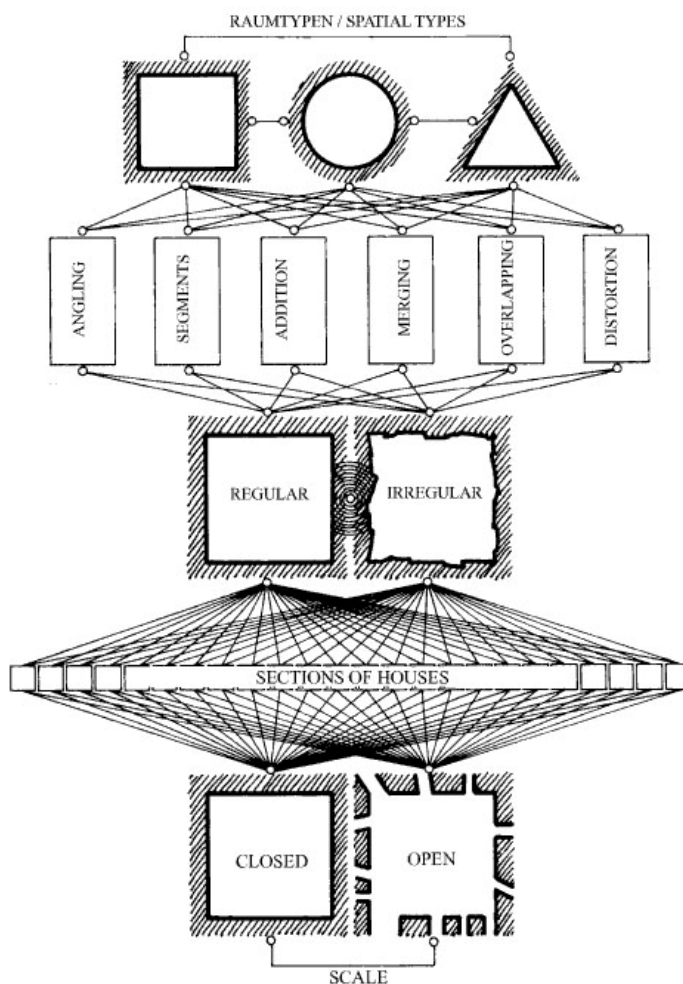
Žymus istorinis pavyzdys Giambattista Nolli 1748 m. Romos planas. Jame miestas vaizduojamas kaip erdvių visuma skirtų viešam sektoriui, juodai užtūštos visiškai privačių pastatų masės. S.Kostof aiškina, jog miestas susideda iš dviejų pirminių komponentų urbanizuoto tinklo, t.y. gatvių ir erdvių, kurios bendru sutikimu ir apribojimais yra neužstatomos ir paliekamos viešam panaudojimui [10,psl.16]. Gatvė ir aikštė yra du pagrindiniai urbanistinės erdvės tipai. Priklausomai nuo erdvės formantų ir funkcijų, pastarosios gali įgauti skirtingas formas ir fizinius parametrus.

2.2.1. Aikštė

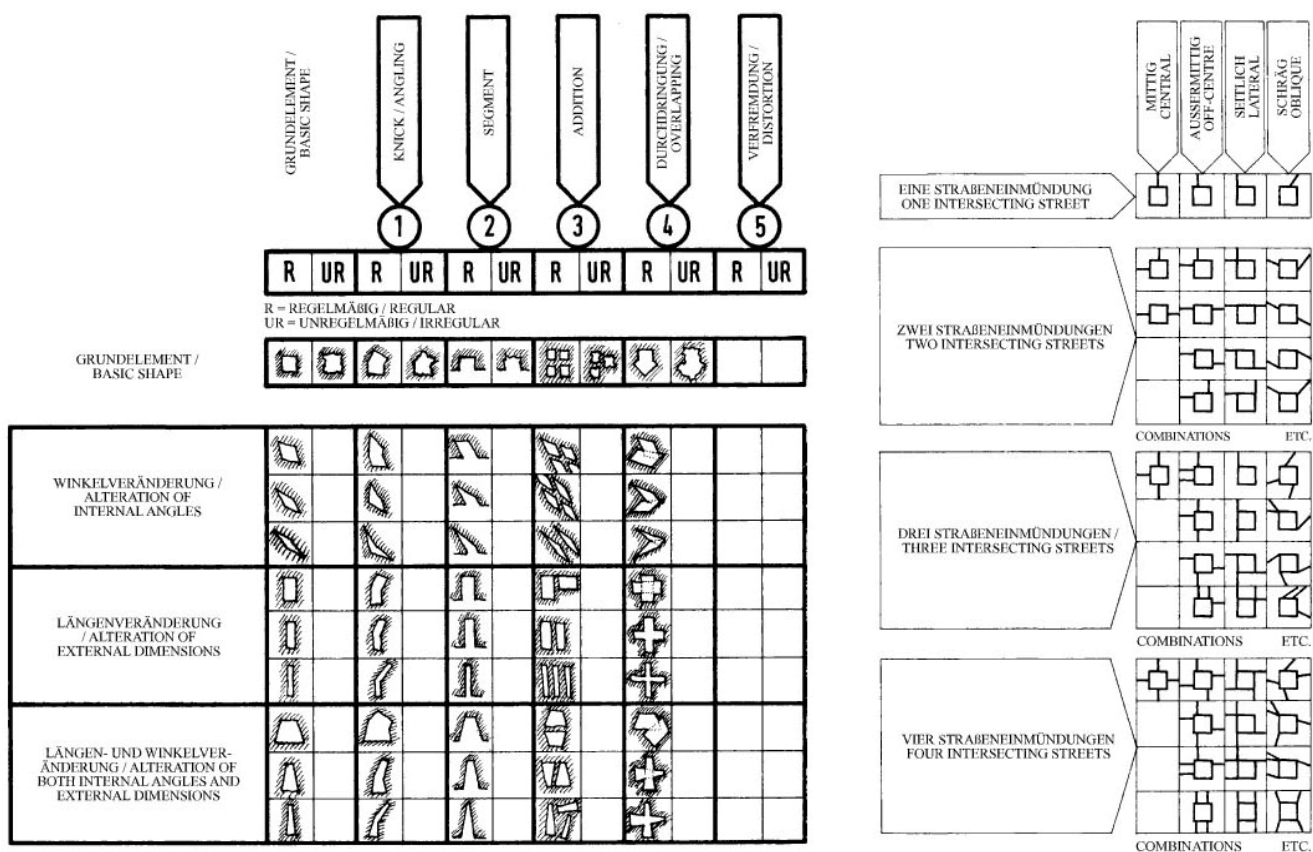
Aikštė - pirmasis būdas, kurį atrado žmogus miesto erdvei panaudoti. Ją formuoja pastatų grupė dėstoma aplink atvirą erdvę. Toks išdėstymas pirmosioms bendruomenėms suteikė galimybę kontroliuoti apibrėžtą erdvę, lengvino gynybą nuo išorinės agresijos [18].

Aikštę galima apibūdinti kaip fizinę socialinių santykių išraišką miesto struktūroje, kurios forma priklauso nuo ją kuriančios visuomenės funkcinių ir estetinių kriterijų. Miesto erdvės, kaip ir pats miestas, niekuomet nėra baigtinės ir nuolat evoliucionuoja [6,7].

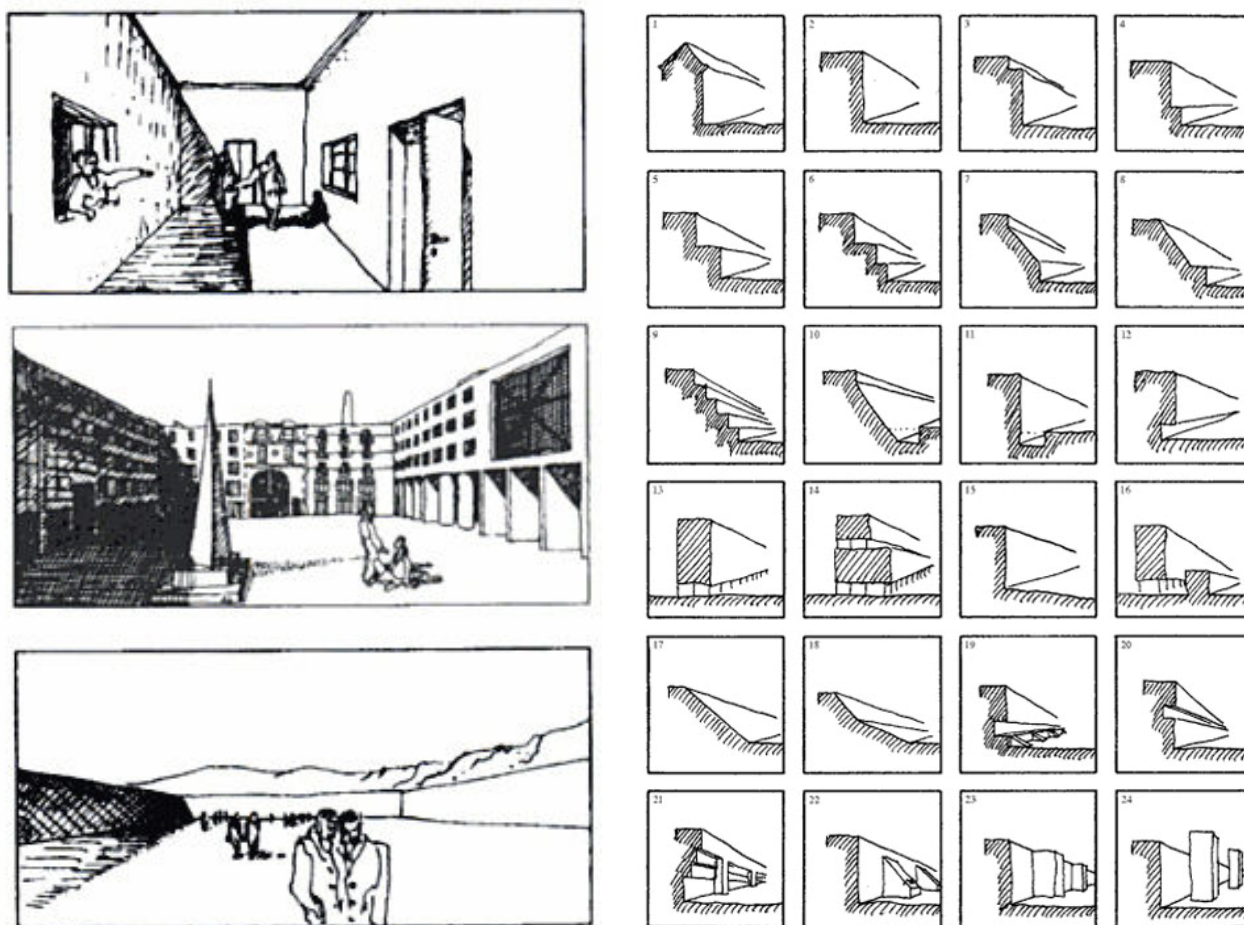
Rob Krier pateikiamoje erdvių klasifikacijoje aikštės skirstomos į tris pagrindines grupes pagal plano formą: stačiakampio, apskritimo ir trikampio formos. Galimas variacijas jis sieja su formos regularumu, erdvės atvirumu (pagal tai kaip ir koks kiekis gatvių kerta erdvę) ir pastatų, formuojančių erdvę, skerspjūviais. Šioje tipologinėje scheme labai svarbu įvertinti mastelio svarbą, kadangi tas pats erdvės tipas priklausomai nuo mastelio gali įgauti visiškai skirtingas charakteristikas, taip pat erdvės įvaizdžiui įtakos turi įvairių architektūrinių stilių fasadai. Tokia aikščių klasifikacija aiškiai apibrėžia urbanistinės erdvės formavimo ir transformavimo priemones R. Krier teigia, jog egzistuoja beveik neišsemiamą formų gausybę, akivaizdus to įrodymas yra istoriniai miestai [11].

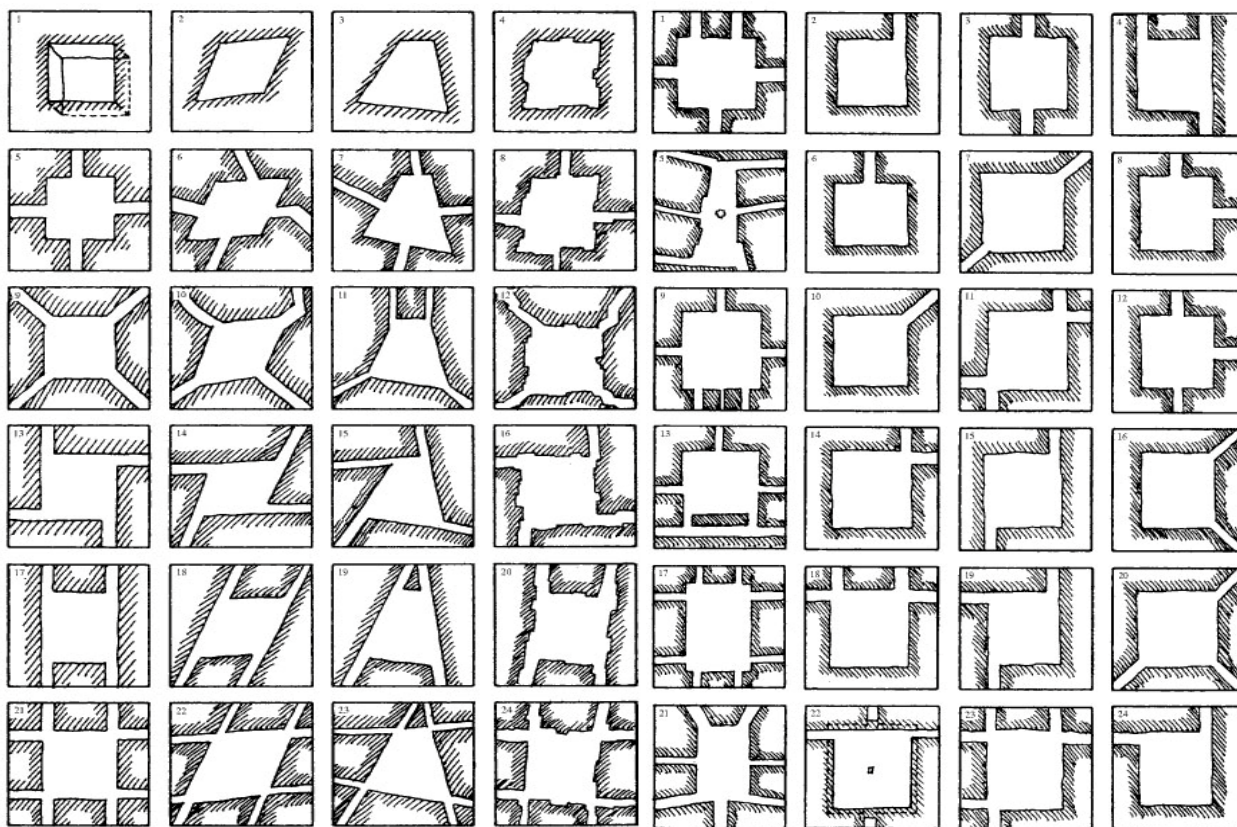
2 pav. Erdvių klasifikacijos schema

3 pav. Formos moduliavimo ir gatvių kertančių erdvę variacijų klasifikacijos schemas

4 pav. Erdvės tipas išreikštas skirtingais masteliais ir erdvę formuojančių pastatų skerspjūviai

5 pav. Morfologinė erdvių serija pagal R. Krier iliustruojanti stačiakampės aikštės variacijų gausą

2.2.2. Gatvė.

Gatvė – miesto teritorinės plėtros pasekmė, kuomet pastatai būdavo statomi visame įmanomame plote aplink centrinę aikštę. Gatvių tinklas suteikia struktūrą žemės panaudojimui ir veikia kaip atviras erdvinis kanalas judėti mieste. Gatvės terminas dažnai naudojamas kaip sinonimas keliui, tačiau kelio pagrindinė funkcija yra susisiekimas, o gatvė yra urbanistinės struktūros elementas, statinių formuojama erdvė [18]. Pagal erdvinio kanalo fizinius parametrus, svarbą susisiekimo sistemoje, bei išsklotines formuojančio užstatymo funkcijas gatvės sąvoka apima platų erdvių spektrą nuo pasažo ar prekybinės gatvės, skirtų tik pėstiesiems, iki bulvarų talpinančio ir pėsčiųjų, ir intensyvių automobilių eismą.

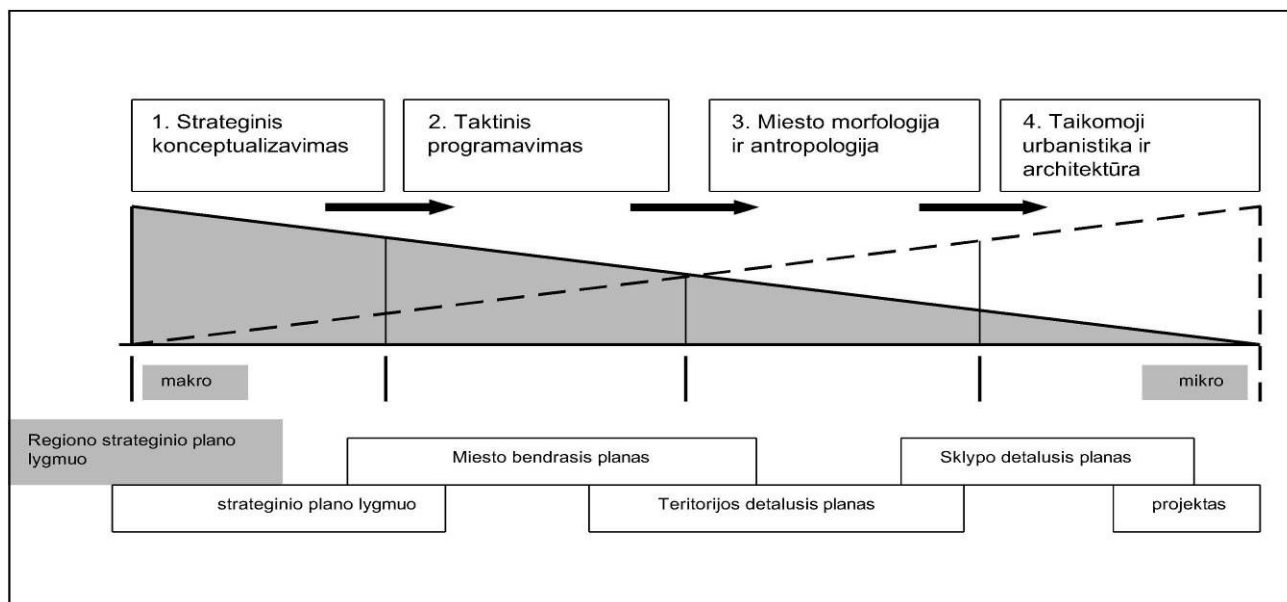
2.3. Miesto erdvinio karkaso identifikavimas teritorijų planavimo dokumentuose

Teritorijų planavimo dokumentai pagal Lietuvos respublikos teritorijų planavimo įstatymą yra bendrieji, specialieji ir detalieji planai, kuriuose raštu ir grafiškai pateikti sprendiniai dėl teritorijų, žemės sklypų ar jų grupių tvarkymo, naudojimo ir apsaugos bei teritorijos vystymo reikmių ir sąlygų [15].

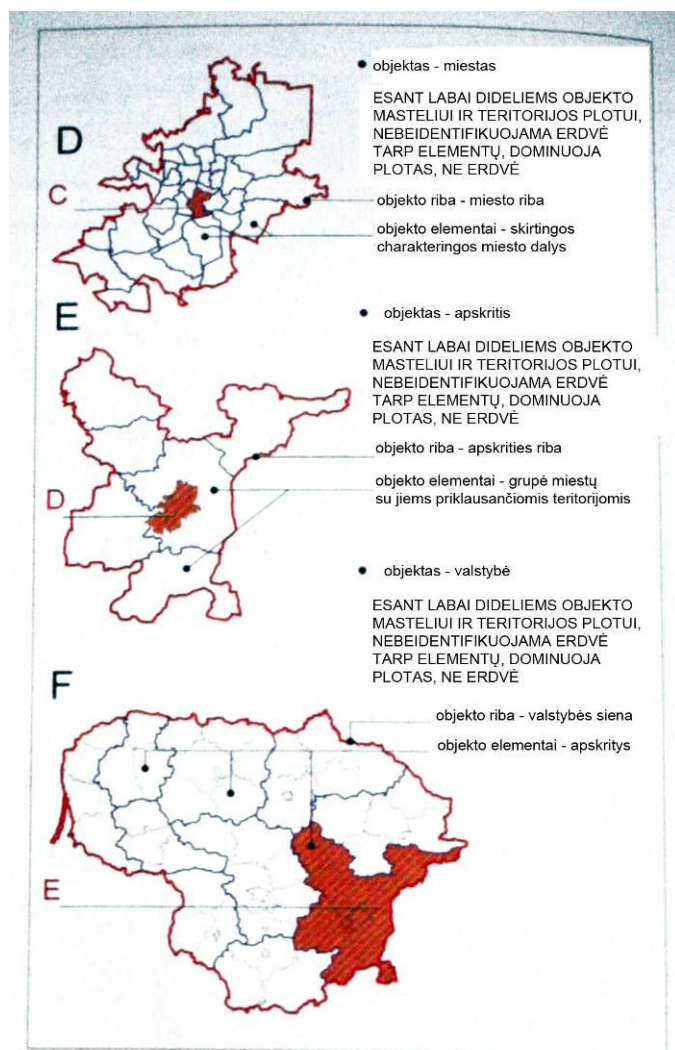
Bendrasis (generalinis) planas – tai investicinių procesų mieste, žemės ūkio gyvenvietėse, priemiesčio, poilsio zonose ir kitose teritorijose pagrindinis strateginio planavimo dokumentas. Nustatyta tvarka aprobuotas patvirtintas bendrasis planas yra kaip pagrindas sudarant detaliuosius planus, taip pat specialiuosius kompleksinius transporto projektus, inžinerinės įrangos plėtros, supančios aplinkos apsaugos schemas, žemėnaudos planus ir kt[15].

Detalusis planas – juridinis dokumentas, nustatantis teritorijos panaudojimo pobūdį ir ribas, jų atskiras dalis ir sklypus pagal funkcinę paskirtį, taip pat reglamentuojančius užstatymo tūrinio – kompozicinio sprendimo principus viską susiejant su bendraisiais planais[15].

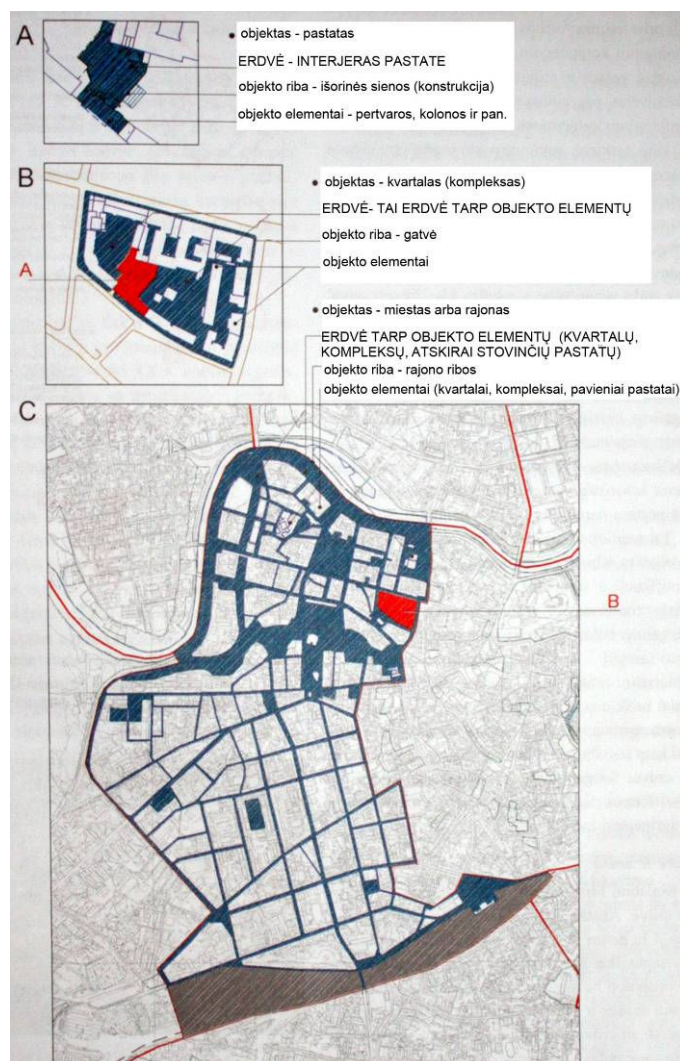
Pagal apibrėžtas sąvokas aiškiai matome, jog po bendrojo plano kaip strateginio planavimo dokumento, kuriame erdvė, jos parametrai ir kompozicija nėra apčiuopiami (7 pav.), iškart pereinama prie detaliojo plano reglamentuojančio užstatymą sklype ar jų grupėje (8 pav. A,B planavimo stadijos). Lietuvos Respublikos įstatymuose nėra numatyto privalomo planavimo dokumento, kuriame būtų nustatomi reikalavimai miesto erdviniam karkasui plėtoti t.y. viešosioms erdvėms ir jų meninei kokybei reglamentuoti susiejant su naujomis statybomis pagal bendrą erdvinę koncepciją. Tokia erdvinė koncepcija gali būti rengiama tik kaip specialusis planas, kuriam užsakovų paprastai neatsiranda. Šią situaciją komentuoja T.Butkus: „*Šiandien plėtojant miestą viešųjų erdvių samprata yra perdėm kraštutinė: arba jos priskiriamos prie želdynų (kaip naujame Vilniaus bendrajame plane), arba tampa merkantiliškų interesų negyvėlėmis (kaip realybėje)*“[17]. T. Grunskio teigimu, nūdienos Europos miestai, tapę kosmopolitinėmis sostinėmis ir išaugę tiek savo dydžiais, tiek masteliu tapo sunkiai aprėpiami kaip vienaalytė visuma. Dėl daugelio mokslo sričių specializacijos ir profesinės segmentacijos būdingos XX amžiui, miestas, jo dalys bei visuomeninės erdvės analizuojamos fragmentiškai – atsietai nuo miesto kaip reiškinių visumos, ir pati urbanistikos sąvoka įgijusi ne visiškai aiškią prasmę, tapatinant ją su teritorijų valdymo procedūromis [8]. Nuosekli proceso valdymo seka, kuomet miestas nagrinėjamas skirtingais lygmenimis pateikiama 6. pav. Remiantis T.Grunskio schema, trūkstama grandis yra miesto morfologija ir antropologija - lygmuo kuriame būtų koncentruojama miesto ir jo dalių erdvės formavimo problematika. Teritorijos detalieji planai paremti erdvinėmis koncepcijomis.

6 pav. Miesto teorinės-analitinės schemos sudedamųjų dalių tarpusavio ryšys.

7 pav. Planuojamos teritorijos stadijos, kai urbanistinės erdvės nėra.

8 pav. Teritorijos planavimo A,B,C, kai stadijos urbanistinė erdvė identifikuojama

2.4. Viešųjų erdvių formavimo praktika. Analogų studija

Viešųjų erdvių formavimo projektus pagal naudojamas priemones ir pagal tai kokio dydžio teritoriją apima sprendiniai būtų tikslinga išskirti į keletą grupių apžvelgiamų toliau.

2.4.1. Esamų erdvių humanizavimas, aplinkos tvarkymas

Tankiai užstatytuose miestuose ar jų dalyse turinčiuose suformuotas erdves pastaruoju metu aktyviai sprendžiama, kaip miestų aikštes, paverstas automobilių stovėjimo vietomis, gražinti pėstiesiems, dviratininkams, atkurti jų rekreacinę ir socialinę funkciją. Aktyviai rengiami projektai, kurių tikslas didesnius ar mažesnius gatvių ir kitų apleistų erdvių plotus panaudoti kuriant patrauklias vietas.

Kopenhaga šiuo požiūriu vienas iš labiausiai sektingų miestų. Pastaraisiais dešimtmečiais net 100 000 m² aikščių, gatvių ploto gražinta pėsčiųjų zonoms. Atidengta tašytų akmenų danga, įrengti nauji šviestuvai ir gatvės baldai. Beveik 6000 gyventojų ir miesto svečių centre gali naudotis rekreaciniais įrenginiais, jų patogumui pastatyti suolai (1500 sėdimų vietų), atvirose kavinėse gali sutilpti 5000 lankytojų. Miesto aikštėse sudarytos sąlygos muzikuoti gatvės artistams, įrengta daug žaidimo vietų vaikams, aikštelių bei takų riedlentininkams ir riedutininkams. Viso šio darbo rezultatas – jaukus, patrauklus Danijos sostinės centras[12].

Panašių priemonių imamasi daugybėje miestų:

Montrealio mieste Kanadoje 2008 vasarą visam sezonui buvo ribojamas eismas Saint Catherine gatvėje. Toks projektas susilaukė netikėtos sėkmės ir gyventojų aktyvumo.

Niujorke, JAV neseniai pradėta „NYC Plaza program“ transporto koridorių dalinės rekonstrukcijos projektas - automobilių stovėjimo aikštelės ir važiuojamosios dalies fragmentai transformuojami į erdvės pėstiesiems, želdinami, įrengiamos lauko kavinės.

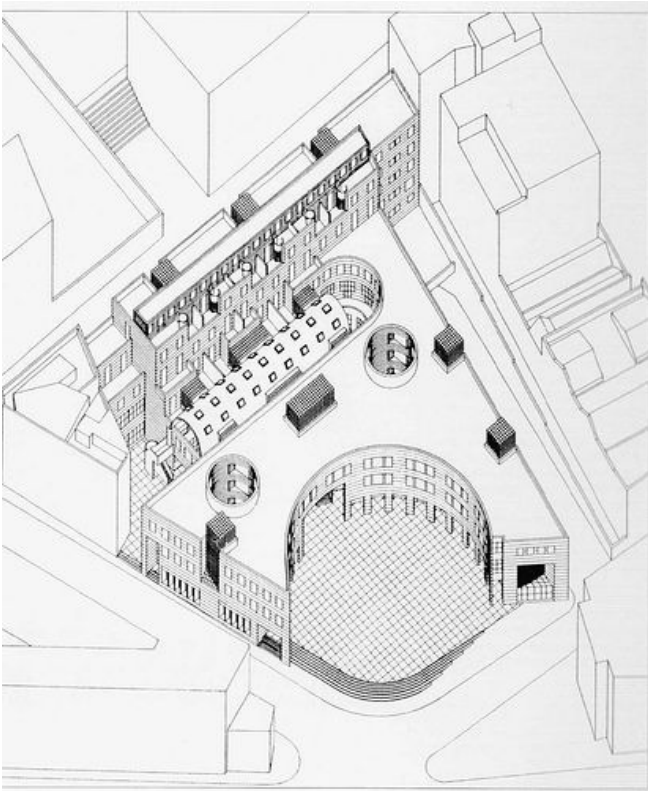

9 pav. Rekonstrukcijos pavyzdys Niujorke

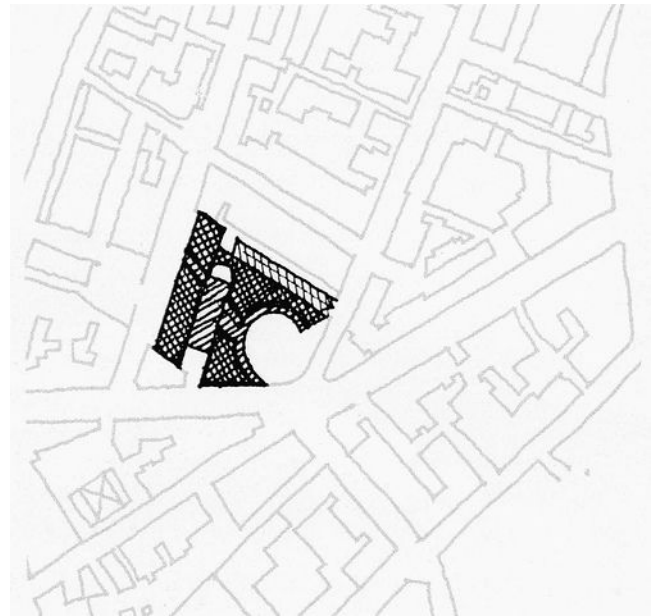
2.4.2. Naujų erdvių formavimas

Viešosios erdvės formuojamos rekonstruojant kvartalo ar jo dalies užstatymą. Žemiau pateikiamas italų Architekto Carlo Aymonino projektas. Jame suformuota pusapvalė aikštė ir pėsčiųjų pasažas. Kiti pateikiami pavyzdžiai, kuomet rekonstruojant ar naujai užstatant kvartalus, gatvių perimetrai atveriami ir kuriamos promenados pėstiesiems. Tai įdomios alternatyvos uždaroms kvartalinėms struktūroms.

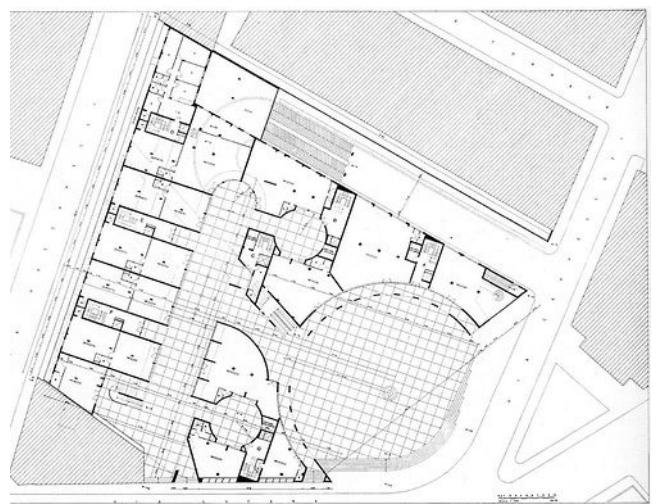
Carlo Aymonino Piazza a Matera 1988

10 pav. Aksonometrinis vaizdas

11 pav. Eskizas

12 pav. Aukšto planas

Laguna 55 Projektas San Franciske JAV

13 pav. Kvartalo planas ir vizualizacija

Trinity place projektas San Franciske JAV

14 pav. Kvartalo planas ir vizualizacija

Octavia boulevard Projektas San Franciske JAV

15 pav. Kvartalo planas

2.4.3. Urbanistinės erdvinės koncepcijos apimančios stambias teritorijas

Potsdamo aikštės urbanistinė koncepcija Berlyne, Vokietijoje

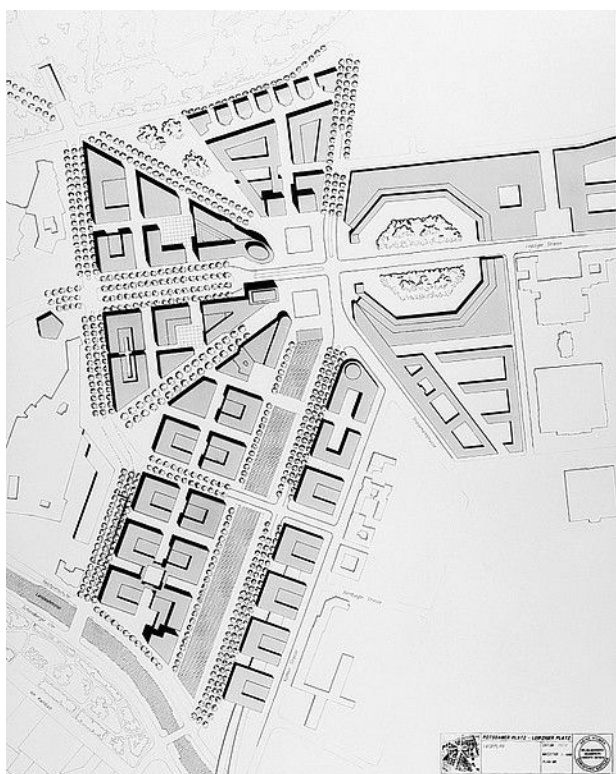

16 pav. Potsdamo aikštė apie 1920 m

17 pav. Potsdamo aikštė 1963 m.

XX a. pradžioje viena judriausių aikščių Europoje - Potsdamo aikštė antrojo pasaulinio karo metu visiškai subombarduota. 1961 m. padalinta Berlyno sienos iki pat jos griuvimo 1989 m. buvo apleistu miesto pakraščiu.

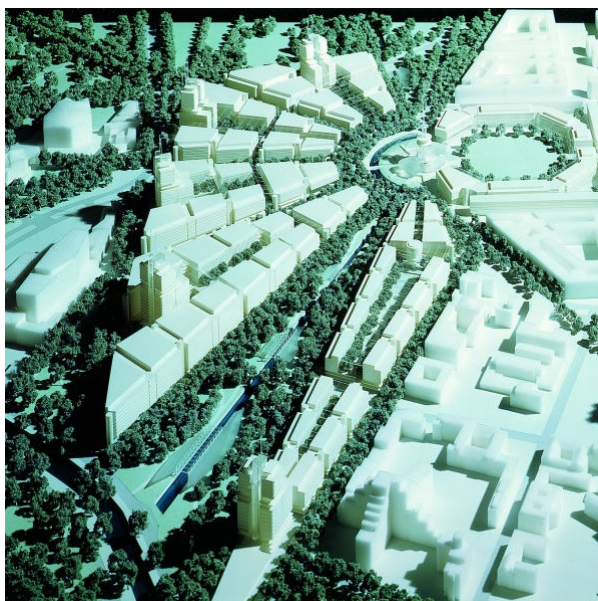

18 pav. Hilmer and Sattler koncepcija 1991 m.

Taip pat daug diskusijų ir susidomėjimo sulaukė Richard Rogers parengti alternatyvūs siūlymai.

1991 Berlyno taryba organizavo urbanistinį konkursą neįtraukdama žemės savininkų ir investuotojų. Buvo siekiama parengti bendrus architektūrinius eskizus Potsdamer Platz ir Leipziger Platz aplinkai plėtoti, kuriais individualūs investuotojai privalės vadovautis.

Taryba išrinko ir patvirtino Miuncheno architektų Hilmer and Sattler koncepciją nustačiusią aiškius reikalavimus visai teritorijai.

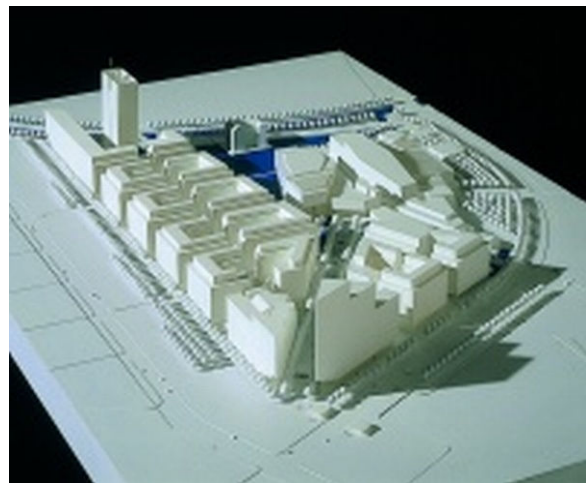
19 pav. Richard Rogers koncepcijos maketas 1991m.

Daimler- Benz kvartalo Berlyne architektūrinis konkursas

Remiantis aukščiau minėta urbanistine koncepcija Daimler- Benz investuotojas 1992 metais surengė architektūrinį konkursą apimančią dalį teritorijos, kurį nugalėjo architektai Renzo Piano and Christoph Kohlbecker.

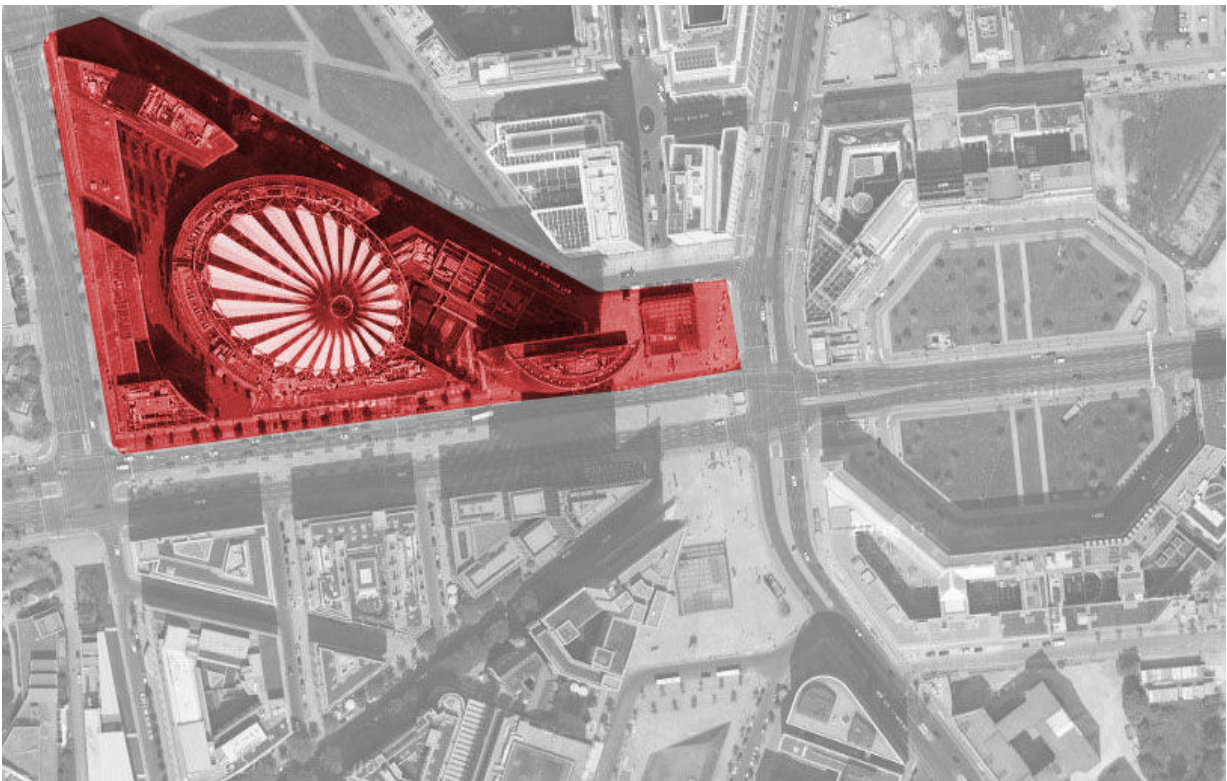
20 pav. *Teritorijos planas*

21 pav. *Koncepcijos maketas*

Sony centras Berlyne, Vokietijoje

Taip pat dalį Potsdamo aikštės urbanistinės koncepcijos teritorijos apėmė Sony centras suprojektuotas Murphy/Jahn architektų grupės 1996 metais.

22 pav. *Sony centro nuotrauka iš palydovo*

Canary Wharf Londone, Anglijoje

Canary Wharf yra Stambus verslo ir prekybos kompleksas Londono rytinėje dalyje. Tai didelius plotus užėmusių dokų rekonstrukcijos dalis, kurie XX a. antroje pusėje apmirus laivybai upėmis ilgainiui tapo nefunkcionalūs ir aštuntame dešimtmetyje visiškai nustojo veikti.

23 pav. *Canary Wharf teritorijos planas*

Canary Wharf pastatytas remiantis bendra urbanistine koncepcija stambias pastatų grupes dėstant pagal pagrindinę ašį. Urbanistinė koncepcija įgyvendinta 1987-1993 m.

24 pav. *Teritorijos fotografija iš vakarų pusės*

Rob krier urbanistinės koncepcijos

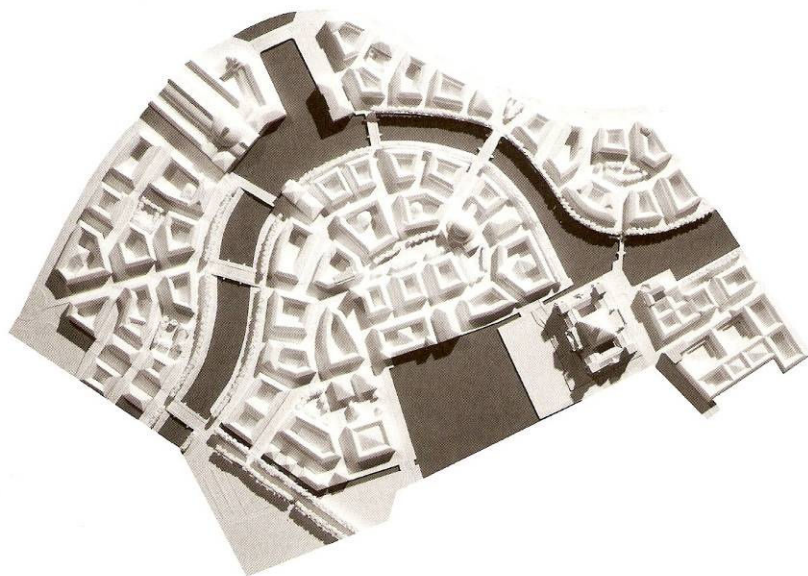
Žemiau pateikiami Rob Krier ir jo bendraautorių darbai. Projektuose dirbama su urbanistinės erdvės kompozicija, menine erdvių forma net iki fasado detalių.

Spreebogen Government Centre, Berlynas, Vokietija 1993 m.

Konkursiniame darbe siekta įkomponuoti vyriausybės funkcijas į tradicinį miesto užstatymą. Nereguliari plano struktūra, statinių aukštis ir kvartalų dydis planuotas artimas aplinkinėms Berlyno centro teritorijoms, erdvės jaukios, plano struktūroje vengta perdėto reprezentatyvumo, plečiami vandens telkiniai priešais Reichstago pastatą.

25 pav. Aksonometrinis vaizdas

26 pav. Maketo nuotrauka

SDO Via Tiburtina, Roma, Italija 1993 m.

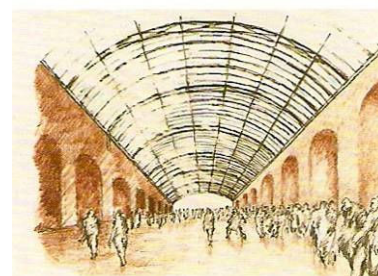
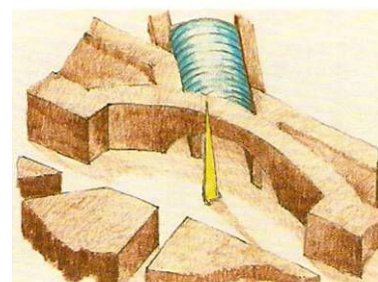
Projekte kuriama daug įvairios konfigūracijos urbanistinių erdvių apjungiančių rytų – vakarų ir šiaurės-pietų kryptimis organizuojamas ašis, mažinami automobilių srautai juos nukreipiant į teritoriją juosiančias aukštesnės kategorijos gatves, integruojama geležinkelio stotis.

27 pav. Teritorijos planas

28 pav. Maketo nuotrauka

29 pav. Atskirų erdvių eskizai

2.5. Analitinės – metodinės dalies apibendrinimas

1. Viešosios erdvės ir urbanistinės erdvės terminai ne visais atvejais gali būti vartojami kaip sinonimai. Todėl urbanistikoje derėtų nagrinėti viešąsias erdves pasitelkiant urbanistinės erdvės tipus ir erdvės formavimo priemones.

2. Erdvių formavimas ir humanizavimas turėtų būti išskirti, kadangi antruoju atveju erdvės fiziniai parametrai iš esmės nekinta.

3. Lietuvos teritorijų planavimo dokumentuose nėra aiškiai apibrėžta kuo turi remtis užstatymo tūrinio – kompozicinio sprendimo principai. Bendrasis planas neapibrėžia miesto viešųjų erdvių sistemos (kaip visumos) formavimo priemonių, o detalusis planas nustato reikalavimus tik sklypui ar jų grupei.

4. Siekiant formuoti erdviniu – kompoziciniu požiūriu vertingas viešąsias erdves būtina rengti urbanistines erdvines koncepcijas, kurių pagrindu vėliau būtų formuojamas užstatymas.

3. ANALITINĖ – TIRIAMOJI DALIS

3.1. Naujamiesčio pietinės dalies istorinė raida ir kultūros vertybės

Aukštutinės Naujamiesčio terasos urbanizavimo raida sietina su Vilniaus istorinio centro teritoriniu augimu. Kaip ir daugeliui pasaulio miestų, Vilniui būdingas koncentrinis augimas. Senamiestis - istorinis sostinės branduolys jau XVI a. buvo susiformavęs, gynybinė miesto siena aiškiai apibrėžė tankiai urbanizuotą teritoriją turinčią bendrą užstatymo charakterį ir suformuotas erdves. Jo planinė ir erdvinė struktūra išliko labai artima buvusiai.

Kiek kitaip reikėtų vertinti tolesnius miesto augimo procesus iki XIX a. Miestui praradus aiškias ribas, istorinių priemiesčių teritorijos urbanizuotos netolygiai, užstatymas formavosi išilgai pagal pagrindinius kelius į centrą. Vystėsi pirmiau linijinės, o ne kvartalinės struktūros. Tokiu būdu liko daug ekstensyviai užstatytų plotų, kurie miestui toliau augant tapo sunkiai integruojami. Kitaip tariant savaimingai besivystantis miestas nekontroliuojamas plano struktūros ir žemės nuosavybės, subrandino problemines zonas užstatymui intensyvinti. Galima teigti, jog tai viena pagrindinių to meto urbanistinės raidos problemų besiformuojančiuose centrinės dalies rajonuose.

XIX a. iš esmės naujas laikotarpis Vilniaus istorijoje. V. Drėma rašo : *miesto architektūroje vyksta žymios permainos, pradžioje lėtesnės, ilgainiui įgavusios labai stambų tempą ir apogėjų pasiekusios 1890-1900 m. Šios permainos gerokai pakeitė miesto išvaizdą, suniveliavo ankstesnį savaimingai susiklosčiusį jo charakterį. rašo, jog permainas sąlygojo du pagrindiniai veiksniai: kapitalistinės ūkio sistemos įsigalėjimas ir represinės posukiliminės carinės administracijos priemonės bei potvarkiai, siekiantys miestui suteikti naują reprezentuojantį įvaizdą būdingą to meto Paryžiaus, Peterburgo, Varšuvos centrinėms gatvėms. Vilniaus miesto plotas dvigubai išaugo, atsirado naujų kvartalų, kuriuose gatvių tinklą sudarė stačiu kampu susikertančių gatvių sistema. Centrinės gatvės buvo užstatomos keturių penkių aukštų namais. Pietinė Naujamiesčio dalis aukštutinėje terasoje buvo rekonstruojama suteikiant jai reguliarių gatvių tinklą. Naujos statybos pagrindinai koncentravosi naujai nutiestame Jurgio prospekte (dab. Gedimino pr.) ir Didžiosios Pohuliankos (dab. J. Basanavičiaus) gatvėje. [3, p.23]*

Kitos esminės pertvarkos vyko jau pokario metais kuomet iš esmės kito architektūros ir urbanistikos tendencijos, pereita prie laisvo planavimo orientuoto į naujų teritorijų urbanizavimą, būdingas miesto ribų augimas. Miesto centrinė dalis nebuvo ryškiai pertvarkoma, tačiau nesuformuoto užstatymo zonose atsirado laisvo planavimo intarpų, pramonės objektų.

3.1.1. Plano struktūros ir užstatymo morfotipų raida skirtingais istoriniais laikotarpiais

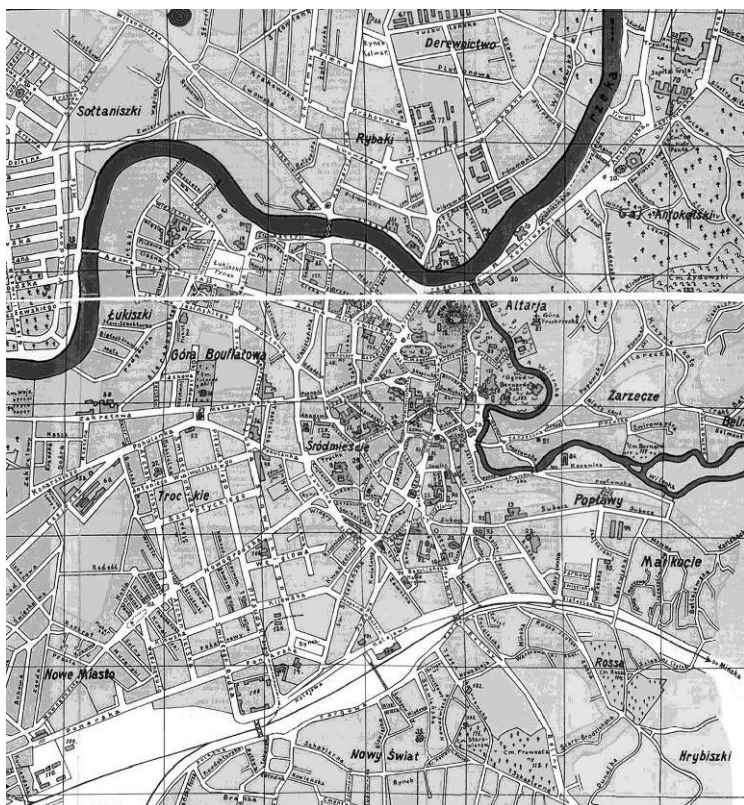

Kvartalinis 1855 m. Vilniaus planas

Radialinis Senamiesčio gatvių tinkas kerta aukštutinę terasą. Matomi užstatymo fragmentai pagal dabartines Naugarduko ir Basanavičiaus gatves. Šiaurės-pietų kryptimi tiesi gatvė jungia Romanovų cerkvę ir Šv. Stepono bažnyčią.

Nors miestui būdinga koncentrinė plėtra, pagrindinės urbanizuojamos zonos telkiasi žemutinėje terasoje.

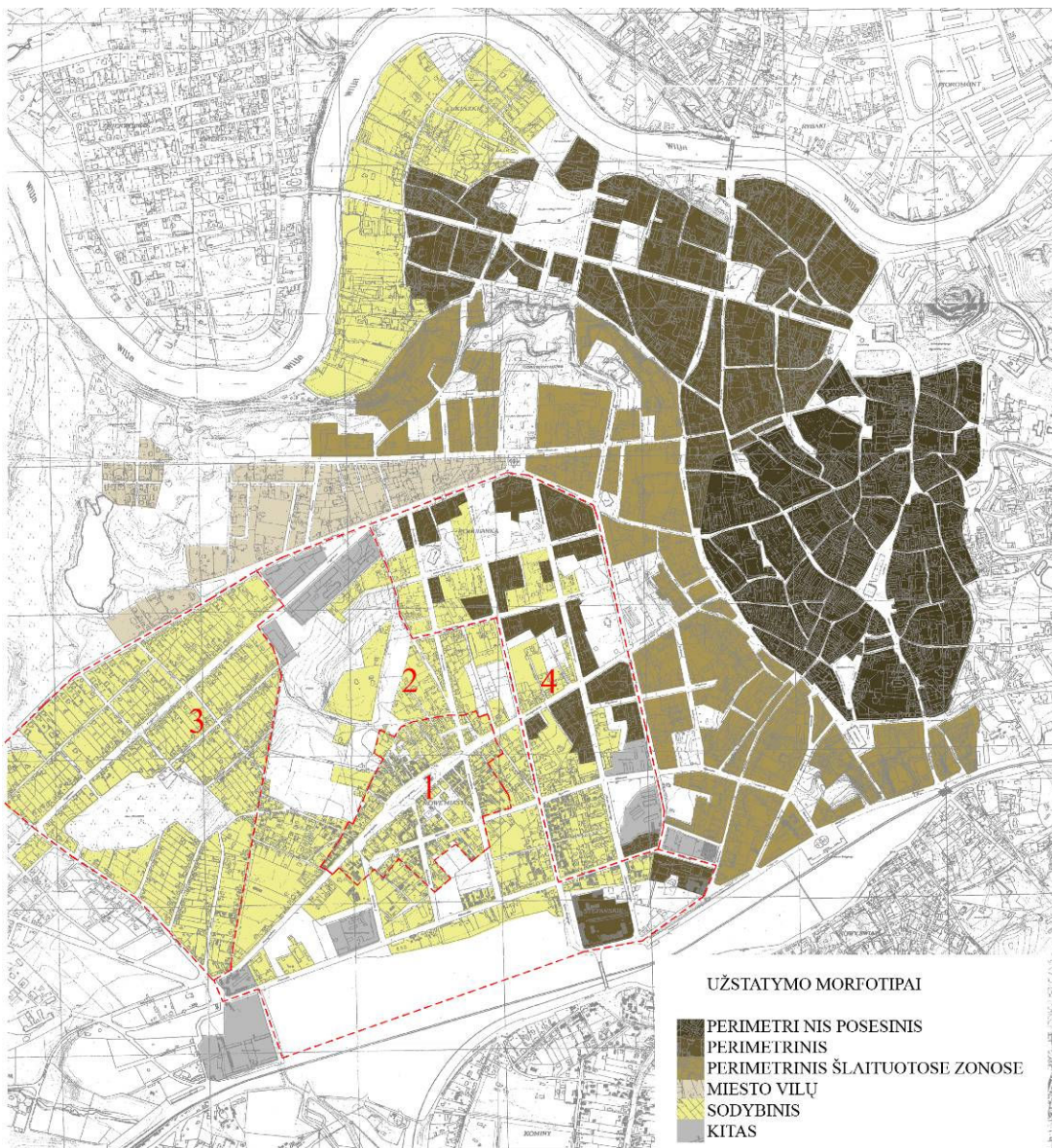
30 pav. Kvartalinis 1855 m. Vilniaus planas.

Kvartalinis 1921 m. Vilniaus planas

Matomi ryškūs miesto planinės struktūros pokyčiai. Naujamiesčio aukštutinėje terasoje suformuotas reguliarus gatvių tinklas. Taip pat išlikusios statmenos Naugarduko gatvei senos struktūros periferinės gatvelės. Rajonas aiškių ribų vakarinėje pusėje neįgavęs.

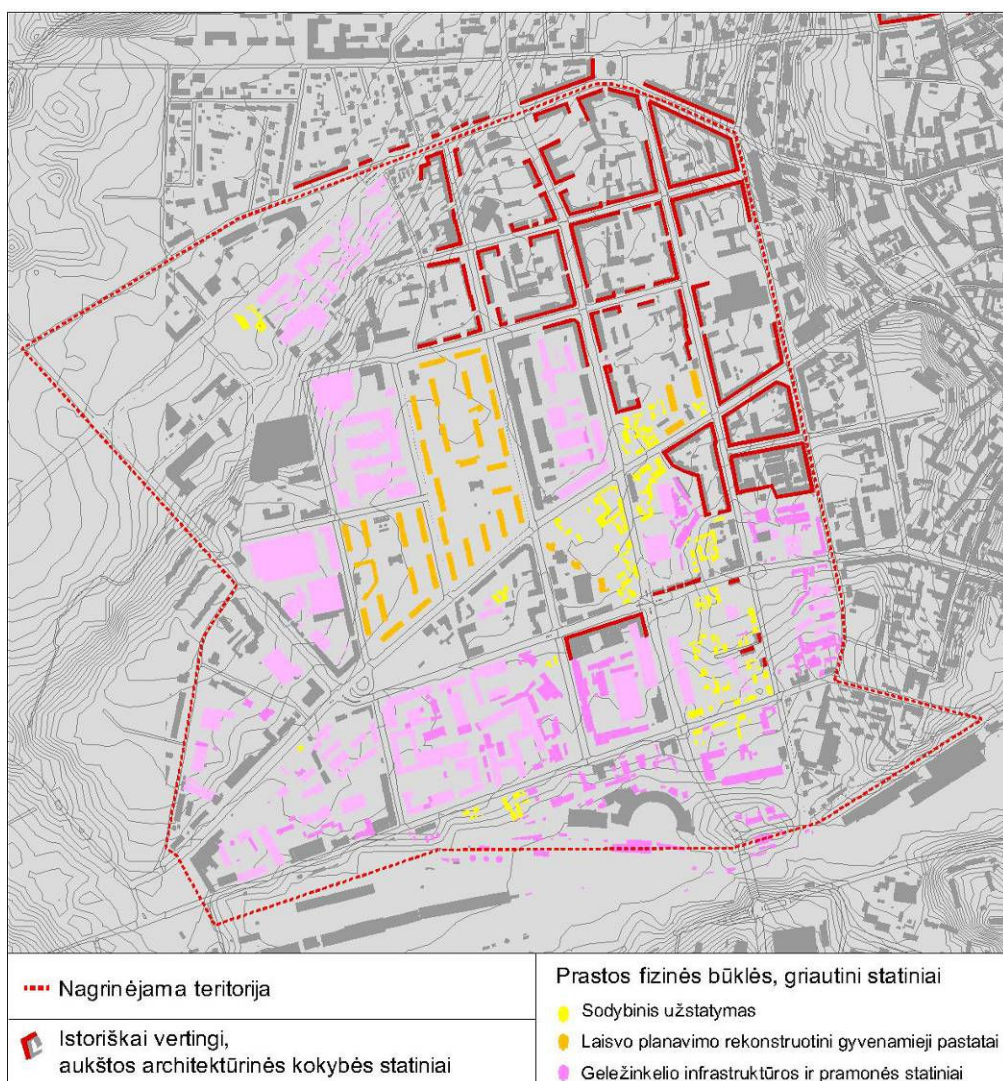
31 pav. Kvartalinis 1921 m. Vilniaus planas.

1 schema. *Užstatymo morfotipo analizė 1938 m. Vilniaus plane.*

Aukščiau pateiktoje analizėje matome kaip miestui augant tankėja užstatymas, kinta morfotipas. Žemutinėje Naujamiesčio terasoje dominuoja perimetrinis užstatymas. Aukštutinėje terasoje vyksta panašūs procesai (reguliarus gatvių tinklas užstatomas naujais pastatais pagal perimetrą), tačiau pagal tuometinį užstatymą teritorija nėra vienalytė. Galime išskirti šias zonas pažymėtas schemose raudonu punktyru :

1. Koncentruota mažaaukštė statyba, savitas smulkaus mastelio centras;
2. Savaimingai susiklosčiusi netolgaus sodybinio užstatymo zona;
3. Suplanuota tolygaus sodybinio užstatymo zona;
4. Formuojamo perimetrinio užstatymo zona;

2 schema. Esama būklė: istoriškai vertingas ir rekonstruotinas užstatymas

XX a. antroje pusėje Aukštutinė Naujamiesčio terasa iš miesto pakraščio tapo sostinės centro dalimi. Rajonas ilgainiui įgavo gan aiškias ribas kaip reguliarių gatvių tinklą turinti teritorija tarp istorinių piemiesčių rytinėje pusėje ir Vilkpėdės laisvo planavimo gyvenamųjų teritorijų vakarinėje.

Reguliariam gatvių tinklui formuotas reprezentatyvus perimetris užstatymas, kitaip nei žemutinėje terasoje liko suformuotas tik Senamiesčio ir istorinių priemiesčių prieigose.

Iki reguliaraus gatvių tinklo buvusios struktūros ir urbanistinių paveldo objektų beveik neišliko. Švitrigailos, Naugarduko ir Kauno gatvėse kvartalai užstatyti pramonės ir geležinkelio infrastruktūros kompleksais.

3.1.2. Saugomos teritorijos ir jų apsaugos zonos

Nagrinėjama teritorija patenka į Vietinės reikšmės urbanistikos paminklo UV-70 Vilniaus centrinės dalies teritoriją bei jo apsaugos zoną A ir zoną B.

Senamiesčio ir kitų kultūrinių urbanistinių draustinių apsaugos (buferinėje) zonoje galioja Pasaulio paveldo objekto – kultūros paminklo UIP – Vilniaus istorinio centro apsaugos zonos laikinasis apsaugos reglamentas, patvirtintas Kultūros vertybių apsaugos departamento prie Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos direktoriaus 2005 m. balandžio 19 d. įsakymu Nr. Į-167. Steigiamų kultūrinių urbanistinių draustinių paveldosauginiai apribojimai bus nustatomi jų specialiaisiais planais[22].

Senamiesčio ir kitų kultūrinių urbanistinių draustinių apsaugos (buferinėje) zonoje siekiama išsaugoti abipusius vizualinius ryšius tarp atskirų saugomų teritorijų, vertingus panorامينius vaizdus ir siluetus, ribojamas naujų statinių aukštis ir užstatymo tankis. Siekiant sustabdyti miesto centrinės dalies istorinės erdvių struktūros tolimesnį nykimą numatoma, kad Senamiesčio ir kitų kultūrinių urbanistinių draustinių apsaugos (buferinėje) zonoje aukštybiniai pastatai (kurių aukštis 35 ir daugiau metrų) gali būti statomi tik vietose, kuriose yra parengti ir patvirtinti aukštybinių pastatų statybą numatantys detalieji planai[20].

Planuojant pastatų statybą Senamiesčio ir kitų kultūrinių urbanistinių draustinių apsaugos (buferinėje) zonoje atliekama jų vizualinio poveikio Senamiesčiui analizė. Kai šie pastatai išsiskiria artimojoje aplinkoje savo aukščiu arba tūriu, analizė atliekama pateikiant vaizdus iš Senamiesčio apžvalgos kontrolinių taškų ir iš svarbių viešųjų erdvių [20].

3.1.3. Nekilnojami kultūros paveldo objektai

Skyriuje apžvelgiami svarbiausi nekilnojami kultūros paveldo objektai, kurių respektavimas būtinas rengiant Naujamiesčio rajono ar jo dalių rekonstrukcijos koncepcijas. Siekiama vertinti šių statinių integravimą bei sąveiką su nauja architektūra.

Šv. Stepono bažnyčia [23].

Unikalus objekto kodas: 1042

Statusas: Paminklas

Atsiradimo data: 1600-1612 m.

Stilius: Renesansas.

Adresas:

Vilniaus sav., Vilniaus m., Geležinkelio g. 39

32. pav. *Šv. Stepono bažnyčia.*

Lokomotyvų depas [24]

Unikalus objekto kodas: 23051

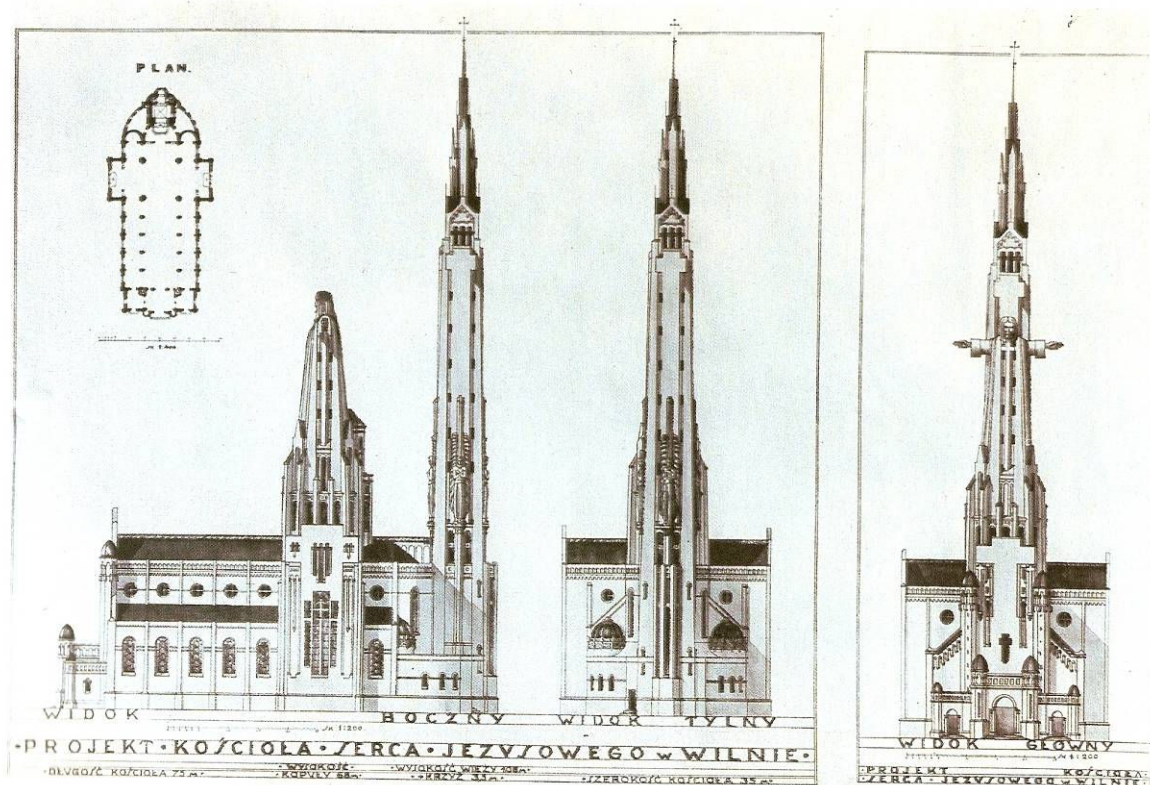
Statusas: Valstybės saugomas

Adresas:

Vilniaus sav., Vilniaus m., Švitrigailos g. 16/39

33 pav. *Lokomotyvų depas.*

Jėzaus širdies bažnyčia

14

A. Vivulskis, Jėzaus širdies bažnyčios projektas. Brėžinys. IEM, inv. AKP-264

A. Vivulskis, Project of the Heart of Jesus Church. HEM, reg. AKP-264

А. Вивульскис. Проект костела Сердца Иисусова. Чертеж. МИЭ, inv. AKP-264

34 pav. Jėzaus širdies bažnyčia.

Architektas : Antanas Vivulskis

Istoriniai faktai:

- 1907 m. parengtas Jėzaus širdies bažnyčios projektas Vilniuje.
- 1913-1916 m. vyko statyba, tačiau iki 1940 m. dar nebuvo baigta
- 1963m. bažnyčios mūrai buvo įjungti į statybininkų kultūros rūmų struktūrą.

Objekto svarba ir vertė: Jėzaus širdies bažnyčia – unikalus religinio kulto pastatas Naujamiesčio aukštutinėje terasoje turėjęs raiškiai išsiskirti savo mase ir tūriu tarp esamo užstatymo. Svarbu pastebėti, jog statyboms sustojus, nuo 1917 m. joje vyko pamaldos, kas yra nenuginčijamas tuometinės statinio svarbos faktas [3, psl. 25]. Rengiant planavimo dokumentus turėtų būti svarstomas šios istorinės vertikalės atkūrimas ir respektavimo priemonės.

3.1.4. Apibendrinimai

Naujamiesčio pietinės dalies urbanistinę raidą isskaityti į tokius istorinius laikotarpius:

- XVI - XIX a. savaimingai besivystančio miesto dalis;
- XIX - XX a. vid. plano struktūros rekonstrukcija, naujai užstatoma dalis reguliaraus gatvių tinklo;
- XX a. antroje pusėje miesto plotas žymiai padidėja, teritorijoje atsiranda pramonės statinių kompleksai, laisvo planavimo gyvenamosios teritorijos.

Šie raidos laikotarpiai atspindi ir padeda identifikuoti vertingus Naujamiesčio pietinės dalies struktūrinius elementus. Plano struktūroje XIX-XX a. stačiakampis gatvių tinklas. Iki jo buvusio savaimingai besivystančio miesto gatvių ir akligatvių struktūros fragmentai, gali būti atspirties tašku rekonstruojant kvartalų užstatymą.

Vertinant užstatymą teritorija toli gražu nėra vienalytė. Kitaip nei žemutinėje terasoje esanti Naujamiesčio dalis, pietinė perimetrinio užstatymo principu buvo rekonstruota tik dalinai t.y. arčiausiai istorinio miesto centro (kvartaluose šalia dabartinių Basanavičiaus ir Naugarduko gatvių). Šios atkarpos labiausiai atspindi rajono istorinį charakterį ir planuotą jo įvaizdį.

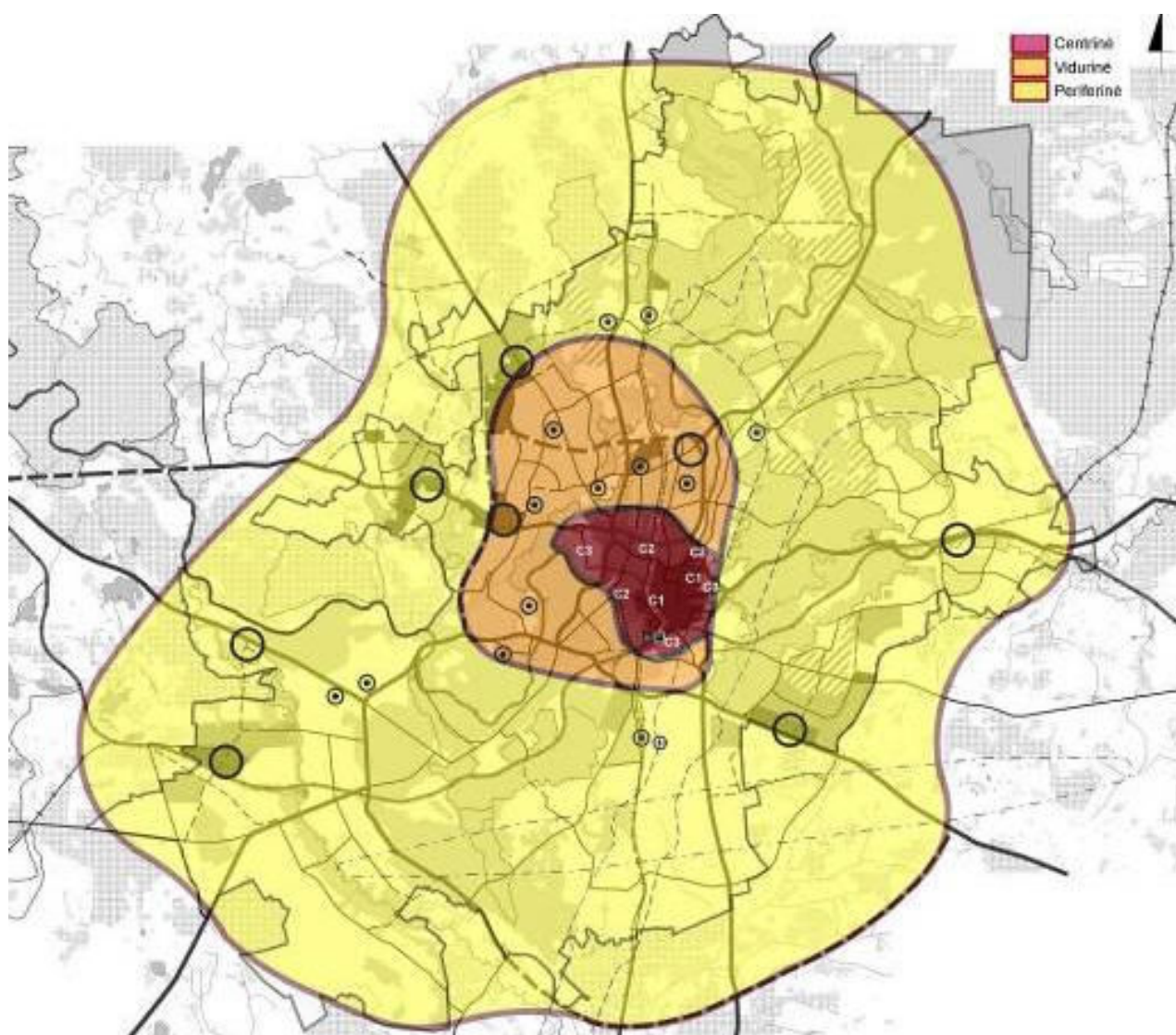
XX a. antros pusės užstatymas rajone daugiausia pramonės statiniai ir kompleksai, geležinkelio infrastruktūros objektai, iš esmės pakeitę besiformuojančio rajono įvaizdį. Sostinei augant bei plečiantis jos ilgainiui nebeteko savo reikšmės, dauguma statinių prastos fizinės būklės, menkos architektūrinės bei kultūrinės vertės. Šiuo metu tai didelės konversinės teritorijos miesto centre.

Nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas laikomas integralia savivaldybės teritorijos plėtros dalimi. Darnios plėtros koncepcija siekia vertingiausių objektų išsaugojimo skatinant jų naudojimą visuomenės reikmėms. Tačiau nėra parengtos bendros koncepcijos tarp planavimo ir paveldosaugos dokumentų. Aukštutinė terasa vertinama kaip Senamiesčio apsaugos zona, kurios ribos ir apribojimai kol kas aiškiai neapibrėžti.

3.2. Naujamiesčio pietinės dalies urbanistinės struktūros tyrimas

3.2.1 Vilniaus BP iki 2015 m. sprendiniai analizuojamoje teritorijoje

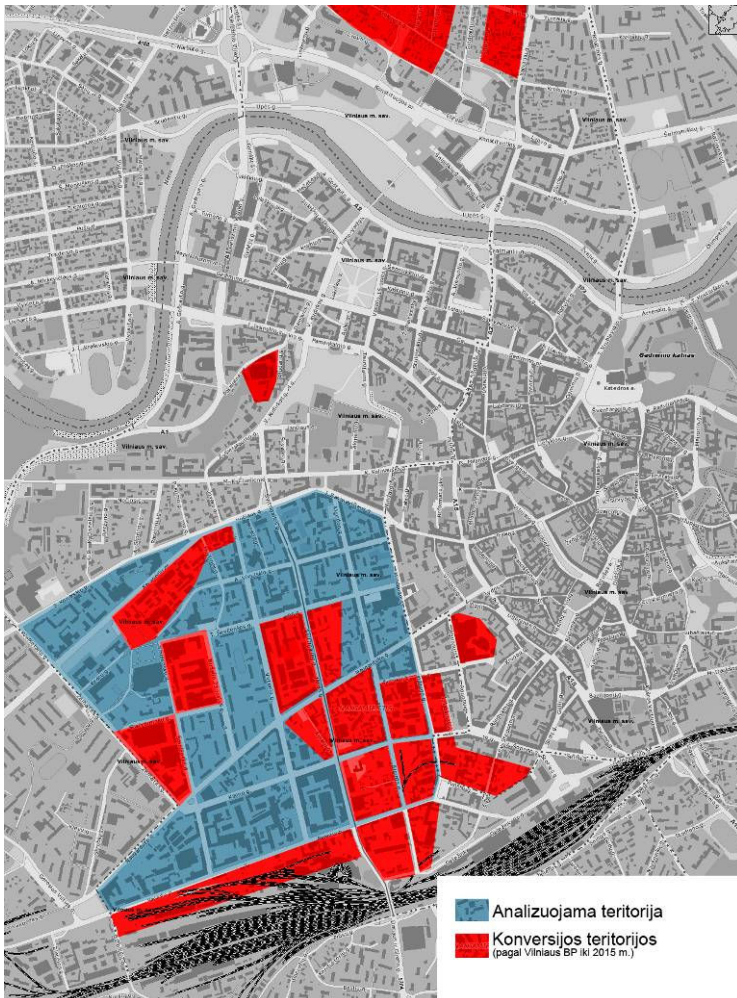
Vilniaus miestas, pagal miesto funkcionavimo problemų diferenciaciją, gyvenimo kokybės skirtumus ir aplinkos savitumą atskirose miesto zonose, suskirstytas į tris miesto struktūros zonas: centrinę, vidurinę ir periferinę. Nagrinėjama teritorija patenka į centrinę ir vidurinę zonas.

3 schema. *Vilniaus miesto struktūros zonos.*

Miesto centras, svarbiausi lokalūs centrai – multifunkcinės intensyviai užstatomos teritorijos. Šiose teritorijose keliami ypatingi reikalavimai pastatų ir viešųjų erdvių architektūros kokybei, kurie nurodomi išduodant planavimo ir projektavimo sąlygas. Bendrojo plano sprendiniuose nurodytoms urbanizuojamoms teritorijoms numatomos struktūros optimizavimo priemonės: saugojimas, modernizavimas (vidinė plėtra), konversija, nauja plėtra.

Naujamiesčio pietinėje dalyje numatomos didelės buvusių pramonės kompleksų konversinės teritorijos. Konversija - taršios ar neefektyvios pramonės, komunalinių įmonių, kitų neefektyviai panaudotų užstatytų teritorijų naujas (antrinis) panaudojimas plėtrai. Skatinamas konversijos daigiafunkciškumas.

4 schema. Konversijos teritorijos pagal Vilniaus BP iki 2015 m.

Bendrajame plane siekiama urbanistinių ir architektūrinių sprendimų, reprezentacinių erdvių kokybės, atitinkančių Europos sąjungos šalies sostinės statusą ir LR Architektūros politikos kryptis. Renovuojamų, modernizuojamų bei naujai užstatomų teritorijų sprendimai turi būti kokybiški architektūriniu, urbanistiniu bei visuomeniniu-kultūriniu požiūriu.

Miesto dalių planavimo principai, naujų pastatų architektūra, viešųjų erdvių ir želdynų kokybė turi derėti su esamu gamtiniu ir kultūriniu kontekstu, formuoti individualų rajonų charakterį.

3.2.2. Naujamiesčio tankinimo galimybės

Vilniaus miestas šiuo metu yra užstatytas nepateisinamai ekstensyviai, akivaizdžios net centrinėje jo dalyje žiojinčios užstatymo „skylės“. Kaip numatyta Vilniaus BP iki 2015 m., tankinimo pirmenybė teikiama Naujamiesčiui, parengtos „Užstatymo tankinimo Naujamiestyje rekomendacijos“. Šiaurinės jo dalies, esančios žemutinėje terasoje kvartalai yra pasiekę kritinę tankumo ribą. Tolesnis jų tankinimas galimas tik mažinant gyventojų skaičių ir keičiant užstatymo tipą. Taigi tankinimas prie Neries šlaito esančiose teritorijose ribotinas. Šią Naujamiesčio dalį galime laikyti susiformavusia .

Didelis tankinimo rezervas yra Centrinėje ir Pietinėje(aukštutinės terasos) Naujamiesčio dalyje. Pagal parengtą Naujamiesčio tankinimo galimybių studiją, svarbiausiais veiksniais lemiančiais teritorijos užstatymo rodiklių reikšmes laikomi funkcinė paskirtis ir užstatymo tipas[14].

Teritorijos užstatymo tipas

Tai svarbiausias veiksnys, nustatant užstatymo rodiklius. Teritorijos panaudojimo intensyvumo požiūriu skirtingi tokie užstatymo tipai: Perimetrinis, sodybinis, laisvo planavimo, atskirai stovinčių pastatų ir aukštybinis.

Mažiausios užstatymo rodiklių reikšmės galimos sodybinio užstatymo teritorijoje, kur formuojamas mažaaukštis, ekstensyvaus pobūdžio užstatymas.

Perimetriniam užstatymo tipui būdingi optimalūs užstatymo rodikliai. Taip užstatytos teritorijos turi aiškiausiai suformuotą miesto erdvių sistemą.

Laipsniškas užstatymo intensyvumo didėjimas lemia ir laipsnišką užstatymo tipo kaitą. Atskirose miesto struktūrinėse dalyse siekiant suformuoti vientisą tos dalies užstatymo pobūdį, turėtų dominuoti vienas užstatymo tipas. Priešingų užstatymo tipų maišymo rezultatas – akivaizdus struktūrinis bei erdvinis chaosas, nebeidentifikuojami miesto erdvių tipai. Čia tikėtų Vilniaus Naujamiesčio pavyzdys, kai perimetrinio užstatymo tipui paruoštoje teritorijoje atsirado laisvo planavimo intarpų. Be abejonės galimas mišrus tam tikrų miesto struktūrinių dalių užstatymo tipas, tačiau galimas tik giminingų užstatymo tipų mišinys.

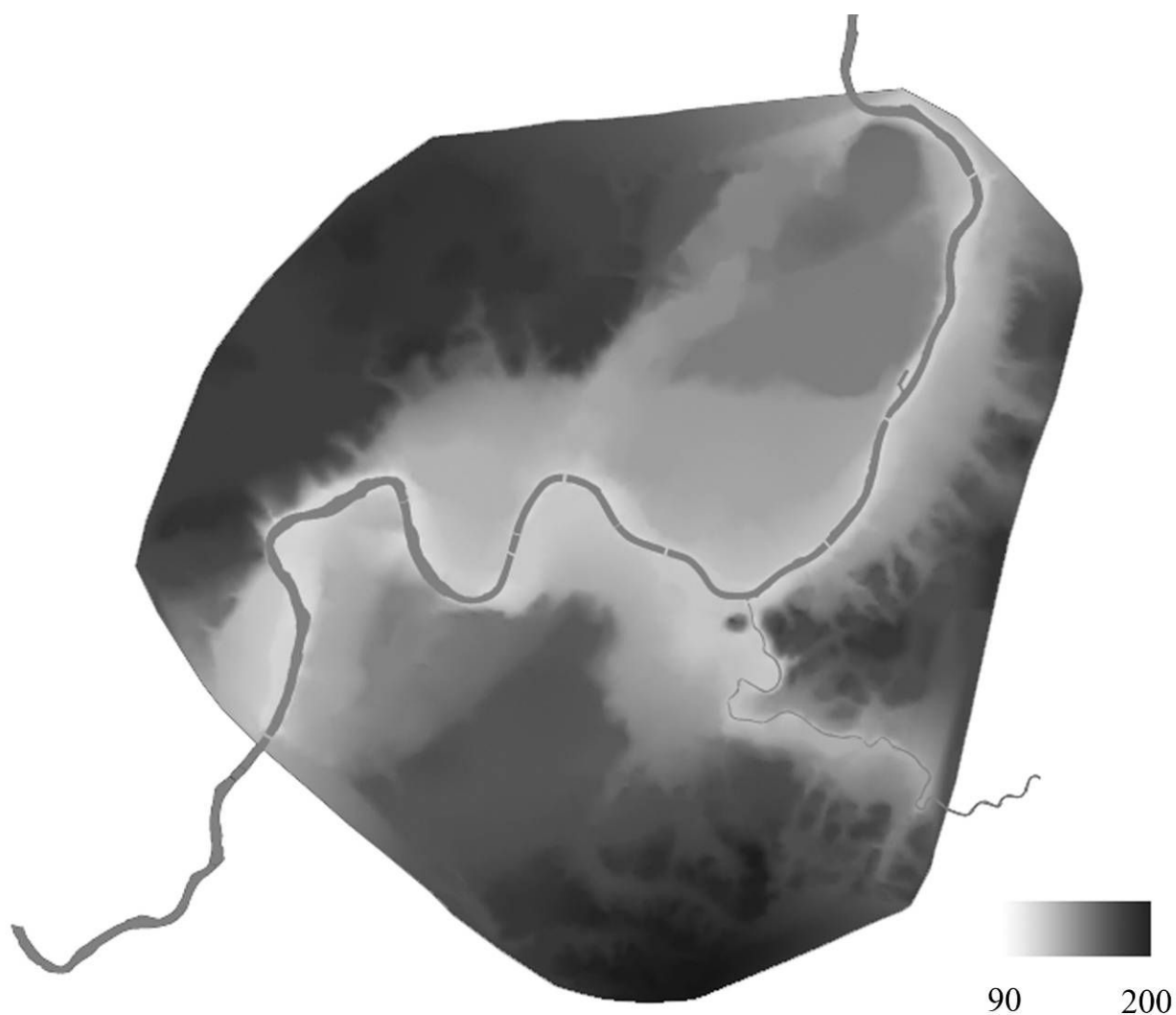
Aukštingumo didinimo galimybės

Aukštutinė Naujamiesčio terasa turi didelių užstatymo aukštingumo rezervų. Tik rytinėje jos dalyje besiribojančioje su Senamiesčiu bei gerai apžvelgiamoje nuo rytinių apžvalgos taškų, rekomenduoti aukščio apribojimai. Tačiau net čia užstatymo fonas dar žemesnis už maksimaliai leidžiamą 1-2 aukštais. Likusioje Naujamiesčio dalyje užstatymas aiškiai per žemas, jo bendras fonas pagal Naujamiesčio raidos programoje parengtus siūlymus galėtų būti padidintas iki 2 kartų, 3-4 aukštais. Toks radikalus aukštingumo didinimas galimas tiek rekonstruojant esamus pastatus, tiek ir statant naujus. Dėmesį reikėtų atkreipti į Švitrigailos gatvės- pagrindinės miesto šiaurės- pietų krypties ašies- akcentavimą, didesnio aukštingumo bei išskirtinės architektūrinės kokybės užstatymu. Šios gatvės sankirtos su Panerių, Švitrigailos ir Basanavičiaus gatvėmis ypač akcentuotinos [14].

3.2.3. Vilniaus miesto centrinės dalies miestovaizdžių struktūros analizė

Miesto centrinės dalies raida glaudžiai susijusi su topologine situacija:

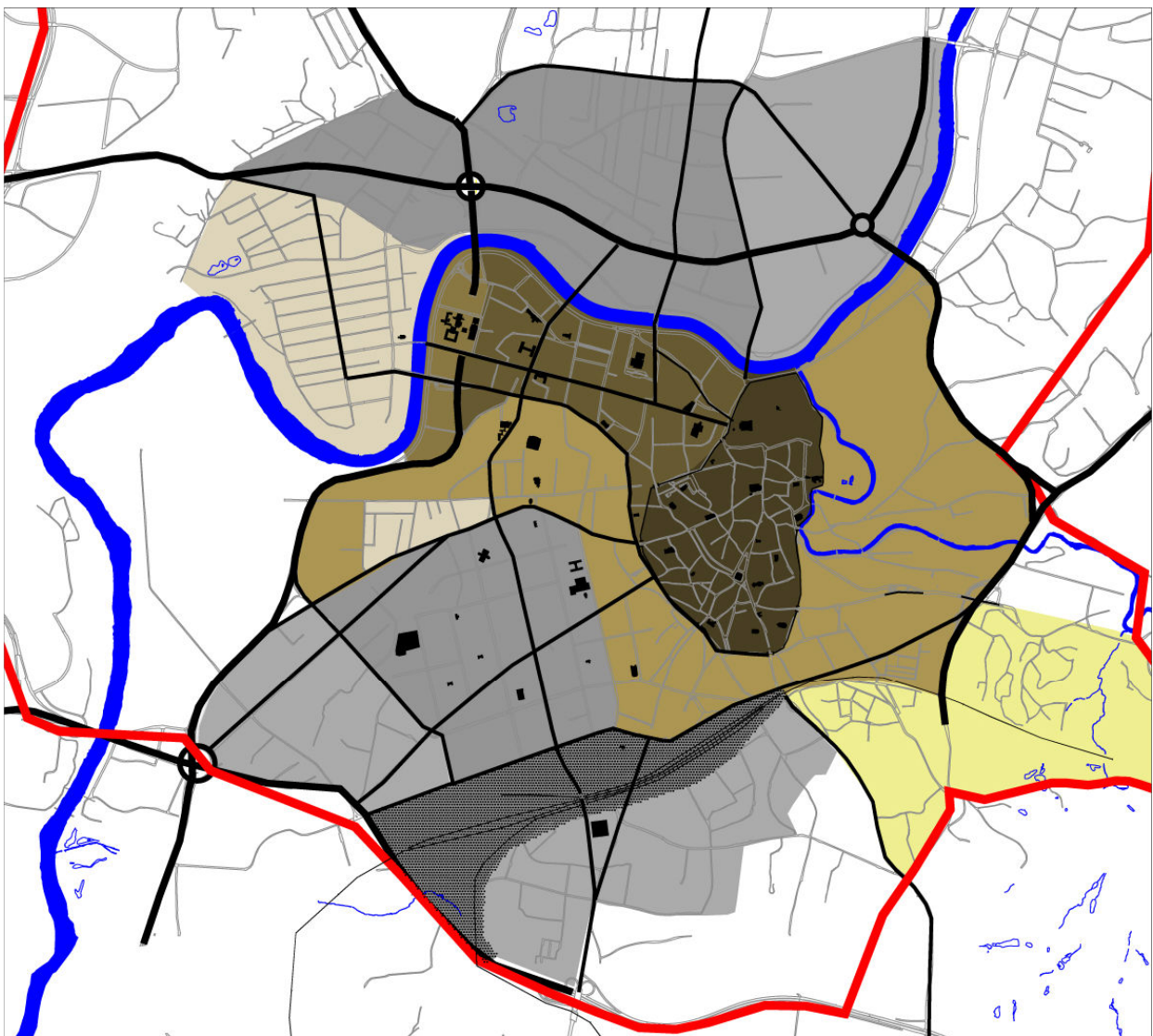
- Vilniaus Senamiestis yra „gilioje“ dauboje;
- Gamtiniai barjerai aiškiai apibrėžia žemutinės terasos užstatymo zoną;
- Senamiestį juosiantys šlaitai įtakojo netolygų istorinių priemiesčių užstatymo charakterį;

5 schema. *Vilniaus miesto centrinės dalies topografinis modelis.*

Vilniaus centrui būdinga didelė struktūrinių dalių įvairdžio įvairovė, nulemta unikalios gamtinės aplinkos ir urbanistinės struktūros formavimosi ypatumų įvairiais istorinės raidos etapais. Todėl centrinės dalies kraštovaizdį galima skirstyti į sudėtinės dalis pagal joms būdingas charakteristikas:

- planinę struktūrą;
- užstatymo morfotipą;
- užstatymo aukštingumą;
- vertikalių dominančių išsidėstymą;

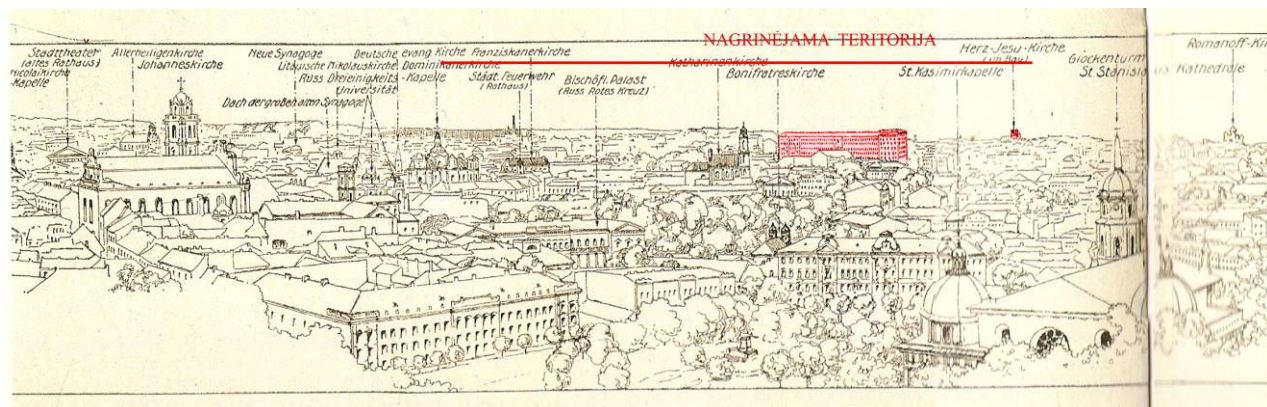

6 schema. *Vilniaus miesto centrinės dalies miestovaizdžių struktūra.*

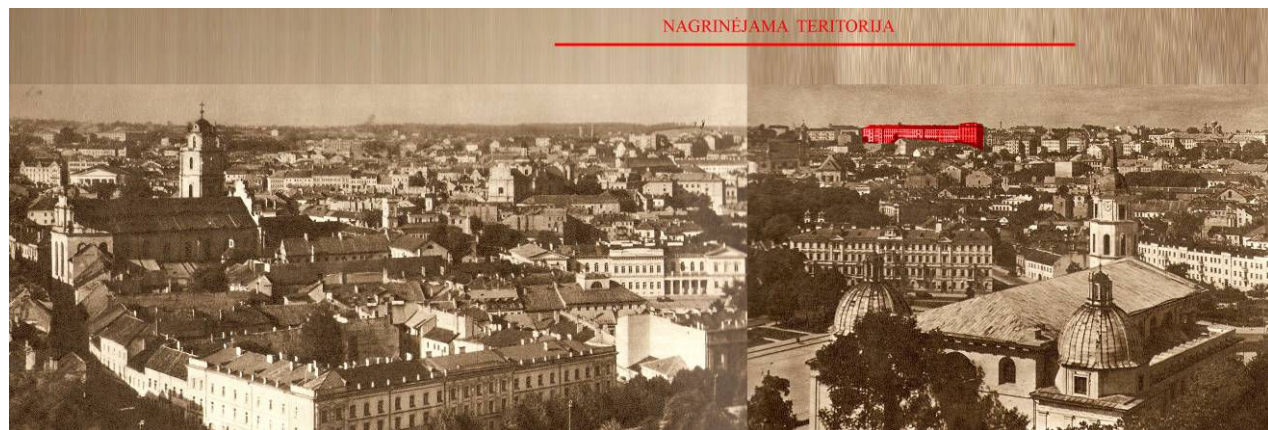
Vertybinė hierarchija

- 1. Senamiestis
- 2. Senamiestį supantys šlaitai- istoriniai priemiesčiai
- 3. Žemutinis naujamiestis
- 4. Žvėrynas, miesto vilų rajonai
- 5. Aukštutinis Naujamiestis ir dešiniojo neries kranto rekonstruojamos teritorijos
- Vilniaus miesto centrinės dalies ribos

3.2.4. Plėtros galimybės ir poveikis Vilniaus centrinės dalies vizualiniam identitetui

7 schema. Panorama nuo Gedimino kalno 1917 m.

8 schema. Panorama nuo Gedimino kalno 1950 m.

9 schema. Panorama nuo Gedimino kalno 2007 m.

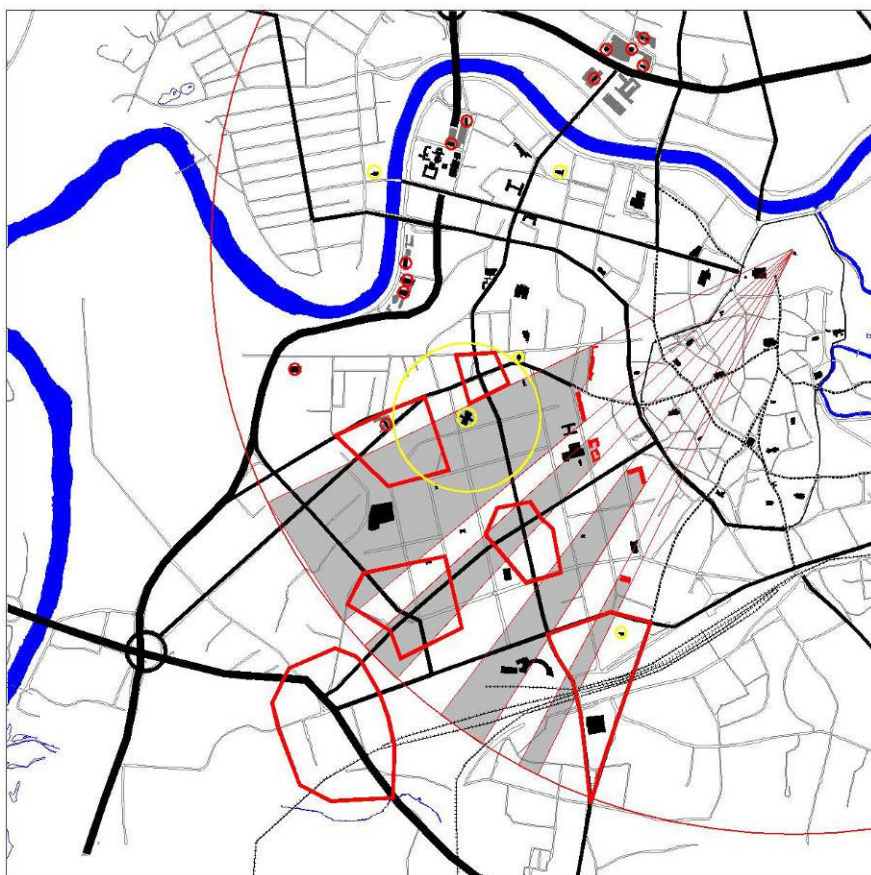
Pateiktose schemose pažymėti pastatai aktyviai veikiantys panoraminius vaizdus nuo Gedimino kalno. Matoma kaip palaipsniui užstatoma aukštutinės terasos riba Mindaugo gatvėje.

1 brėžinys. *Pjūvis išilgai Vivulskio gatvę per nagrinėjamą teritoriją ir Senamiestį.*

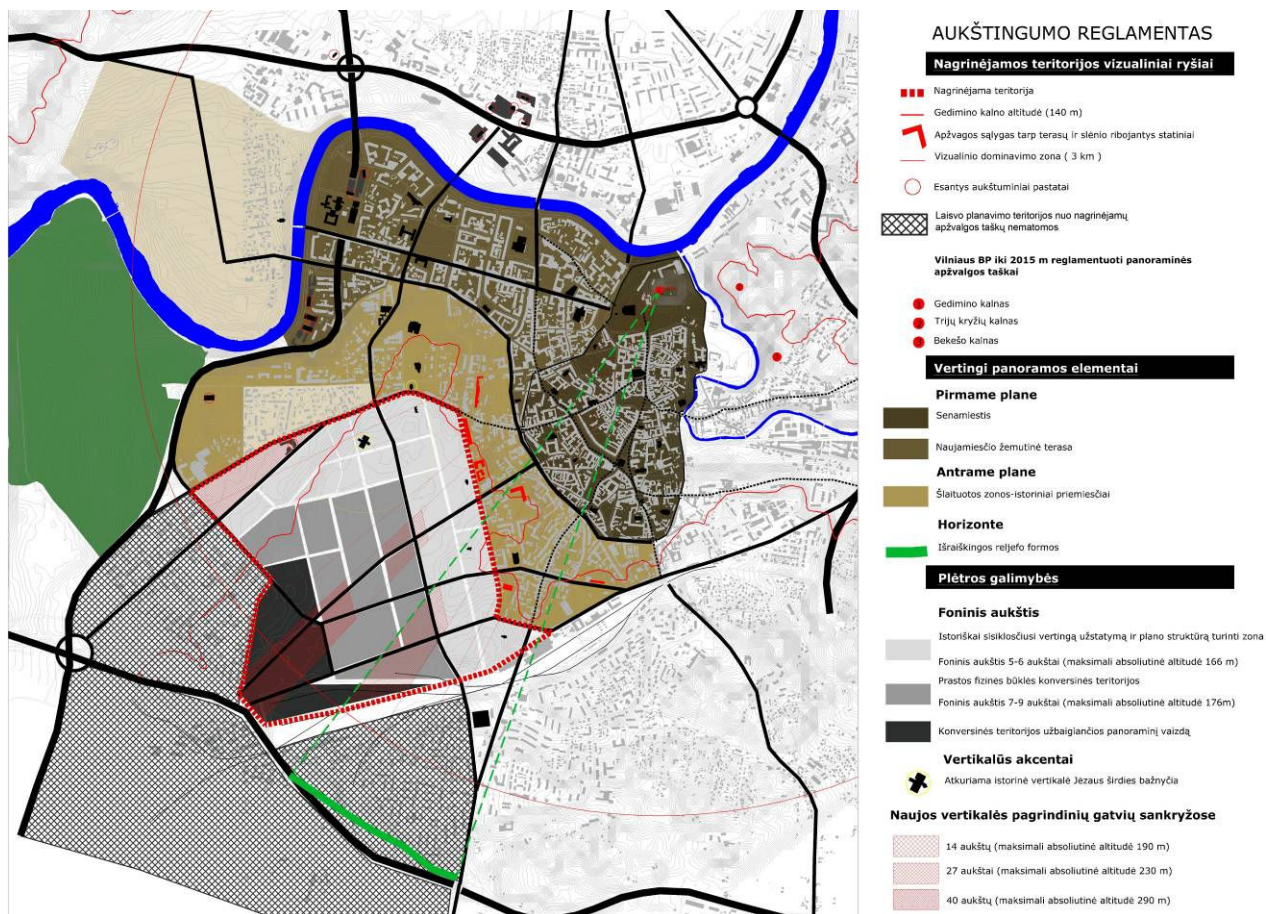
Atsižvelgiant į teritorijos topologines savybes, vaizduojamas pjūvyje, horizontalios dominantės blokuoja objektus esančius už jų. Tai sąlygoja galimybę didinti foninį aukštį Naujamiesčio pietinėje dalyje iki 5-6 aukštų beveik be pasekmių panoramai.

Aukštutinėje terasoje reguliaraus gatvės tinklo vertingas užstatymas suformuotas rytinėje dalyje tarp Švitrigailos ir Mindaugo gatvių bei Basanavičiaus gatvių prieigose yra pagrindas respektuoti esamą struktūrą išlaikant artimą foninį aukštį. Taip pat siūloma vertinti Jėzaus širdies bažnyčios atkūrimo galimybes ir nustatyti šios istorinės vertikalės respektavimo zoną iki artimiausių esamų vertikalių. Kituose kvartaluose į vakarus nuo Švitrigailos gatvės foninis aukštis palaipsniui gali būti didinamas siekiant atskleisti daugiaplaniškumą panoramose.

10 schema. *Vizualiniai šešėliai*

Aukštybinių pastatų zonos gali būti vertinamos pagrindinių gatvių sankryžose patenkančiose į vizualinių šešėlių sektorius siekiant kompoziciškai atsverti horizontalias dominantes su sąlyga, jog vertikalės nebus matomos iš žemutinių stebėjimo taškų esančių Senamiestyje.

2 brėžinys. Užstatymo aukštingumo reglamentas.

1 brėžinys. *Piūvis išilgai Vivulskio gatvės per nagrinėjamą teritoriją ir Senamiestį.*

11 schema. *Plėtros poveikio vertinimas panoraminiam vaizdui nuo Gedimino kalno*

3.3. Plano struktūros vertinimas

35 pav. *Vakarų Europos valstybių sostinės.*

36 pav. *Šiaurės Europos valstybių sostinės.*

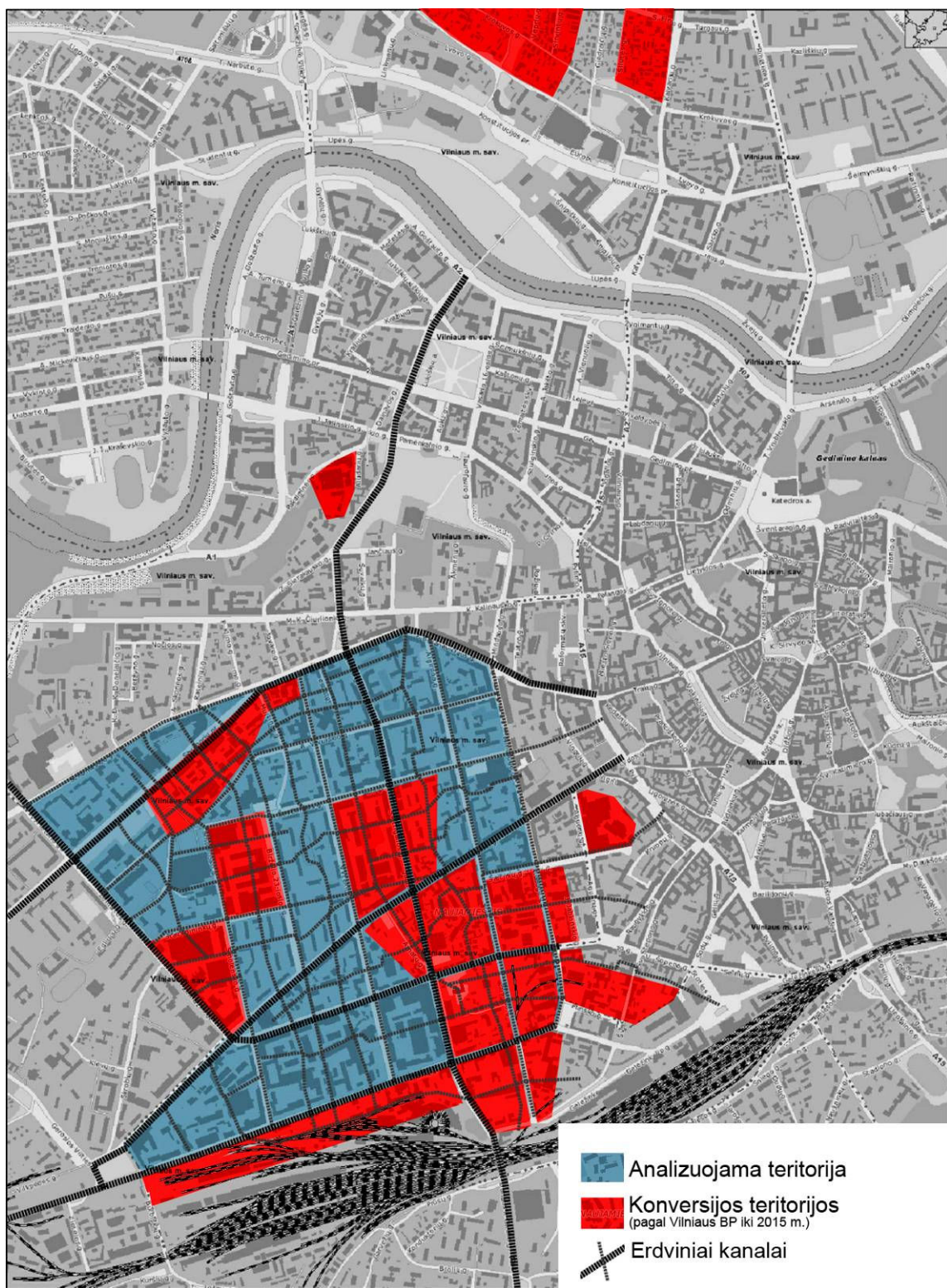

37 pav. *Buvusių tarybų sąjungos valstybių sostinės*

38 pav. *Vilniaus Naujamiestis*

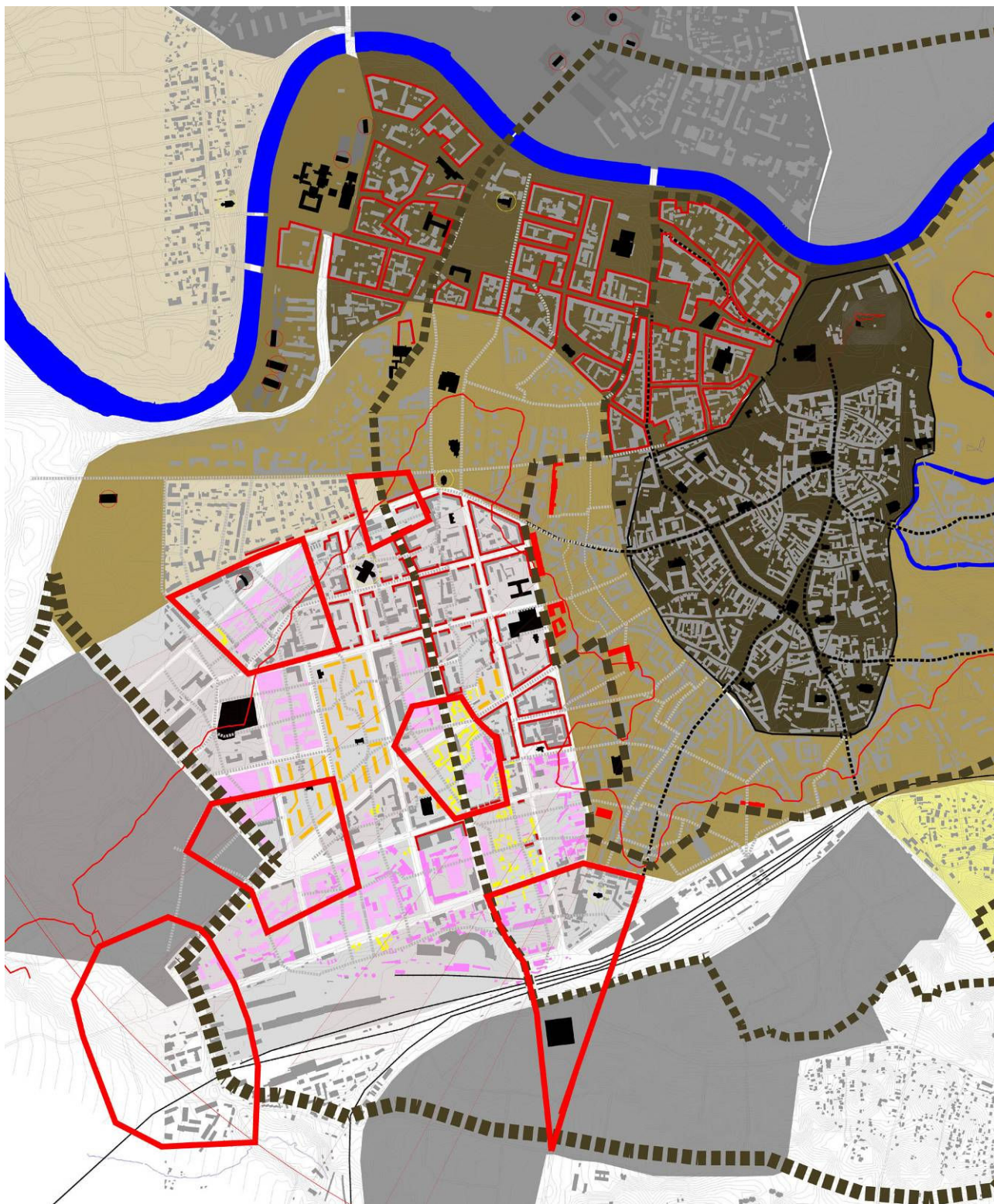
Toponutraukų fragmentai pateikti vienodame mastelyje. Šios lyginamosios analizės pagrindinis vertinimo kriterijus kvartalų dydis ir užstatymo tankumas centrinėse miesto dalyse. Matome, jog Vilniaus Naujamiesčio kvartalai savo parametrais gan stamūs ir turi didelius vidinės plėtros rezervus.

12 schema. *Erdvinių kanalų analizė.*

Aukščiau pateiktoje schemoje matome erdvinius kanalus kvartaluose. Tai pėsčiųjų takai, vidinės aptarnavimo gatvės. Jos rodo kur kas humaniškesnį mastelį pėsčiųjų atžvilgiu.

3.5. Analitinės –tiriamosios dalies apibendrinimas

13 schema. *Esamos būklės suvestinė analizė.*

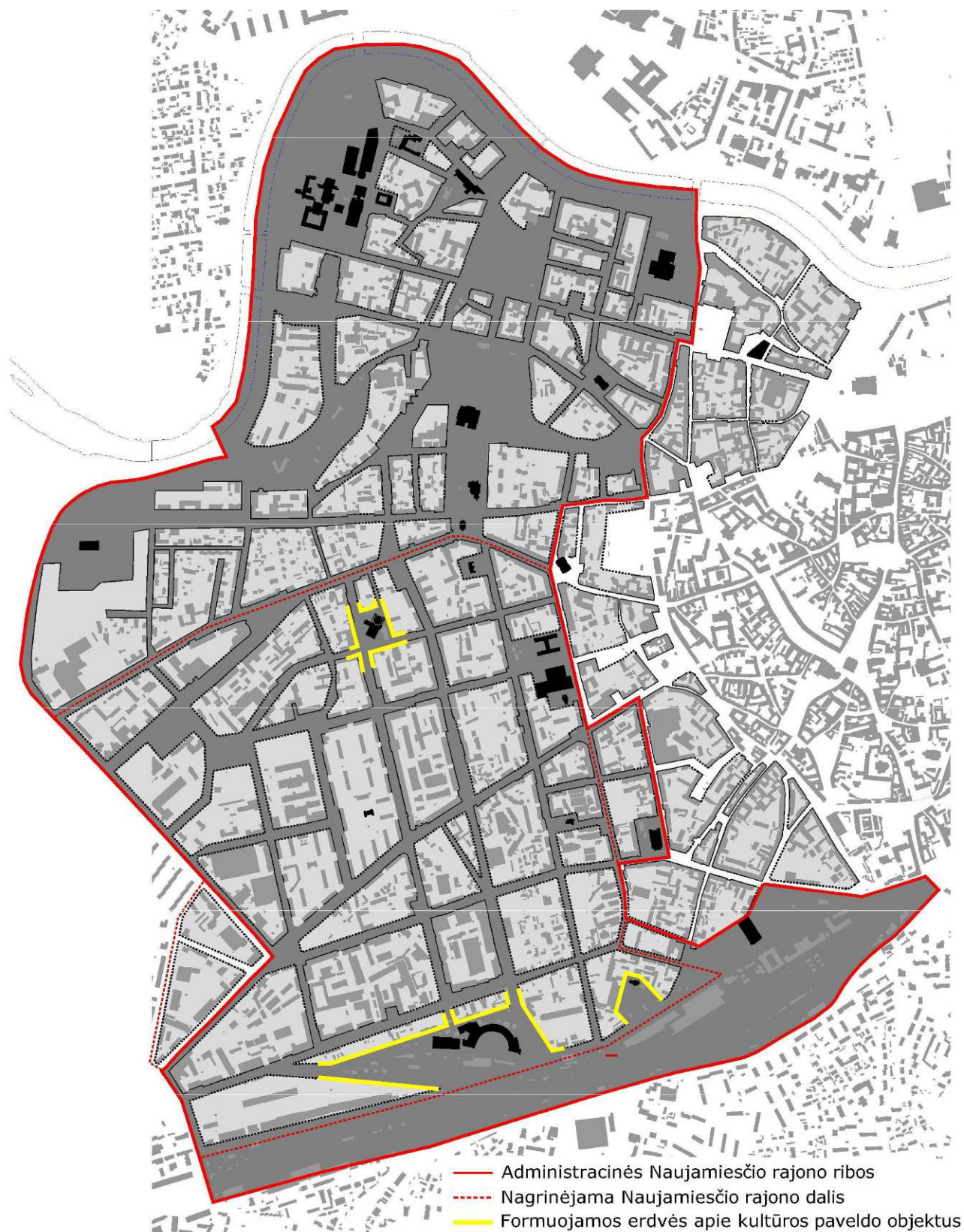
Suvestinėje esamos būklės analizėje vaizduojama miestovaizdžių struktūra, Senamiesčio apsaugos zonos, vizualiniai panoraminių apžvalgos taškų ryšiai. Naujamiesčio pietinės dalies užstatymo kokybė, vertingi pastatai, lokalizuojami mazgai, kuriuos ketinama rekonstruoti.

Išvados:

- Vilniaus miesto centrinė dalis unikali savo topologine situacija sąlygojusia miesto struktūrinių dalių ribas ir raidą skirtingais laikotarpiais.
- Aukšutinėje terasoje esantį Naujamiestį kaip savitą miestovaizdį apibrėžia stačiakampis gatvių tinklas, išlikę anksčiau buvusios gatvių struktūros fragmentai.
- Perimetrinis užstatymas reprezentuojantis miesto centrą, kitaip nei žemutinėje terasoje esančioje Naujamiesčio dalyje, buvo suformuotas tik kvartaluose šalia Basanavičiaus ir Mindaugo gatvių.
- Dėl chaotiško užstatymo kompoziciškai skurdi rajono dalies erdvinė struktūra, erdviškai nesuformuotos, padrikos pagrindinių gatvių sankryžos – numatomi rekonstrukcijos mazgai.
- Remiantis atliktu plėtros poveikio vertinimu Vilniaus miesto centrinės dalies identitetui, foninis aukštis pietinėje Naujamiesčio dalyje gali būti didinamas iki 5-6 aukštų be pasekmių panoraminiam vaizdams nuo Senamiesčio.
- Horizontalių dominančių vizualinių šešėlių sektoriuose, gali būti numatomos vertikalės, laikantis reikalavimų, jog jos nebus matomos iš žemutinių Senamiesčio apžvalgos taškų.

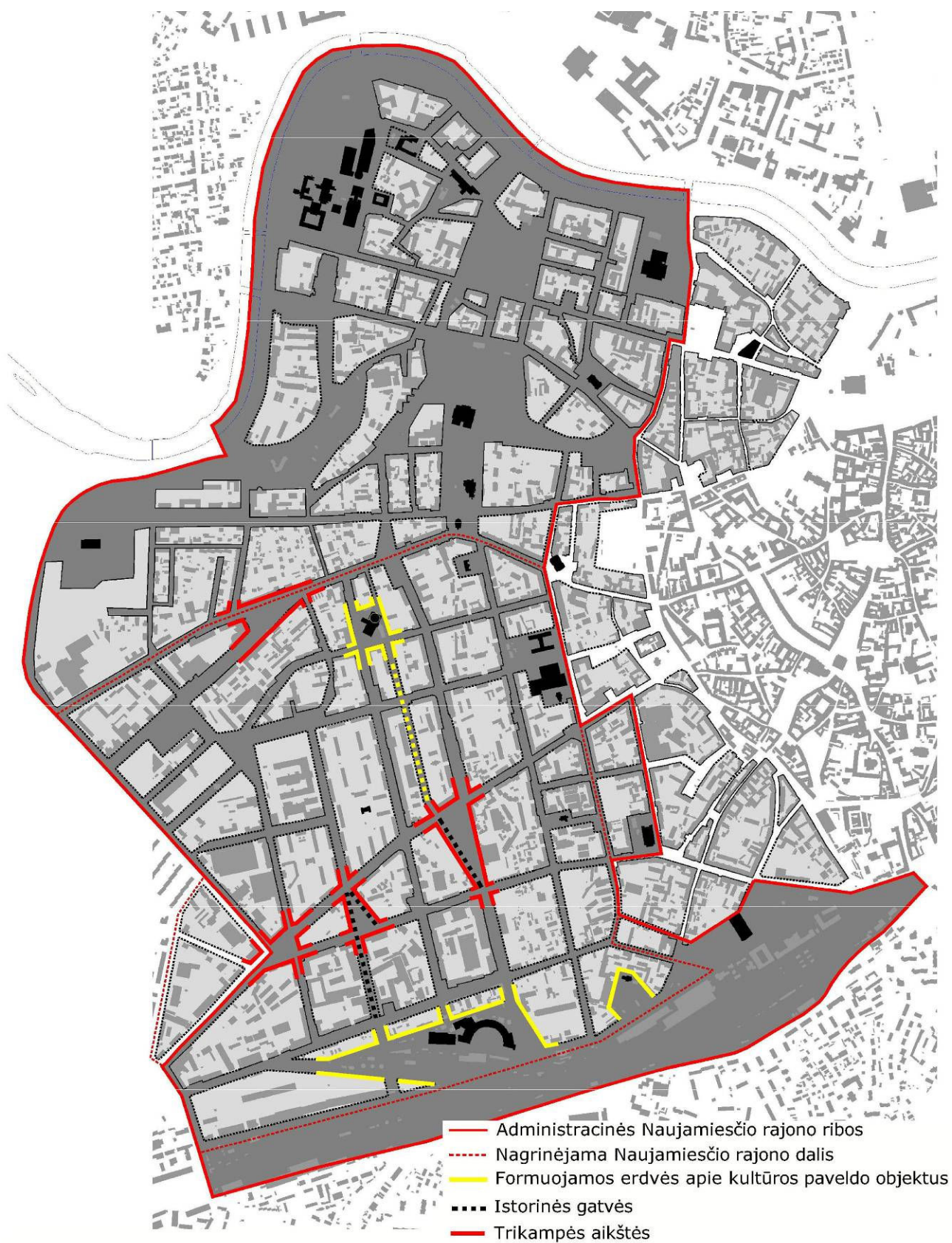
5. EKSPERIMENTINĖ – PROJEKTINĖ DALIS

5.1. Nagrinėjamos teritorijos erdvinio karkaso tobulinimo alternatyvos

14 schema. *Erdvinio karkaso tobulinimo alternatyva 1.*

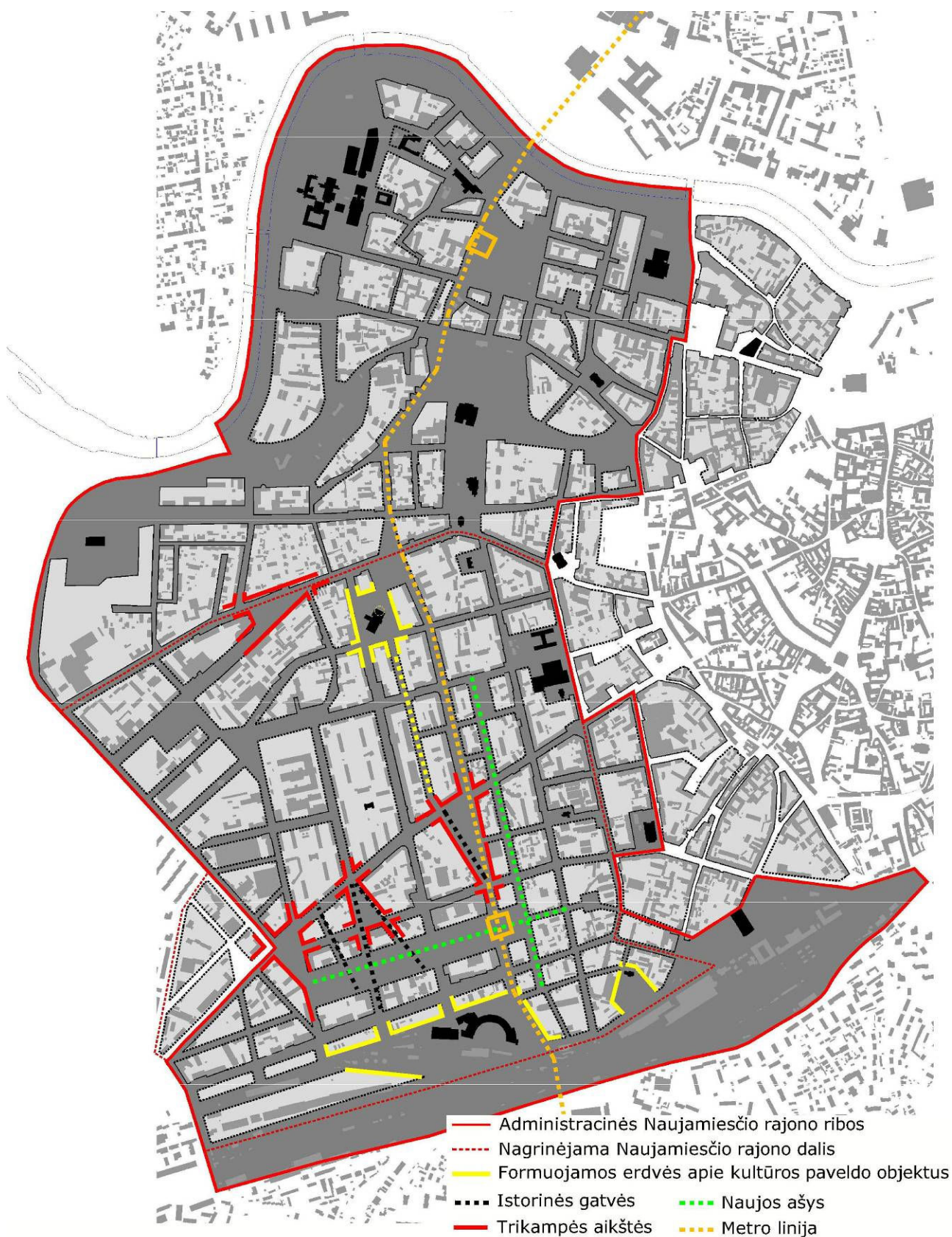
Suformuojami kvartalų perimetrai ir respektuojami kultūros paveldo objektai.

15 schema. *Erdvinio karkaso tobulinimo alternatyva 2.*

Respektuojami kultūros paveldo objektai.

Istorinių gatvių pagrindu formuojamos trikampės aikštės, atveriamą ašį į Vivulskio (Jėzaus Širdies bažnyčią).

16 schema. *Erdvinio karkaso tobulinimo alternatyva 1.*

Respektuojami kultūros paveldo objektai.

Istorinių gatvių pagrindu formuojamos trikampės aikštės, atveriamą ašis į Vivulskio (Jėzaus Širdies bažnyčią).

Formuojamos naujos ašys lygiagrečiai Švitrigailos bei tarp Kauno ir Panerių gatvių.

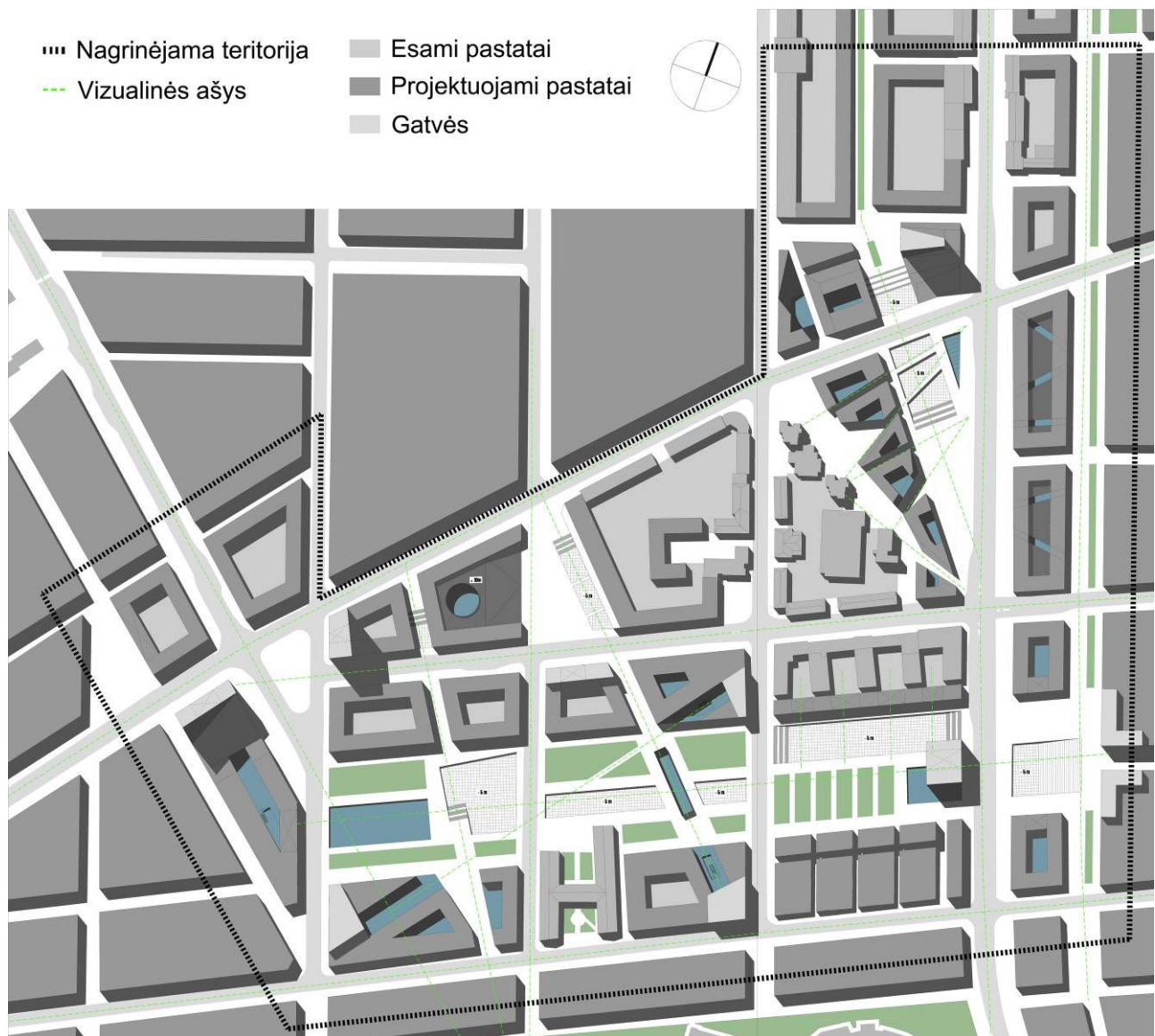
4.2. Pasirinktos erdvinės koncepcijos detalizavimas

Pagal trečią alternatyvinį modelį parengta Naujamiesčio rajono pietinės dalies esančios aukštutinėje terasoje rekonstrukcijos koncepcija (pav. ..). Remiantis atliktomis analizėmis numatomos plano struktūros tobulinimo priemonės kuriant naujas erdves ir integruojant paveldo bei vertingus užstatymo elementus. Pagal atliktas poveikio Vilniaus miesto centrinės dalies identitetui tyrimus nustatomas pastatų aukštingumas, lokalizuojami vertikalūs akcentai.

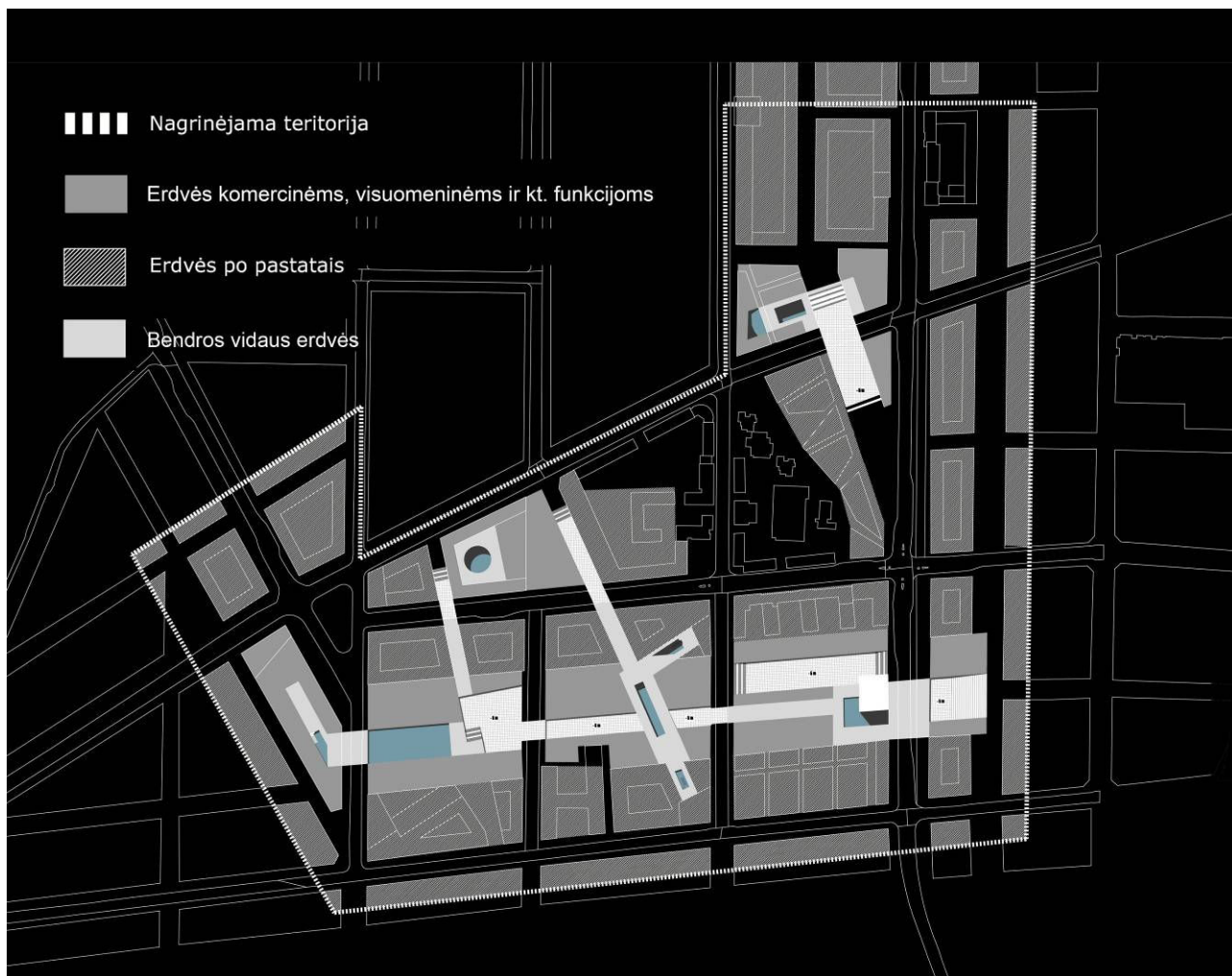
17 schema. Naujamiesčio pietinės dalies rekonstrukcijos koncepcija.

Kitas koncepcijos etapas atliekamas apibrėžtoje teritorijoje apimančioje pagrindinius formuojamų erdvių darinius. Tobulinama urbanistinių erdvių kokybė, nagrinėjami vizualiniai ryšiai tarp erdvių, jas formuojančių statinių forma. Erdvės skaidomos skirtingais lygiais (įgilinami jų fragmentai, apjungiami po žeme). Vizualinės ašys užbaigiamos esamais ar formuojamais aukštesniais akcentais bei atriumais. Išvesto plano aikštė tarp Kauno ir Panerių gatvių išilgai skaidoma centriškai išdėstytais „skaidriais“ tūriais, vienas iš jų didesnio aukštingumo nuo kurio atsivertę tolimesnės perspektyvos, taip pat numatomi želdinami plotai. Švitrigailos gatvė ir jai lygiagreči alėja apjungiamos pėsčiųjų pasažais naujuose statiniuose.

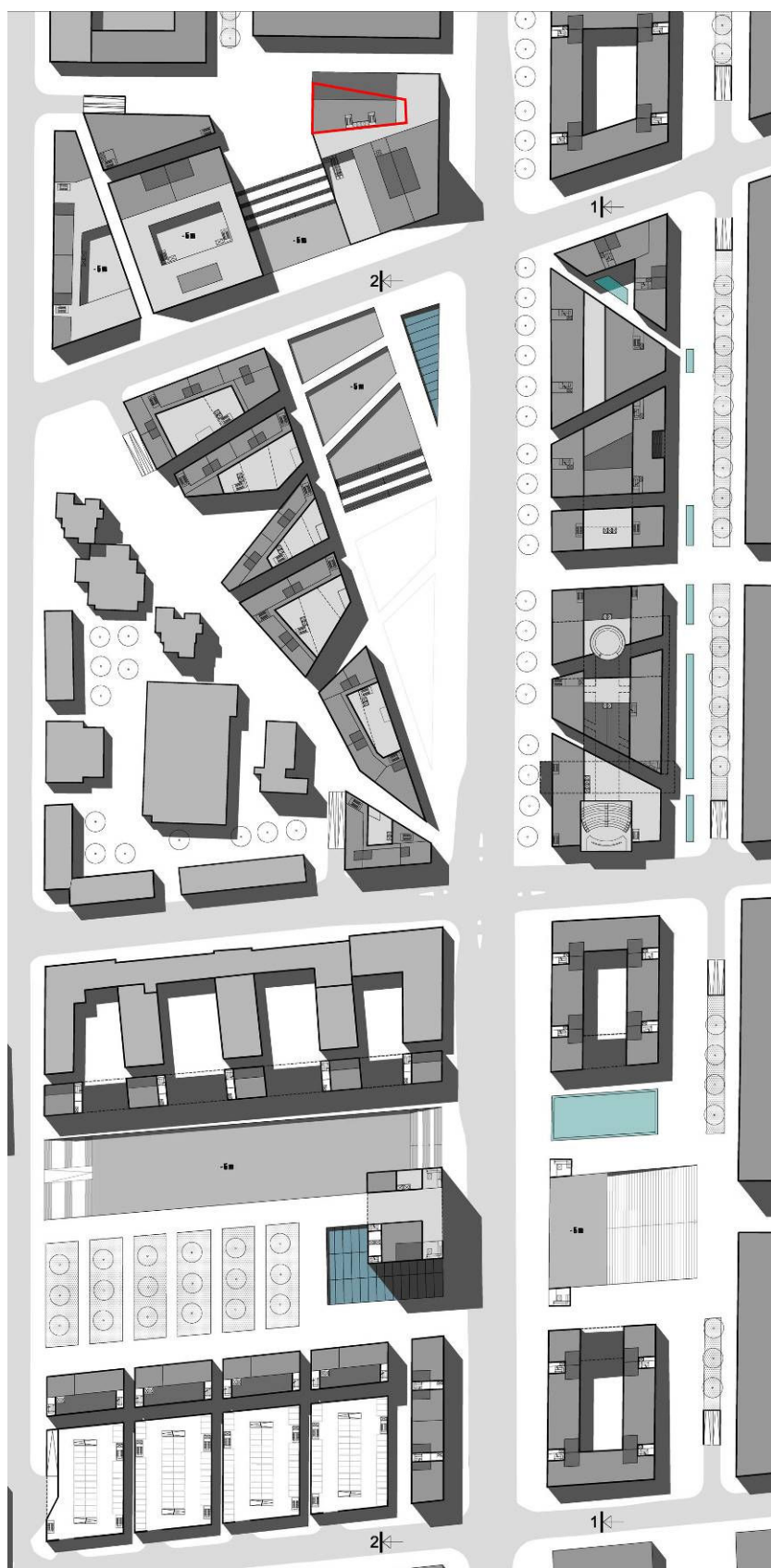
4 brėžinys. *Urbanistinė koncepcija.*

Detalizuojant koncepciją nagrinėtas požeminis lygis. Siekta apjungti tiek atviras tiek ir pastatų vidaus erdves, atskleisti požemio po viešosiomis erdvėmis panaudojimo potencialą. Schemoje išskirtos bendros vidaus erdvės tapatinamos su funkcinėmis ašimis žmonėms judėti. Apie jas dėstomos patalpos komercinėms, visuomeninėms ar kitoms funkcijoms, kartu integruojami pastatų atriumai, vestibuliai, įgilintos aikščių dalys.

17 schema. *Požemio struktūra.*

4.3. Pasirinktos nominalios viešosios/urbanistinės erdvės detalizavimas

Detalizuojamas koncepcijos fragmentas apima erdves apie Švitrigailos gatvės atkarpą tarp Naugarduko ir Kauno gatvių. Tobulinama užstatymo tūrinė-erdvinė kompozicija.

Pateikiamos principinės pastatų funkcinės schemas jose išskiriant bendras vidaus erdves, atriumus, sales, erdves komercinėms, visuomeninėms, administracinėms funkcijoms, pagalbines patalpas.

Aplinka papildoma gerbūvio elementais, želdynų juostomis, kuriose įrengiami įvažiavimai į požemines automobilių aikštes.

- Bendros vidaus erdvės, vestibuliai, atriumai, salės
- Erdvės komercinėms, visuomeninėms, administracinėms ir kt. funkcijoms
- Pagalbinės patalpos

5 brėžinys. Pirmo aukšto planas.

6 brėžinys. Požemio pirmo aukšto planas.

Požeminame lygyje numatomi du funkciniai mazgai komercinėms visuomeninėms funkcijoms, į kuriuos patenkama iš įgilinamos aikščių dalies. Įgilinti aikščių fragmentai taip pat apjungia erdves ir statinius abipus gatvių, veikia kaip požeminės perėjos.

Tarp Kauno ir Panerių gatvių vertinamas požeminio visuomeninio transporto (metro ar tramvajaus) stotelės įrengimas.

Siūloma po nauju užstatymu įrengti požeminės automobilių stovėjimo aikštes.

5. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

- Vilniaus Naujamiesčio rajono pietinės dalies (viršutinės terasos) urbanistinė struktūra yra stipriai deformuota, palyginus su autentiška XIX. a. struktūra. Vertingi urbanistinės struktūros elementai (stačiakampis gatvių tinklas, istorinių gatvių fragmentai, perimetrinis užstatymas ir t.t.) nesudaro tos kokybinių aspektų „kritinės masės“, kad galima būtų teigti, jog Vilniaus Naujamiesčio rajono pietinė dalis yra istorinis rajonas, t.y. Vilniaus miesto istorinio centro sudėtinė dalis.
- Vilniaus Naujamiesčio rajono pietinės dalies (viršutinės terasos) urbanistinė struktūra pasižymi labai skurdžiu nominalių erdvių tipų asortimentu. Dominuoja erdvės tipas *gatvė*. Todėl netgi kokybiška pastatų architektūra negali iš esmės pakeisti prasto, neestetiško rajono vizualinio identiteto. Būtina iš esmės nauja urbanistinė – architektūrinė rajono koncepcija/vizija.
- Rajone nedaug želdynų, suformuotų nominalių erdvių ir kitų „viešųjų erdvių“. Tai yra pasekmė bendros „viešųjų erdvių“ sampratos ir urbanistinės plėtros politikos, kai vietoj artikuliuotos urbanistinių erdvių (urban space) sistemos kalbama apie įvairių funkcijų kratinį (public function), vadinamą „viešosiomis erdvėmis“ (public spaces). Būtina aiškiai skirti erdvės tipą nuo socialinės funkcijos.
- Būtina kontroliuoti rajono vidinę plėtrą pagal bendrus nustatytus principus, aiškiai ir objektyviai apibrėžti užstatymo aukštingumo reikalavimus, plėtoti perimetrinį užstatymą atsižvelgiant į miesto planavimo tradicijas, integruoti esamus ir atkuriamus kultūros paveldo objektus, formuojant erdves apie juos.
- Naujamiesčio rajono erdvinį karkasą (istorinių gatvių tinklo pagrindu) galima tobulinti, formuojant trikampes aikštes (gatvių susikirtimas) ir tokių aikščių sistemą su naujomis urbanistinėmis jungtimis. Tai taptų savitu rajono bruožu, kokybiškai atskleidžiančiu naujas istorinės miesto dalies vidines galimybes, kas praturtintų urbanistinių erdvių tipologiją.
- Rekonstruojant Naujamiesčio rajoną, sukurta hierarchinė įvairaus rango erdvių elementų struktūra. Smulkesni erdviniai elementai jungiasi tarpusavyje ir sudaro aukštesnio lygio struktūras, o jose hierarchiniu principu pasiskirsto įvairios funkcijos (aptarnavimo centrai ir

įstaigos). Tokiu būdu sukuriami nauji traukos centrai, ypač tai svarbu sukuriant transportinį terminalą (priklausomai nuo politinių sprendimų - metro arba tramvajus).

- Siekiant kokybiškos urbanistinių erdvių sistemos, kurioje vyktų vienokios ar kitokios socialinės funkcijos, būtina rengti iš principo naują Naujamiesčio rajono urbanistinę erdvinę koncepciją, kurios pagrindu būtų reglamentuojama viso rajono urbanistinė plėtra. Prioritetas viešajam sektoriui.

VARTOJAMOS SĄVOKOS

Ansamblis (urbanistikoje) – visuma pastatų, sudarančių vientisą architektūrinę kompoziciją, kurios atskiros dalys traktuojamos kaip visumos dalis.

Bendrasis (generalinis) planas – tai investicinių procesų mieste, žemės ūkio gyvenvietėse, priemiesčio, poilsio zonose ir kitose teritorijose pagrindinis strateginio planavimo dokumentas. Nustatyta tvarka aprobuotas patvirtintas bendrasis planas yra kaip pagrindas sudarant detaliuosius planus, taip pat specialiuosius kompleksinius transporto projektus, inžinerinės įrangos plėtos, supančios aplinkos apsaugos schemas, žemėnaudos planus ir kt.

Detalusis planas – juridinis dokumentas, nustatantis teritorijos panaudojimo pobūdį ir ribas, jų atskiras dalis ir sklypus pagal funkcinę paskirtį, taip pat reglamentuojančius užstatymo turinio – kompozicinio sprendimo principus viską susiejant su bendraisiais planais.

Detalusis planavimas – savivaldybės teritorijos dalių planavimas žemės sklypo naudojimo ir veiklos jame plėtojimo sąlygoms, teisėms, prievolėms nustatyti, pakeisti arba panaikinti.

Erdvinė struktūra – trimatė sistema išreikšti kompoziciniai miesto ir rajono užstatymo ypatumai.

Foninis užstatymo aukštis – vidutinis esamas arba perspektyvinis miesto dalies ar kvartalo užstatymo aukštingumas, nurodytas metrais nuo žemės paviršiaus iki pastatų stogų ar statinių konstrukcijų aukščiausių taškų.

Kompozicinė ašis – atkarpa linijos, organizuojančios erdvę (užstatymą), remiantis tūrių pusiausvyra abiejose jos pusėse; meniškai išraiškinga, gerai apžvelgiama gamtos arba urbanizuoto plano „proskyra“ – magistalė, upė, kranto linija ir pan. Gali sutapti su vizualiąja ašimi, geometrine ašimi, simetrijos ašimi – kryptimi, kurios atžvilgiu reguliariai komponuojamas užstatymas.

Miestovaizdis – struktūrinė miesto dalis, pasižyminti erdvinės ir plano struktūros, užstatymo aukštingumo bei architektūrinio įvaizdžio vienove.

Miestų planavimas – pagal lietuvišką interpretaciją, miestų planavimas reiškia tik urbanizuotų darinių projektavimą. Anglų kalba urban planning reiškia labiau miesto kaip teritorijos zonavimą, plano struktūros formavimą, o urban design labiau siejasi su miesto ansamblių „interjero“, miesto baldų projektavimu, paties miesto traktuote kaip veikiau trimačiu „sudaiktintu“ erdviniu- tūriniu, architektūriniu dariniu.

Panorama – iš tam tikro apžvalgos taško matomas daugiaplanis urbanizuoto ar gamtinio kraštovaizdžio vaizdas.

Plano struktūra – miestą, jo dalį ar kvartalų grupę formuojančio gatvių tinklo kompozicinė sistema; gali būti reguliari, radialinė- žiedinė, linijinė, mišri.

Siluetas – tolimas kontūrinis užstatymo ar gamtinių elementų vaizdas dangaus skliauto fone.

Teritorijų planavimo dokumentai – bendrieji (generaliniai), specialieji ir detalieji planai, kuriuose raštu ir grafiškai pateikti sprendiniai dėl teritorijų, žemės sklypų ar jų grupių tvarkymo, naudojimo ir apsaugos bei teritorijos vystymo reikmių ir sąlygų.

Urbanistika – (plačiaja prasme)- mokslas apie miestų atsiradimą, istorinę raidą, planavimo ir statybos principus bei metodus.

Urbanistinė kompozicija plačiąja prasme – urbanistinio arba teritorinio planavimo objekto plano meninė organizacija; tikslingas miesto arba jo dalies organizavimo procesas, kurio metu, atsižvelgiant į esamas ir ir siūlomas sąlygas, ieškoma racionaliausio funkcinio, visuomeninio-ūkinio ir architektūrinio- meninio sprendimo. Siauresniąja prasme- tai kompozicinis vyksmas, kurio metu akcentuojamos meninės plastinės vertybės.

Urbanistinė miesto struktūra – miesto struktūrinių elementų(gatvių, kvartalų, aikščių, skverų, susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros objektų ir kt.) išsidėstymo ir funkcionavimo ypatumų visuma.

Užstatymo morfotipas – miesto teritorijos elementų (kvartalų, sklypų) užstatymą apibūdinantys požymiai; būna perimetris, posesinis, laisvas, mišrus ir kt.

Vizualinis identitetas – saugotina kitur nepasikartojanti istoriškai susiformavusi ar suformuota miesto gamtinių ir antropogeninių elementų visuma, kurianti vietovės individualų įvaizdį.

Vizualiniai ryšiai – nutolusių miesto struktūrinių elementų apžvalgos galimybė.

Vizualioji ašis – vyraujanti žvilgsnio kryptis, nuo stebėtojo akies iki nepermatomų (neskaidrių) ekranų arba horizonto linijos. Vizualiųjų ašių sankirta, taip pat jas apribojančių ekranų taškai sudaro vizualiuosius mazgus.

Vertikali dominantė – urbanistinę ar gamtinę struktūrą semantizuojantis statinys, ne mažiau kaip du kartus viršijantis vidutinį užstatymo foną.

Vizualinio dominavimo riba – atstumas, už kurio visi struktūriniai elementai suviami kaip esantys vienoje plokštumoje.

LITERATŪRA IR KITI INFORMACIJOS ŠALTINIAI

Literatūra

1. Aistratovaitė I. „Erdvė urbanistikoje: jos suvokimo aspektai“ Urbanistika ir architektūra, 2002, T. XXVI, Nr. 3, p. 147-158
2. Daunora Z. J., Kirvaitienė S., Vyšniūnas A. „Vilniaus miesto vizualinio identiteto apsauga ir plėtros principai“ Vilnius: Technika, 2004, p.151
3. Drėma V. „Dingęs Vilnius“ Vilnius: Vaga, 1991, p.407
4. Gehl J. & Gemzoe L. „New City Spaces“ Copenhagen: The Danish Architectural Press, 2003, p.263
5. Gehl J., Gemzoe L., Kirknæs S. & Søndergaard B. S. „New City Life“ Copenhagen: The Danish Architectural Press, 2006, p.179
6. Grunskis T. „Miesto aikštė sociokultūrinėje visuomenės raidoje“ Urbanistika ir architektūra, 1997, nr. 1, p. 100-109
7. Grunskis T. „Sociokultūrinė Europos miesto aikščių tradicija“ Urbanistika ir architektūra, 1999 T. XXIII, Nr.1. 17-30 p.
8. Grunskis T. „Miesto visuomeninių erdvių sistema: kai kurios teorinės prielaidos“ Urbanistika ir architektūra, 2002 T. XXVI, Nr. 3. 137-146p.
9. Janikas A. Vilnius.Architektūra iki XX amžiaus pradžios, Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1955, p. 227
10. Kostof S. „*The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History*“, New York : Thames & Hudson, 1999, p.352
11. Krier R. „Urban Space“ UMBAU-VERLAG Harald Püschel, 2005, p. 260
12. Krier R. „Town spaces“ Berlin: Birkhauser, 2006, p.287
13. dalyviams ar simbolis „laisvė“ ?“ Urbanistika ir architektūra, 2008 T. XXXII, Nr.4. 201-220 p.
14. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas ,Valstybės žinios, 2004, Nr. 153-5571
15. Pakalnis M. „Miestų užstatymo tankinimo metodikos parinkimas ir Vilniaus Naujamiesčio tankinimo programa“ Urbanistika ir architektūra, 2000, T. XXIV, nr. 4, p. 157-161
16. Teritorijų planavimo įstatymas, Valstybės žinios, 1995, Nr. 107-2391
17. Vyšniūnas A. „Lukiškių aikštė- socialinio užsakymo evoliucija paminklas laisvės kovų dalyviams ar simbolis „laisvė“ ?“ Urbanistika ir architektūra, 2008 T. XXXII, Nr.4. 201-220 p.

Duomenys iš interneto

17. Butkus T. „Kultūrinė Vilniaus urbanistika. 6 kritinės pastabos“, 2009 [žiūrėta 2009 m. gegužės 15 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.varioburnos.com/index.php?a_page=0&cat=36&article=127&lng=lt_wc>

18. Krier R. „Typological and morphological elements or the concept of urban space“

[žiūrėta 2009 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą:

<http://books.google.lt/books?id=gFuoLbfUoIQC&pg=PA323&lpg=PA323&dq=%22Krier%22+%22Typological+*+Morphological+Elements%22&source=bl&ots=CJFjrhXEPZ&sig=7pWVx7Iz88AV6-FnJPRrRzzF9nk&hl=lt&sa=X&oi=book_result&resnum=4&ct=result>

19. Bendrojo plano rengimas „Miesto struktūra ir savitumas: esamos būklės santrauka“

[žiūrėta 2008 m. lapkričio 7d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.vilnius.lt/new/inv_verslas.php?open=614&root=271&sub_cat1=735&id=425>

20. Vilniaus miesto bendrasis planas iki 2015 m. Kultūros vertybių apsauga. Esama būklė

[žiūrėta 2008 m. lapkričio 7d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.vilnius.lt/bplanas/files/files/Sprendiniai2/6_2%20kulturos%20vertybes%20m50000_1esama%20padetis.jpg>

21. Vilniaus miesto bendrasis planas iki 2015 m. Kultūros vertybės

[žiūrėta 2008 m. lapkričio 7d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.vilnius.lt/bplanas/files/files/Sprendiniai2/6_1%20kulturos%20vertybes%20m50000_1.jpg>

22. Vilniaus miesto bendrasis planas iki 2015 m. Aiškinamasis raštas Kultūros vertybės

[žiūrėta 2008 m. lapkričio 7d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.vilnius.lt/bplanas/index.php?mid=113&lang=lt>>

23. Kultūros vertybių registras. Šv. Stepono bažnyčia

[žiūrėta 2008 m. lapkričio 7d.]. Prieiga per internetą:

<<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=1042>>

24. Kultūros vertybių registras. Lokomotyvų depas

[žiūrėta 2008 m. lapkričio 7d.]. Prieiga per internetą:

<<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=23051>>

PAVEIKSLŲ, SCHEMŲ IR BRĖŽINIŲ SĄRAŠAS

Paveikslų sąrašas

- 1 pav.** *Giambattista Nolli 1748 m. Romos plano fragmentas.* [žiūrėta 2009 m. sausio 24 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lib.berkeley.edu/EART/maps/nolli_06.jpg>
- 2 pav.** *Erdvių klasifikacijos schema.* [10, psl. 51]
- 3 pav.** *Formos moduliavimo ir gatvių kertančių erdvę variacijų klasifikacijos schemas* [10, psl. 43]
- 4 pav.** *Erdvės tipišreikštas skirtingais masteliais ir erdvę formuojančių pastatų skerspjūviai.* [10, psl. 45,41]
- 5 pav.** *Morfologinė erdvių serija pagal R. Krier iliustruojanti stačiakampės aikštės variacijų gausą.* [10, psl. 54]
- 6 pav.** *Miesto teorinės-analitinės schemas sudedamųjų dalių tarpusavio ryšys.* [8, psl. 138]
- 7 pav.** *Planuojamos teritorijos stadijos, kai urbanistinė erdvė nėra.* [1, psl. 150]
- 8 pav.** *Teritorijos planavimo A,B,C, kai stadijos urbanistinė erdvė identifikuojama* [1, psl. 149]
- 9 pav.** *Rekonstrukcijos pavyzdys Niujorke.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 5 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.livablestreets.com/projects/bx/blog/2008/08/>>
- 10 pav.** *Aksonometrinis vaizdas.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 8 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.flickr.com/photos/22031710@N02/2126985490/>>
- 11 pav.** *Eskizas.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 8 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.flickr.com/photos/22031710@N02/2126207413/in/photostream/>>
- 12 pav.** *Aukšto planas.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 8 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.flickr.com/photos/22031710@N02/2126209663/in/photostream/>>
- 13 pav.** *Kvartalo planas ir vizualizacija.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: <http://www.socketsite.com/archives/2009/03/openhouse_perspective_on_af_evans_and_55_laguna_minimal.html>
- 14 pav.** *Kvartalo planas ir vizualizacija.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: <http://www.socketsite.com/archives/2007/04/trinity_plaza_just_one_signature_and_around_three_years.html>
- 15 pav.** *Kvartalo planas.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: <http://www.socketsite.com/archives/neighborhoods/>
- 16 pav.** *Potsdamo aikštė apie 1920 m.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.potsdamerplatz.de/en/history.html>>
- 17 pav.** *Potsdamo aikštė 1963 m.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.potsdamerplatz.de/en/history.html>>

- 18 pav.** *Hilmer and Sattler koncepcija 1991 m.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: <http://www.potsdamerplatz.de/en/architecture/urban_development_competition.html>
- 19 pav.** *Richard Rogers koncepcijos maketas 1991 m.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: <http://www.potsdamerplatz.de/en/architecture/urban_development_competition.html>
- 20 pav.** *Teritorijos planas.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: <http://www.potsdamerplatz.de/en/architecture/masterplan_by_renzo_piano.html>
- 21 pav.** *Koncepcijos maketas.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: <http://www.potsdamerplatz.de/en/architecture/architectural_competition.html>
- 22 pav.** *Sony centro nuotrauka iš palydovo.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.satellite-sightseer.com/id/7870>>
- 23 pav.** *Canary Wharf teritorijos planas.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: <http://www.som.com/local/common/modules/gallery/dsp_image_gallery.cfm/canary_wharf?galleryCategoryId=504026>
- 24 pav.** *Teritorijos fotografija iš vakarų pusės.* [žiūrėta 2009 m. gegužės 18 d.] Prieiga per internetą: http://www.som.com/content.cfm/canary_wharf
- 25 pav.** *Aksonometrinis vaizdas.* [2, psl. 61]
- 26 pav.** *Maketo nuotrauka.* [2, psl. 60]
- 27 pav.** *Teritorijos planas.* [2, psl. 175]
- 28 pav.** *Maketo nuotrauka.* [2, psl. 175]
- 29 pav.** *Atskirų erdvių eskizai.* [2, psl. 175]
- 30 pav.** *Kvartalinis 1855 m. Vilniaus planas.* [žiūrėta 2007 m. gegužės 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.heritage.lt/km/laik/000b.asp>>
- 31 pav.** *Kvartalinis 1921 m. Vilniaus planas.* [žiūrėta 2007 m. gegužės 10 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.heritage.lt/km/laik/000b.asp>>
- 32. pav.** *Šv. Stepono bažnyčia.* [žiūrėta 2008 m. lapkričio 7d.]. Prieiga per internetą: <<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=1042>>
- 33 pav.** *Lokomotyvų depas.* [žiūrėta 2008 m. lapkričio 7d.]. Prieiga per internetą: <<http://kvr.kpd.lt/heritage/Pages/KVRDetail.aspx?lang=lt&MC=23051>>
- 34 pav.** *Jėzaus širdies bažnyčia.* [3, psl. 25]
- 35 pav.** *Vakarų Europos valstybių sostinės.*
- 36 pav.** *Šiaurės Europos valstybių sostinės.*
- 37 pav.** *Buvusių tarybų sąjungos valstybių sostinės*
- 38 pav.** *Vilniaus Naujamiestis*

Schemų sąrašas

- 1 schema.** *Užstatymo morfotipo analizė 1938 m. Vilniaus plane.*
- 2 schema.** *Esamos būklė: istoriškai vertingas ir rekonstruotinas užstatymas.*
- 3 schema.** *Vilniaus miesto struktūros zonos. [19]*
- 4 schema.** *Konversijos teritorijos pagal Vilniaus BP iki 2015 m.*
- 5 schema.** *Vilniaus miesto centrinės dalies topografinis modelis.*
- 6 schema.** *Vilniaus miesto centrinės dalies miestovaizdžių struktūra.*
- 7 schema.** *Panorama nuo Gedimino kalno 1917 m.*
- 8 schema.** *Panorama nuo Gedimino kalno 1950 m.*
- 9 schema.** *Panorama nuo Gedimino kalno 2007 m.*
- 10 schema.** *Vizualiniai šešėliai.*
- 11 schema.** *Plėtros poveikio vertinimas panoraminiam vaizdui nuo gedimino kalno*
- 12 schema.** *Erdvinių kanalų analizė.*
- 13 schema.** *Esamos būklės suvestinė analizė.*
- 14 schema.** *Erdvinio karkaso tobulinimo alternatyva 1.*
- 15 schema.** *Erdvinio karkaso tobulinimo alternatyva 2.*
- 16 schema.** *Erdvinio karkaso tobulinimo alternatyva 3.*
- 17 schema.** *Požemio struktūra.*

Brėžinių sąrašas

- 1 brėžinys.** *Pjūvis išilgai Vivulskio gatvę per nagrinėjamą teritoriją ir Senamiestį.*
- 2 brėžinys.** *Užstatymo aukštingumo reglamentas.*
- 3 brėžinys.** *Plėtros poveikio vertinimas pjūvyje išilgai Vivulskio gatvę.*
- 4 brėžinys.** *Urbanistinė koncepcija.*
- 5 brėžinys.** *Pirmo aukšto planas.*
- 6 brėžinys.** *Požemio pirmo aukšto planas.*

PLANŠETŲ SCHEMOS

Vilniaus miesto centrinės dalies raida
galudžiai susijusi su gamtine aplinka,
ypač topologine situacija:

Gamtiniai barjerai aiškiai apibrėžė žemutinės terasos užstatymo zoną.

Gamtiniai barjerai aiškiai apibrėžė žemutinės terasos užstatymo zoną.

Senamiestį juosiantys šlaitai įtakojo netolygų istorinių priemiesčių užstatymo charakterį.

90 m 150 m

Kvartaliniame 1855 m. plane (kairiau) matoma, jog miestas plečiasi žemutinėje terasoje.

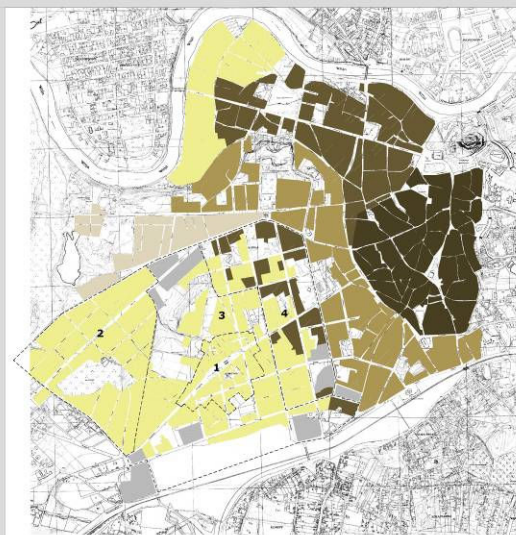
Kvartaliniame 1855 m. plane (kairiau) matoma, jog miestas plečiasi žemutinėje terasoje.

Aukštutinėje dalyje užstatymas formuojasi pagal pagrindinius kelius.

1938 m plane (dešiniau) atlikta užstatymo morfotipo analizė. Analizuojamą aukštutinės terasos dalį pagal užstatymą galima skaidyti į šias struktūrines dalis:

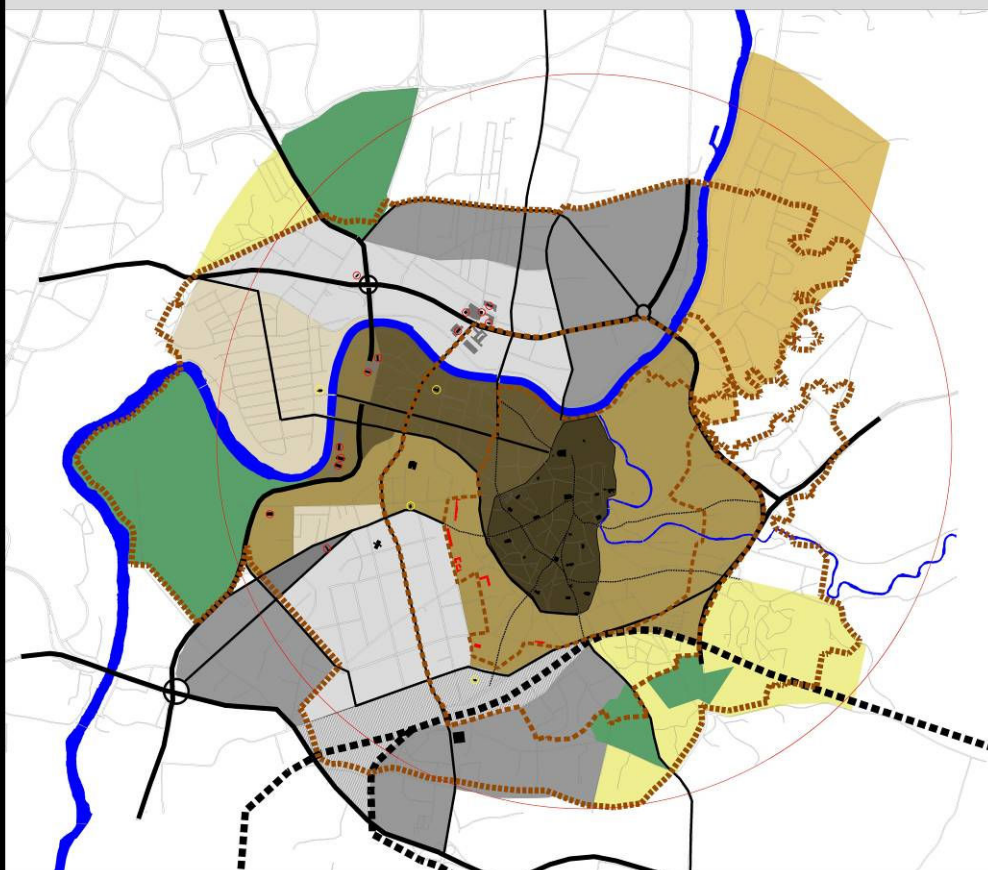
1938 m plane (dešiniau) atlikta užstatymo morfotipo analizė. Analizuojamą aukštutinės terasos dalį pagal užstatymą galima skaidyti į šias struktūrines dalis:

1. Koncentruota mažaaukštė statyba.
2. Tolygaus sodybinio užstatymo zona.
3. Netolygi sodybinio užstatymo zona.
4. Formuojamo perimetrinio užstatymo zona.

Sutartiniai žymėjimai

	Perimetrisis posėsinis		Perimetrisis šaltuose		Sodybinis
	Perimetrisis		Miesto vilų		Kitas

VILNIAUS MIESTO CENTRINĖS DALIES MIESTOVAIZDŽIŲ SCHEMA

Miestovaizdžiai (pagal vertingumą)

1. Senamiestis 2. Senamiestis suparijs šlaite- istoriskā priemestis 3. Ķermiņis Naujamiestis 4. Zvērinājs, mēsto vīļu rajons 5. Aukšturbis Naujamiestis ir derīgo Neries kranto rekonstruozamos teritorijos
6. Laisvo planavimo rajons 7. Sodybino užstatymo teritorijos

Senamiesčio apsaugos zonos

- ■ ■ Vilniaus Senamiesčio administracinės ribos ■ ■ ■ Vilniaus Senamiesčio apsaugos
objekto reiklėnimo zona ■ ■ ■ Vilniaus Senamiesčio apsaugos zona

Statiniai dominantės

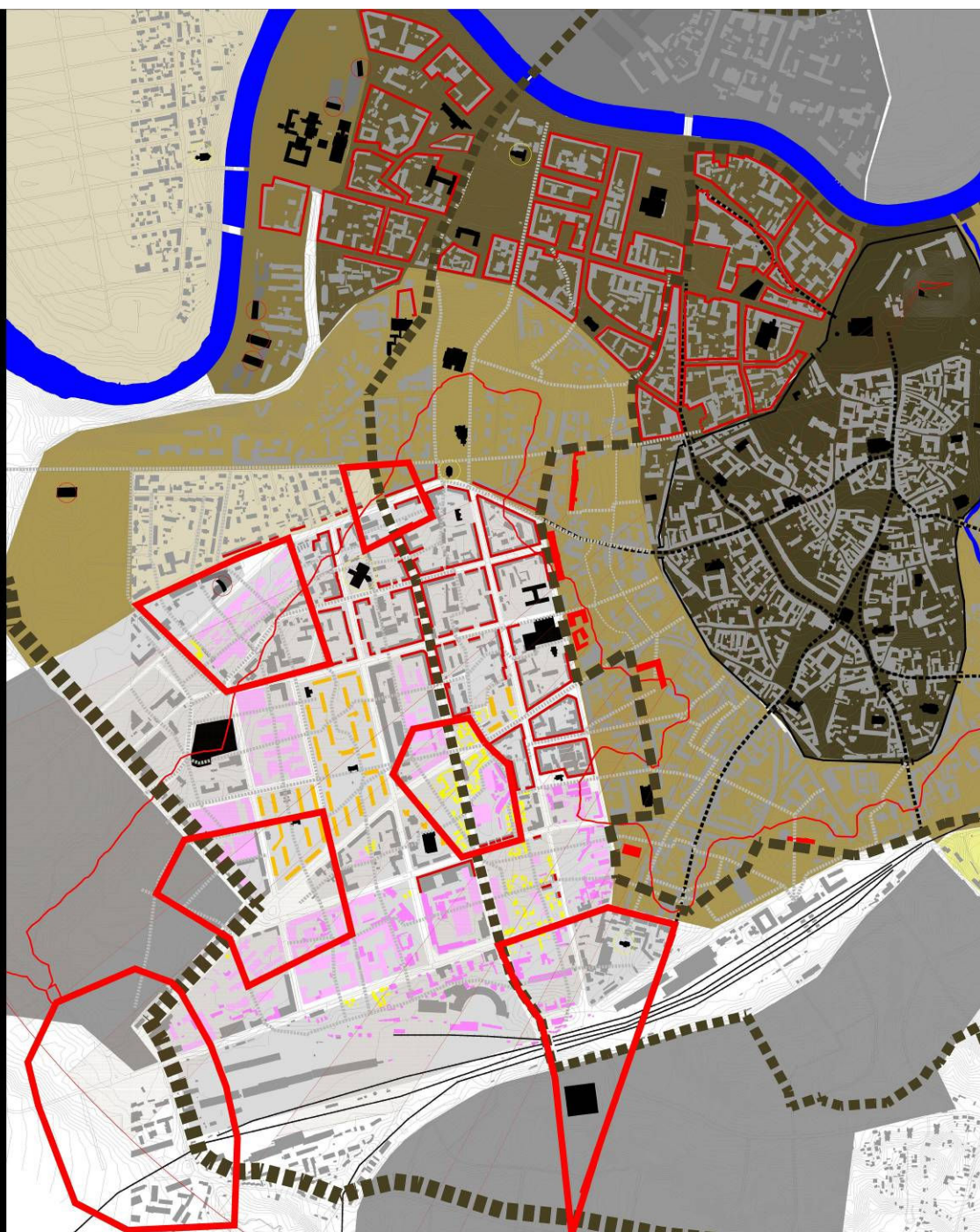
- Istorinės Naujienės Šio vertikalės
 Aukštuminiai pastatai
 Horizontalios dominantės žymindis viršutinę šlaitų ribą

1	2	3	4
5	6	7	8

VGTU ARCHITEKTŪROS FAKULTETAS URBANISTIKOS KATEDRA			
MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
TEMA: VILNIAUS MIESTO PIETINIS NAJAMIESKIO RAUDO DAUGS VIEŠŲJŲ EPIDŲJŲ SISTEMŲ (architekciniai urbanistiniai konceptai)	STUDENTAS VADOVOS KANDIDATAS VEDĖJAS BRUŽINSKIO M. 1	MARTYNAS DAŽYS prof. ALGIS VILČINSKAS prof. dr. SIGITAS ČERNIAKAVIČIUS	2019

VILNIAUS MIESTO PIETINĖS NAUJAMIESČIO ARCHITEKTŪRINĖ-URBANISTINĖ KONCEPCIJA

ESAMOS BŪKLĖS SUVESTINĖ SCHEMA

M 1:5000

Miestovaizdžiai (pagal vertinimą)

1. Senamiesčio
2. Senamiesčio supančios šlaitai-istoriniai priemėsčiai
3. Žemutinė Naujamiesčio
4. Žvėrynas, miesto vilų rajonai
5. Aukštutinė Naujamiesčio ir dešiniojo Nerio kranto rekonstruojamos teritorijos
6. Laivo planavimo rajonai

Senamiesčio apsaugos zonos (pagal RP ir 2015m.)

- Vilniaus Senamiesčio administracinės ribos
- Vilniaus Senamiesčio apsaugos griežto reglamentavimo zona
- Vilniaus Senamiesčio apsaugos zona

Statiniai

- Istorinės Naujamiesčio vertikalės
- Aukštuminių pastatų
- Visuomeniniai objektai, socialinės koncentracijos taškai
- Istoriniai vertingai, aukštos architektūrinės kokybės statiniai
- Horizontalios dominantes žymindos viršutinę šlaitų ribą
- Sodybinės užstatymai (prastos kokybės būklės)
- Laivo planavimo rekonstruoti gyvenamieji pastatai
- Geležinkelio infrastruktūros ir pramoninės statiniai (prastos kokybės būklės)

Kiti žymėjimai

- 140 izobazė (Sedmino kaimo altitudė)
- Vizualinio dominavimo zona (3,6 km)
- Vizualinių šėdžių sektoriai
- Pagrindinių miesto magistralių sankryžos - potencialia nauji miesto centrai
- Istoriniai keliai (Senamiesčio)
- Endviniai kanalai

PJŪVIS IŠILGAI VIVULSKIO GATVĖ

M 1:5000

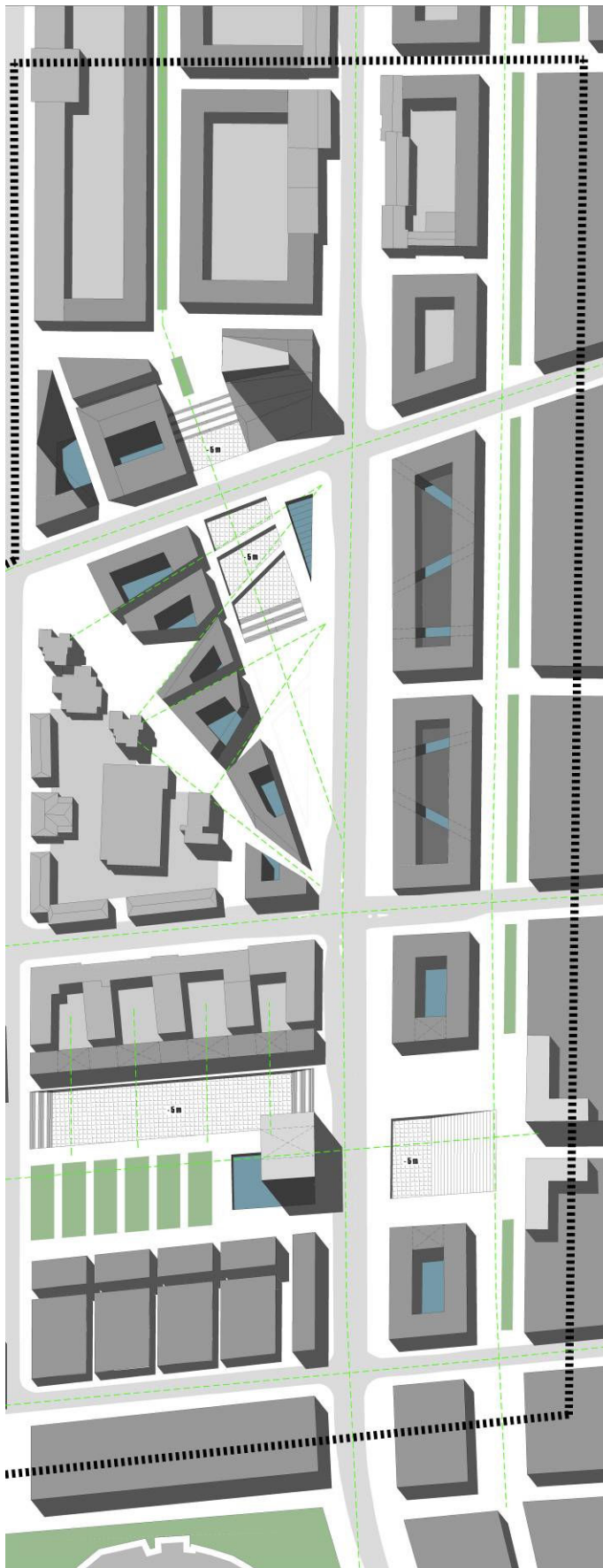
1	2	3	4
5	6	7	8

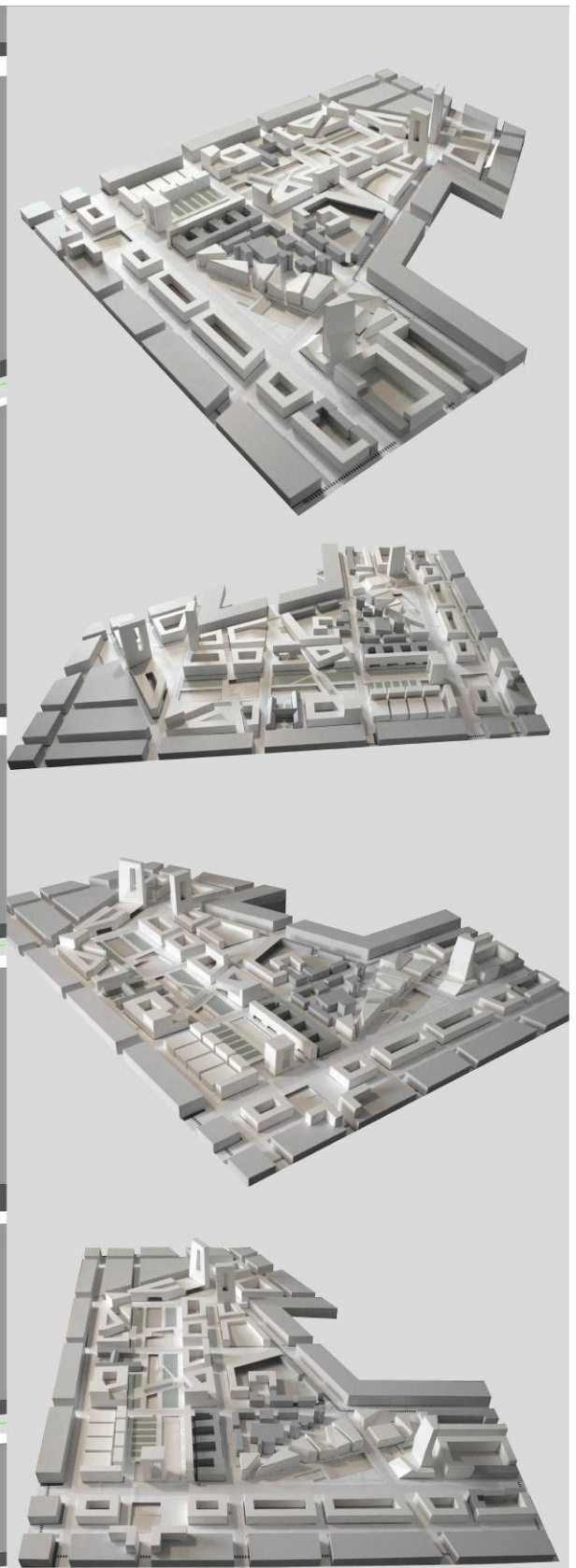
VILNIAUS MIESTO PIETINĖS NAUJAMIESČIO ARCHITEKTŪRINĖ-URBANISTINĖ KONCEPCIJA	VILNIAUS MIESTO PIETINĖS NAUJAMIESČIO ARCHITEKTŪRINĖ-URBANISTINĖ KONCEPCIJA
MAKŠTINIO STUDIJA BAIGIAMASIS DARBAS	MAKŠTINIO STUDIJA BAIGIAMASIS DARBAS
VILNIAUS MIESTO PIETINĖS NAUJAMIESČIO ARCHITEKTŪRINĖ-URBANISTINĖ KONCEPCIJA	VILNIAUS MIESTO PIETINĖS NAUJAMIESČIO ARCHITEKTŪRINĖ-URBANISTINĖ KONCEPCIJA
MAKŠTINIO STUDIJA BAIGIAMASIS DARBAS	MAKŠTINIO STUDIJA BAIGIAMASIS DARBAS

1	2	3	4
5	6	7	8

VILNIO ARCHITEKTŲ BŪROS PAVILNĖS TŲSAS UNIVERSITETINIO KOLEGIO MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS			
TEMA: VILNIO UNIVERSITETO PAVILNĖS TŲSAS UNIVERSITETINIO KOLEGIO MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS	STUDIJOS VILNIO UNIVERSITETO MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS	STUDIJŲ KATEGORIJA MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS	STUDIJŲ KATEGORIJA MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS
PROJEKTO VILNIO UNIVERSITETO PAVILNĖS TŲSAS MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS	PROJEKTO VILNIO UNIVERSITETO PAVILNĖS TŲSAS MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS	PROJEKTO VILNIO UNIVERSITETO PAVILNĖS TŲSAS MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS	PROJEKTO VILNIO UNIVERSITETO PAVILNĖS TŲSAS MAGISTRO STUDIJŲ BAIGIAMASIS DARBAS

